

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ivana Rupčič Aščič

Emocionalna in instrumentalna opora nezaposlenih diplomantov v Sloveniji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ivana Rupčič Aščič

Mentorica: red. prof. dr. Tina Kogovšek

Emocionalna in instrumentalna opora nezaposlenih diplomantov v Sloveniji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Emocionalna in instrumentalna opora nezaposlenih diplomantov v Sloveniji

V zadnjih letih je v Sloveniji opazen velik porast obsega terciarnega izobraževanja. Vse več mladih se po zaključeni srednji šoli odloča za študij in tako prispeva k večjemu deležu prebivalcev z visokošolsko izobrazbo. Trg dela pa te delovne sile ne more absorbirati in nastaja problem brezposelnosti. Posledice brezposelnosti se opazijo na različnih področjih, od socialne izolacije, materialne deprivacije do psiholoških posledic. Diplomsko delo obravnava problematiko brezposelnosti mladih z visokošolsko izobrazbo in pomen socialne opore, ki jo v tem času prejemajo. Pri nudenju pomoči odigrajo člani socialnih omrežij pomembno vlogo v posameznikovem življenju. Z nudenjem opore lahko omilijo psihološke posledice, zvišajo samozavest in ubranijo pred revščino ter socialno marginalizacijo. Empirični del naloge sloni na kvalitativni raziskavi, s pomočjo katere smo analizirali pomen socialne opore mladih nezaposlenih diplomantov v Sloveniji. Zanimale so nas tudi druge vrste opor, vendar smo se osredotočili na pomen emocionalne in instrumentalne opore zaradi neposredne povezave s psihološkimi posledicami in socialno marginalizacijo.

Ključne besede: emocionalna opora, instrumentalna opora, brezposelnost, mladi diplomanti.

Emotional and instrumental support of unemployed graduates in Slovenia

In recent years, there has been a large increase in the volume of tertiary education in Slovenia. More and more young people decide to study after graduating from high school, and thus contribute to a higher share of tertiary educated people. However, the labour market cannot absorb the entire highly educated workforce, which in turn generates the unemployment problem. The consequences of unemployment are observed in various fields, which range from social isolation and material deprivation to psychological consequences. This thesis deals with the problem of unemployment among young people with higher education and the importance of the social support that they receive during the unemployment period. The members of social networks play an important role in the individual's life. By providing support, they can ease the psychological consequences, increase confidence and ward off poverty and social marginalization. The empirical part of this thesis is based on qualitative research, which analyses the importance of social support provided to young unemployed graduates in Slovenia. We were also interested in other types of support, but we decided to focus on the importance of emotional and instrumental support due to its direct link to the psychological consequences and social marginalization.

Keywords: emotional support, instrumental support, unemployment, young graduates.

Kazalo:

1	Uvod.....	6
2	Socialno omrežje	7
2.1	Opredelitev socialnih omrežij.....	7
2.2	Socialna opora	8
3	Mladi diplomanti in trg dela v Sloveniji	11
3.1	Trg dela v Sloveniji	11
3.2	Mladi diplomanti na slovenskem trgu dela.....	16
3.2.1	Starostna opredelitev	16
3.2.2	Brezposelnost in vrste brezposelnosti.....	17
3.2.3	Brezposelnost diplomantov	18
3.3	Problematika previsoke izobraženosti	20
3.4	Problematika ne/-zaposljivosti diplomantov	21
3.4.1	Vpliv krize na zaposljivost diplomantov	22
3.4.2	Spremembe profilov na strokovnem področju	22
3.4.2.1	Pomen poklicne orientacije	23
3.5	Beg možganov	24
4	Socialna opora brezposelnih mladih diplomantov	26
4.1	Soočanje z brezposelnostjo.....	26
4.1.1	Socialna izključenost	27
4.1.2	Vpliv brezposelnosti na zdravje	28
4.1.2.1	Psihosocialne posledice brezposelnosti	30
4.2	Socialna opora brezposelnih diplomantov.....	32
4.2.1	Emocionalna opora brezposelnih diplomantov	33
4.2.2	Instrumentalna opora brezposelnih diplomantov	36
5	Empirični del.....	38
5.1	Cilj in namen naloge.....	38
5.2	Metoda zbiranja podatkov	38
5.3	Predstavitev intervjuvancev.....	39
5.4	Analiza in interpretacija intervjujev	39
5.4.1	Nudenje opore.....	40
5.4.2	Pomembnost opore	41

5.4.3 Socialna v/-izključenost.....	43
5.4.4 Zadovoljstvo z oporo	44
5.4.5 Primerjava razlik v opori zdaj in v 'študentskem' času	45
5.4.6 Vpliv opore na zdravje	47
6 Sklep.....	51
7 Literatura	54
Priloge	59
Priloga A: Starostna struktura registriranih brezposelnih oseb, na dan 31.12.2010, po spolu in ravneh izobrazbe.....	59
Priloga B: Starostna struktura registriranih brezposelnih oseb, na dan 31.12.2015, po spolu in ravneh izobrazbe.....	60
Priloga C: Prijavljena prosta dela po področjih dejavnosti, 2010	61
Priloga Č: Prijavljena prosta dela po področjih dejavnosti, 2015	62
Priloga D: Transkripcije intervjujev	63

Kazalo grafov

Graf 3.1: Delovno aktivno prebivalstvo od leta 2010 do 2015	12
Graf 3.2: Registrirane brezposelne osebe od leta 2010 do 2015	13
Graf 3.3: Gibanje samozaposlenih in registriranih brezposelnih oseb od leta 2010 do 2015; stanje začetek leta.....	14
Graf 3.4: Stopnja registrirane brezposelnosti, po starostnih razredih od 2010 do 2015	15
Graf 3.5: Diplomanti terciarnega izobraževanja do 29. leta starosti, od 2010 do 2015	19

Kazalo tabel

Tabela 3.1: Število aktivnega prebivalstva od 2010 do 2015; stanje začetek leta	14
Tabela 3.2: Stopnja registrirane brezposelnosti, po starostnih razredih od 2010 do 2015.....	15
Tabela 5.1: Seznam intervjuvancev	39

1 Uvod

Kar nekaj časa se mladi že srečujejo s problemom brezposelnosti, kar se kaže kot zelo pereč problem današnje družbe. Miselnost, da se z diplomom zagotovo odprejo vrata v svet zaposlitve, že zdavnaj ne velja več. Precej visok delež brezposelnih predstavljajo ravno mladi z visokošolsko izobrazbo, tudi v Sloveniji.

Posledice brezposelnosti se kažejo na različnih področjih, tako na individualni kot tudi na družbeni ravni. Družba to občuti predvsem kot ekonomsko breme, medtem ko na posameznika vpliva subjektivno, saj poseže v njegovo psihosocialno zdravje.

V kriznih situacijah kot je brezposelnost, je ključnega pomena imeti kvaliteten vir opore v svojem socialnem omrežju. Kvalitetna opora zmanjša negativne vplive brezposelnosti na počutje brezposelnih mladih in obvaruje pred socialnim izključevanjem.

Cilj diplomske naloge je ugotoviti, kakšno vlogo odigrata emocionalna in instrumentalna opora diplomantov v času brezposelnosti.

V teoretičnem delu naloge bom predstavila definicijo socialnega omrežja in koncept socialne opore ter relacijo med obema. Dotaknila se bom dogajanja na trgu dela v Sloveniji in na kratko opisala, kako je gospodarska kriza vplivala nanj. Sledila bo definicija starostnih meja ciljne skupine, ki jo v tej nalogi raziskujem in opredelitev problematike, ki je ali vzrok ali posledica aktivnosti na trgu dela.

V zadnjih poglavjih teorije se bom osredotočila na posledice, s katerimi se soočajo mladi diplomanti v času brezposelnosti. Opisala bom možne posledice v družbenem življenju posameznika in vplive brezposelnosti na zdravje. Ker sta emocionalna in instrumentalna opora brezposelnih diplomantov osrednja tematika te diplomske naloge, sem del teorije namenila omenjenim oporam.

V empiričnem delu naloge sem s pomočjo kvalitativnega raziskovanja analizirala, kako se mladi diplomanti soočajo s problemom brezposelnosti. Skušala sem globlje razumeti, kdo jim v tem času nudi oporo, katere opore so poleg omenjenih še pomembne, kako se soočajo s socialnim v/-izključevanjem in vplivom brezposelnosti na zdravje ter razlike v trenutni opori

in v času, ko so bili še študenti. Na koncu sledi sklepna beseda, kjer povzamem glavne ugotovitve diplomskega dela.

2 Socialno omrežje

2.1 Opredelitev socialnih omrežij

Ko govorimo o socialnem omrežju, bi se morda laična opredelitev (ali drugače povedano vizualna predstava) najprej naslanjala na idejo o družbenih socialnih omrežjih, kot je to denimo v zadnjih letih zelo popularen Facebook. Sama ideja sicer ni napačna, saj se socialne vezi lahko kreirajo tako »on-« kakor tudi »off-line«, vendar v nadaljevanju ne bomo govorili o Facebooku ali ostalih družbenih omrežjih, pač pa o mreži ali omrežju ljudi, skupin, organizacij (torej posameznih enot) in njihovimi povezavami oziroma odnosi (Lu in Hampton 2016, 2–3). Igličeva (1988, 82) je govorila o socialni (takrat še) mreži, katera je »določena z množico enot, ki jih povezujejo socialne vezi. Kot enote lahko v analizi nastopajo posamezniki, skupine, formalne organizacije, industrijske veje ipd.« Povezujejo jih lahko sorodstvene, prijateljske, formalne in neformalne vezi; lahko gre za izmenjavo informacij in socialne opore ali materialnih sredstev (Zdešar in Kogovšek 2007, 194).

Poznamo dve vrsti omrežij. Na eni strani popolno, na drugi egocentrično ali osebno omrežje. V popolnem omrežju potekajo relacije med skupino enot (posameznikov), na primer pretok virov, materialnih in nematerialnih (kot so poslovne transakcije, izmenjave različnih oblik socialne opore), biološka relacija (sorodstvene vezi), interakcija (pogovarjanje, pošiljanje sporočil), pripadnost (obisk dogodka, članstvo v društvu) itn. (Kogovšek in Ferligoj 2003, 129–130). »Egocentrično (osebno) omrežje pa tvori posamezna enota (ponavadi imenovana ego) z eno ali več relacijami, definiranimi med njo in določenim številom drugih enot (imenovanih tudi alterjev)« (prav tam).

Opazovanje teh relacij imenujemo tudi analiza omrežij, ki se vse bolj in bolj uporablja v raziskovalne namene. Wasserman in Faustova sta definirala celo vrsto relacij, kjer se analize lahko izvršujejo, kot je to na primer »pri raziskovanju poklicne mobilnosti, vplivu

urbanizacije na posameznikovo dobrobit, pri raziskovanju svetovnega političnega in ekonomskega sistema, elit, reševanja konfliktov, razširjanja in sprejemanja inovacij, značilnosti trga, izmenjave in moči, pri preučevanju širjenja nalezljivih bolezni ter tudi socialne opore» (Wasserman in Faust v Hlebec 2001, 64). Kar je še mogoče pomembno omeniti je, da je prednost pri analizi omrežij ta, da se lahko poveže analiza socialnih omrežij s klasično sociološko analizo (Kogovšek in Ferligoj 2003, 129). Pri prvi je predmet opazovanja odnos med relacijami (se pravi mreža ali omrežje) enote/osebe ali skupine enot, medtem ko pri drugi opazujemo značilnosti enote (na primer spol, izobrazba).

Da bi se lahko dosegla kakovost merjenja, je potrebno upoštevati nekatere zelo pomembne dejavnike, kot so metoda merjenja, vrsta vprašanja, demografske in osebne značilnosti anketirancev ter značilnosti omrežja (npr. velikost) (Kogovšek in Ferligoj 2003, 128). Naj omenimo, da med različne značilnosti omrežij socialne opore štejemo ne samo velikost omrežja, Mandičeva in Hlebčeva (2005, 273) omenjata še moč vezi, gostoto omrežja (število dejanskih vezi med osebami v nekem omrežju), homogenost vezi glede na spol, starost itd. in geografsko razpršenost članov omrežja. Večje kot je omrežje, več virov opore obstaja, prav tako je le-ta bolj raznolika. Kar pa ne pomeni nujno, da je zagotovljena kvaliteta opore, lahko so tudi vir stresa (zaradi morebitne konfliktnosti). V analizah je smiselno upoštevati kvaliteto in pomen socialnih odnosov, ne le kvantiteto in strukturo (Mandič in Hlebec 2005, 274).

2.2 Socialna opora

Podobno kot vse teorije ima tudi teorija socialne opore več različnih opredelitev. V osnovi bi lahko rekli, da so vse relacije med člani socialnega omrežja socialna opora, socialno omrežje pa je vir te opore.

Koncepti socialne opore so se najprej pojavili v psihologiji, poudarjali pa so vpliv medosebnih odnosov na posameznikovo psihično počutje (Weiss v Hlebec 2001, 64; Thoits v Hlebec 2001, 64). Medosebni odnosi naj bi preprečevali osamljenost, zagotavljali občutek varnosti in pripadnosti, socialno integracijo in podobno (prav tam). Poudarek je bil predvsem na emocionalni razsežnosti opore, torej socialne opore kot občutka pripadnosti in sprejemanja ter skrbi pri pomembnih drugih (Hlebec in Kogovšek 2003, 103). S časom so se seveda koncepti razvijali, novejši poudarjajo pomen interakcijskega in komunikacijskega procesa med ljudmi (Burlinson in drugi v Kogovšek in drugi 2003, 184).

Za podkrepitev razumevanja koncepta socialne opore omenimo še Vauxovo razdelitev socialne opore na tri osnovne elemente. Viri socialne opore – kot že omenjeno – so omrežja socialne opore vsakega posameznika in na katere se le-ta obrača po pomoč in oporo. Oblike socialne opore so specifična dejanja oziroma vedenja; subjektivna zaznava socialne opore pa je ocena zadostnosti in kvalitete te opore (Vaux v Kogovšek in drugi 2003, 184).

Splošno razširjena definicija vrst socialne opore deli oporo v štiri skupine; in sicer instrumentalna, informacijska, emocionalna opora in druženje.

INSTRUMENTALNA (tudi materialna) opora se nanaša na pomoč v materialnem smislu (posojanje denarja, orodja, pomoč pri hišnih opravilih in podobno); INFORMACIJSKA opora se nanaša na informacije, ki jih anketiranec ponavadi potrebuje ob kakšni večji življenjski spremembi (npr. ob selitvi, iskanju nove službe); EMOCIONALNA opora je pomoč ob večjih ali manjših življenjskih krizah (smrti bližnjega, ločitvi, težavah v družini ali na delovnem mestu ipd.) in DRUŽENJE, ki predstavlja socialno oporo v obliki neformalnega občasnega druženja (izleti, obiskovanje, kino ipd.) (Kogovšek in drugi 2003, 184).

Ožji družinski krog, partner/-ica, prijatelji so običajno vir emocionalne kot tudi drugih virov opore. Najpomembnejšo vlogo odigrajo v emocionalni opori, saj so najbolj zaupanja vredni in največja verjetnost je, da posameznik dobi oporo ravno pri njih, kadar je v krizni situaciji. Instrumentalno in informacijsko oporo pa posameznik dobi pri bolj oddaljenih vezeh, ali kot Granovetter imenuje indirektne vezi – »izven prijateljskih vezi« (Granovetter 1973, 1370–1372). Najpogostejši viri socialnih vezi v druženju so prijatelji (Wellman in Wortley v Hlebec in Kogovšek 2003, 117).

Sorodstvene vezi so zelo pomembne, najbolj pa najožje, saj družina kot prva in osnovna celica nudi vso potrebno oporo. Odvisno od starostnega obdobja se pomembnost vezi spreminja. Na primer, vez otroci-starši je najpomembnejša v obdobju odraščanja, ko starši nudijo brezpogojno vse vrste opore, vez brat-sestra pride do razvoja šele v obdobju odraslosti, logično bi bilo pričakovati oporo starim staršem, ko le-ti pridejo v to obdobje, vendar presentljivo različne raziskave kažejo, da dobijo pravzaprav zelo malo pomoči, če so le zdravi in dobro preskrbljeni (Norris in Tinsdale v Kogovšek in drugi 2003, 185).

Da je zdravje zelo pomembno v življenju vsakega posameznika, ni potrebno prav posebej poudarjati. Ker zna vsakodnevno dogajanje marsikomu otežiti življenje, na primer stresno

delovno okolje ali skrb za preživetje, je zelo pomembno imeti kvalitetno oporo. Veliko število raziskav je pokazalo, da je kakovostna socialna opora pomemben dejavnik dobrega počutja ljudi, prav tako pa se je pokazalo, da lahko nezadostnost opore ali celo negativen odziv s strani pomembnih vezi vpliva na zdravje in dobro počutje človeka (Kogovšek in Ferligoj 2003, 129).

3 Mladi diplomanti in trg dela v Sloveniji

3.1 Trg dela v Sloveniji

Zgodovinsko gledano je slovensko gospodarstvo doživljalo kar nekaj sprememb. Ko se je po osamosvojitvi leta 1991 začela denacionalizacija, se je začelo spreminjati tudi stanje na trgu dela. Proces tranzicije je prinesel s seboj propad številnih podjetij in s tem povišanje brezposelnosti, kar je kazalo na slabo pripravljenost slovenskega gospodarstva na prihajajoče spremembe.

Prehod v tržno gospodarstvo iz sistema zaposlitve, ki jo je desetletja zagotavljal prejšnji sistem, je povzročil hitre spremembe tudi v poklicni in sektorski strukturi slovenskega gospodarstva (Ignjatović 2002, 14). Spremembe so dobile razsežnosti določene postindustrializacije oziroma terciarizacije slovenskega gospodarstva, ali drugače povedano prehod delovno aktivnih iz kmetijstva in industrije v storitvene dejavnosti (Ignjatović 2002, 15). Slovenija se je šele konec devetdesetih pridružila ostalim državam, ki so ta prehod doživele celo petdeset ali več let prej, v postindustrijsko družbo, kjer večina delovno aktivnih prebivalcev ne dela v industriji ali kmetijstvu (prav tam).

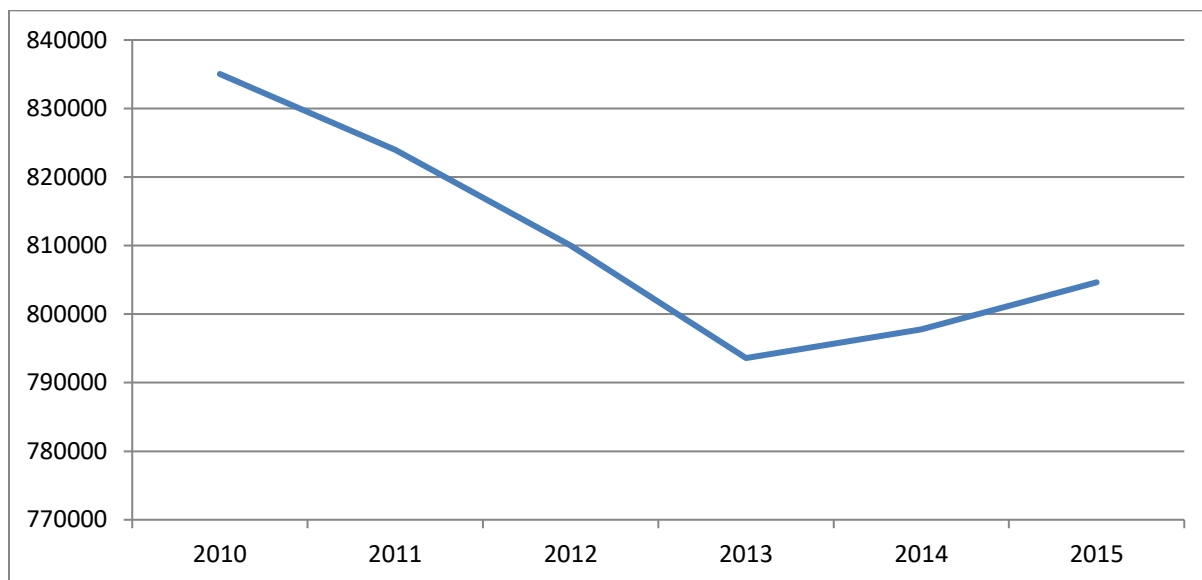
Kmalu zatem se je začela širiti gospodarska kriza, ki se je prenesla iz nepremičninskega na finančno področje. Dodobra smo jo v Sloveniji občutili leta 2008. Ker se je kot posledica zmanjšanja gospodarske aktivnosti zmanjšala tudi aktivnost na trgu dela, se je to pokazalo v zmanjšanju opravljenih delovnih ur, zaposlenosti ali plač in ravno Slovenija je bila med državami, kjer je bil zaznan največji padec gospodarske aktivnosti med leti 2008 in 2013 (Perko in drugi 2014, 21).

Pred začetkom krize leta 2008 je bila v Sloveniji zabeležena najvišja raven zaposlenosti in najnižja brezposelnost od osamosvojitve dalje, od 2009 dalje pa se je zaposlenost, merjena s številom oseb in številom opravljenih delovnih ur, močno zmanjšala. Da bi se izognili prevelikemu odpuščanju, je država vpeljala nov zakon, ki je delno subvencioniral polni delovni čas in tako je namesto odpuščanj prihajalo do skrajšanja delovnega časa, a ohranitve delovnega mesta (Perko in drugi 2014, 22).

A to je bila le delna rešitev, saj se je kljub temu zaposlenost dalje zniževala. In čeprav se je kazalo rahlo gospodarsko okrevanje v letih 2010 in 2011, se je zaradi naraščajoče javnofinančne krize in negotovosti zaposlenost še vedno zniževala (prav tam).

Če pogledamo spodnji graf (glej graf 3.1), ki kaže zadnje dosegljive podatke, vidimo, kako se giblje število delovno aktivnih na slovenskem trgu dela med leti 2010 in 2015. Zelo očiten je padec aktivnosti po letu 2010 in šele po letu 2013, ko je bila vrednost najnižja, se do leta 2015 kaže rast števila delovno aktivnega prebivalstva.

Graf 3.1: Delovno aktivno prebivalstvo od leta 2010 do 2015

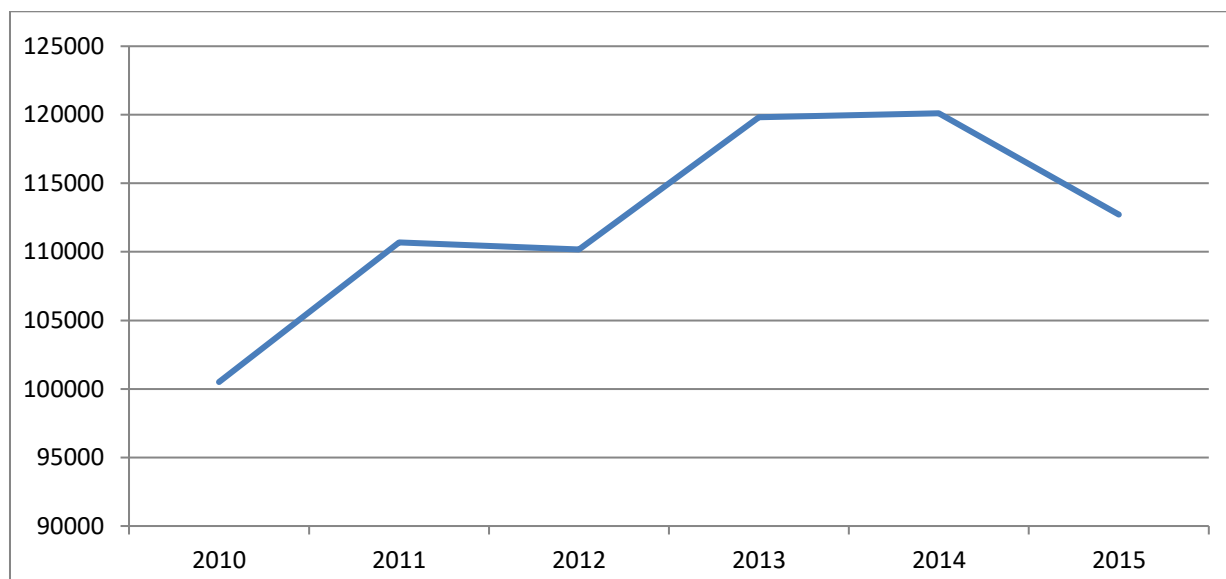

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2016).

Kakor se vrednosti delovno aktivnih nižajo, lahko sklepamo, da se vrednosti števila brezposelnih, ravno obratno, višajo. Poglejmo si še graf, ki kaže število registriranih brezposelnih v istem razponu let, torej med letoma 2010 in 2015 (glej graf 3.2).

Razlika med letoma 2010 in 2013, ko vrednost stagnira, je velika, in sicer znaša 19%, kar je resen kazalnik težav na trgu dela.

Graf 3.2: Registrirane brezposelne osebe od leta 2010 do 2015

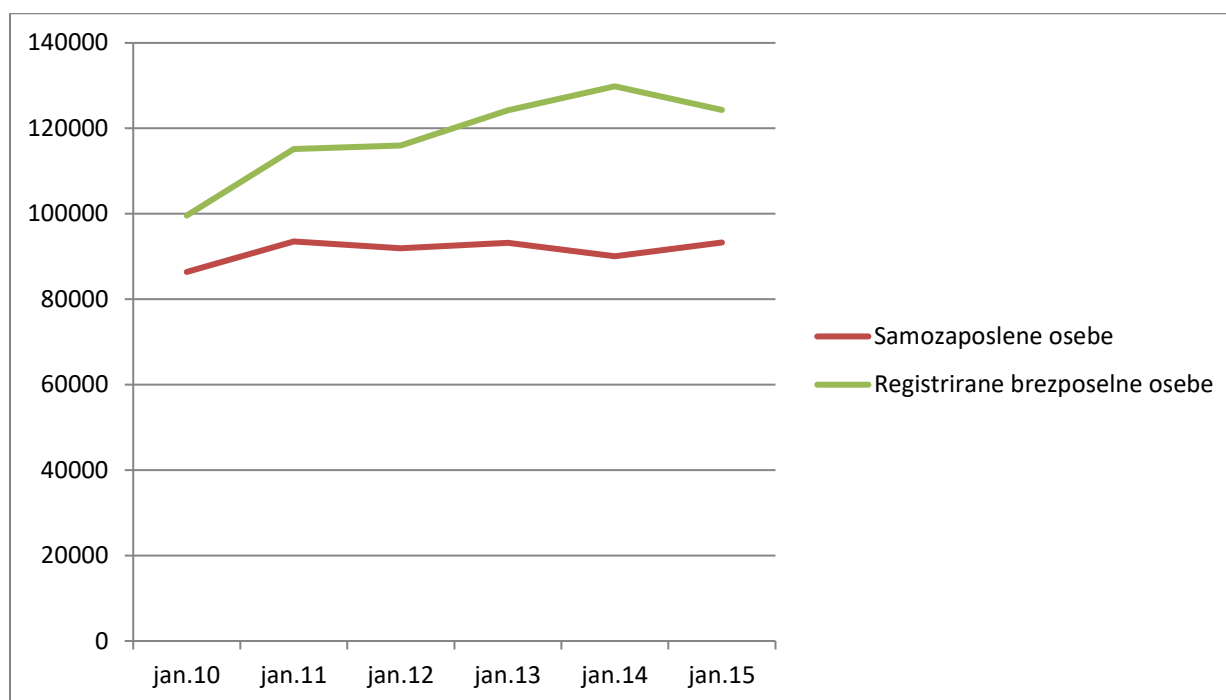

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2016).

Domadenikova s sodelavci (2013, 7) opaža, da se je z gospodarsko krizo povečala samozaposlitev, saj so se zaradi oteženega zaposlovanja pri drugih gospodarskih subjektih, kot dejavnost aktivne politike zaposlovanja uvedle subvencije za samozaposlovanje in posledično do povišanja le-tega.

To je vidno tudi v grafu, ki kaže gibanje samozaposlenih v letih med 2010 in 2015 (glej graf 3.3). Krivulji lepo kažeta, kako se z višanjem števila samozaposlenih zmanjšuje število brezposelnih. Če ponazorimo številčno, je bilo januarja leta 2010 od vseh 836.081 delovno aktivnih prebivalcev 86.384 samozaposlenih, kar predstavlja 10,33% zaposlenih (glej tabela 3.1). Primerjalno gledano z januarjem leta 2015 pa je ta odstotek precej višji, in sicer 11,75% samozaposlenih med vsemi delovno aktivnimi prebivalci.

Graf 3.3: Gibanje samozaposlenih in registriranih brezposelnih oseb od leta 2010 do 2015; stanje začetek leta

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2016).

Tabela 3.1: Število aktivnega prebivalstva od 2010 do 2015; stanje začetek leta

Število v tekočem mesecu	Jan-10	Jan-11	Jan-12	Jan-13	Jan-14	Jan-15
Aktivno prebivalstvo - SKUPAJ	935672	935998	927533	912969	911404	918533
Delovno aktivno prebivalstvo	836081	820866	811568	788711	781561	794254
Zaposlene osebe	749697	727343	719649	695530	691511	700955
Samozaposlene osebe	86384	93523	91919	93181	90050	93299
Registrirane brezposelne osebe	99591	115132	115965	124258	129843	124279

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2016).

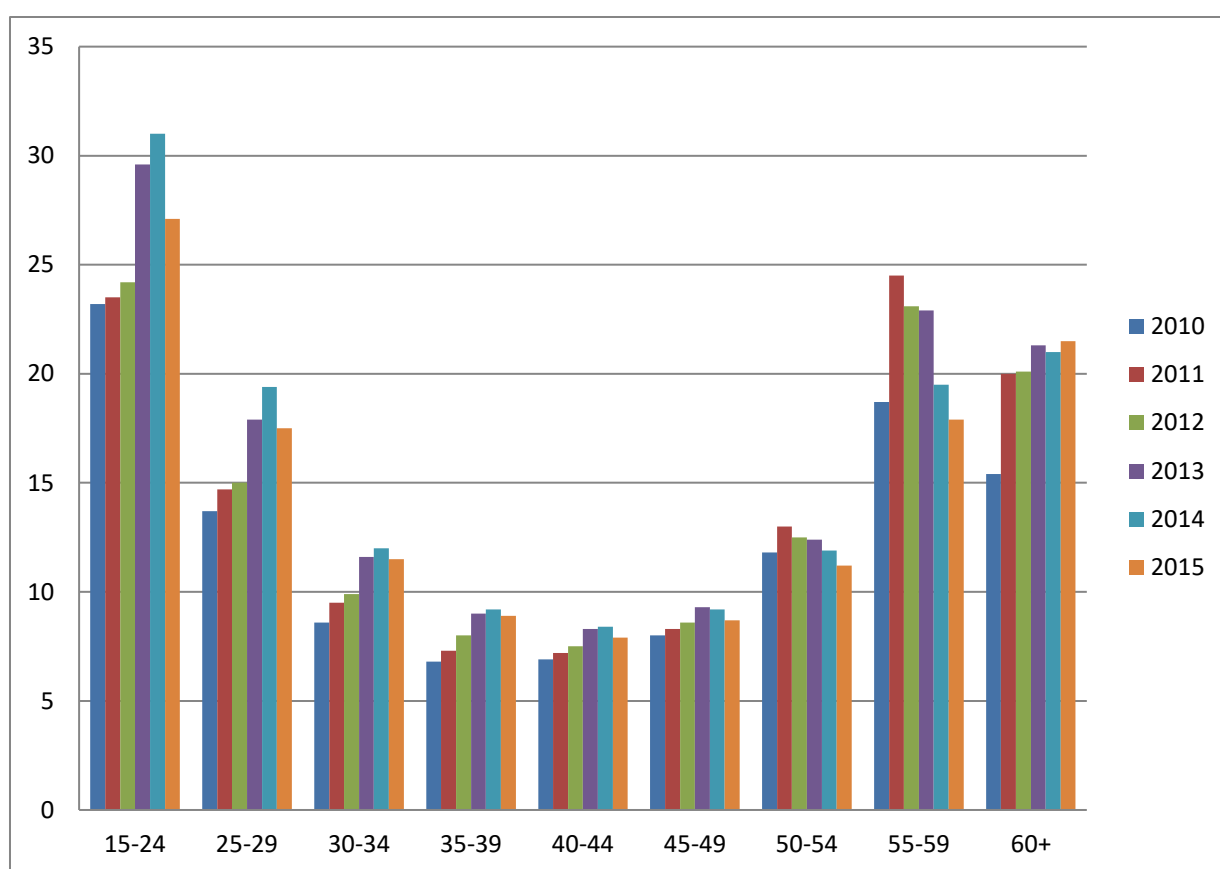
Med skupinami, ki jih je brezposelnost najbolj ogrozila, sta dve starostni skupini, in sicer starejši od 60 let in mladi do 29 let starosti. Naslednja tabela (glej tabela 3.2) nam kaže najvišjo porast stopnje brezposelnosti starejših v primerjavi med letoma 2010 in 2015. Sledijo pa mladi v skupini od 15–29 let starosti. Še bolj nazorno pa vidimo na grafu (glej graf 3.4), da so stopnje brezposelnosti med najvišjimi prav med mladimi.

Tabela 3.2: Stopnja registrirane brezposelnosti, po starostnih razredih od 2010 do 2015

Starostni razredi	15-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60+
2010	23,2	13,7	8,6	6,8	6,9	8	11,8	18,7	15,4
2011	23,5	14,7	9,5	7,3	7,2	8,3	13	24,5	20
2012	24,2	15	9,9	8	7,5	8,6	12,5	23,1	20,1
2013	29,6	17,9	11,6	9	8,3	9,3	12,4	22,9	21,3
2014	31	19,4	12	9,2	8,4	9,2	11,9	19,5	21
2015	27,1	17,5	11,5	8,9	7,9	8,7	11,2	17,9	21,5

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2016).

Graf 3.4: Stopnja registrirane brezposelnosti, po starostnih razredih od 2010 do 2015

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2016).

Da so mladi med najbolj ogroženimi skupinami na trgu dela, ugotavlja tudi Perko s sodelavci (2014, 24) v svojih analizah trga dela v Sloveniji. Ugotovili so, da so ob padcu gospodarske aktivnosti mladi velikokrat tisti, ki se jim položaj na trgu dela poslabša veliko bolj kot drugim starostnim skupinam, eden izmed zaključkov kaže na to, da se je glede na povprečno stanje v EU položaj za mlade v Sloveniji bistveno bolj poslabšal (prav tam).

3.2 Mladi diplomanti na slovenskem trgu dela

3.2.1 Starostna opredelitev

»Mladi vsega sveta – po ocenah ZN jih je že precej več kot ena milijarda – so pomemben človeški vir za razvoj ter ključni vir inovacij in pozitivnih družbenih sprememb. Številni dejavniki pa preprečujejo, da bi bil ta potencial dejansko izkoriščen, saj so v večini držav sveta mladi na določen način še vedno premalo prepoznavni« (Statistični urad Republike Slovenije 2009).

Pojma mladosti ni mogoče enoznačno definirati, saj se skozi čas nenehno spreminja – podaljšuje. Če simplificiramo, je mladost obdobje v življenju, ko poteka proces vključevanja v vse družbene vloge. Mladost je v razvitih družbah razdeljena na tri kategorije: klasična mladost (15–19 let), podaljšana mladost (20–24 let) in mlajši odrasli (25–29 let). Te tri starostne skupine ustrezajo glavnim kvalitativnim preskokom v odraščanju po zaključku otroštva (Nastran Ule 1996, 8). V tradicionalni družbi in v začetkih modernih družb so bili mladi v družinah in šolah predvsem objekt nadzora in vzgoje, kar pa ne ustreza sodobnim razvitim družbam. Sodobni mladi že zgodaj začnejo s psihosocialnim osamosvajanjem in prepoznavanjem lastne identitete (Nastran Ule 1996, 18). Zaradi ekonomskih razmer in oteženega vstopa v svet dela se na analitičnem področju pojavlja novi opis – tretja faza mladosti, tako imenovana mlajša odraslost, to je starostna skupina med 25 in 29 letom starosti¹. Po zaključku šolanja vse več mladih nima možnosti za zaposlitev, posledično nimajo možnosti za ustvarjanje družine. Drugi mladi pa se zavestno odpovedo ustvarjanju družine, ker si želijo podaljšati mladost, deloma tudi zaradi podaljševanja študija v trideseta leta (prav tam).

Statistično obstajajo različne opredelitve glede zgornje starostne meje, ki naj bi razmejevala obdobje mladosti in odraslosti. V večini držav ta meja ne preseže starosti 30 let, v Sloveniji se pod mladino opredeljuje mlade ljudi stare med 15 in 29 let. Veliko je razlogov, zakaj se mnenja o postavljanju zgornje meje razlikujejo. Težko bi bilo s samo starostno mejo opredeliti to 'zgornjo mejo' mladosti, tu so še drugi dejavniki (ki se po ostalih državah precej

---

¹ V tej nalogi se osredotočam ravno na omenjeno starostno skupino. Zaradi poenostavitve bom v nadaljevanju naloge govorila o mladini in mladih diplomantih, čeravno spadajo v skupino mlajših odraslih.

razlikujejo). Predlogi za definicijo prehoda v odraslost so dejavniki, kot so pridobitev volilne pravice ali prehod v neodvisno finančno življenje (ki se zaradi podaljševanja časa šolanja/študija in težkega zaposlovanja podaljšuje). Prehod iz področja izobraževanja v področje dela je eden izmed najzahtevnejših in ključnih trenutkov, saj uspešen prehod postavi mlade v položaj enakopravnih članov družbe in si s tem zagotovi socialno-ekonomsko neodvisnost (Trbanc in Verša 2002, 338). Skupno po vseh državah je bilo zaključeno, da ta meja ne preseže starosti 30 let (Statistični urad Republike Slovenije 2009).

3.2.2 Brezposelnost in vrste brezposelnosti

Brezposelnost je stanje, ko je oseba brez dela oziroma brez zaposlitve, službe, je pa pripravljena delati in išče delo (Svetlik 1985, 21; Dekleva in Rapuš Pavel 2004, 12). Sam termin se je pojavil v začetku osemdesetih in devetdesetih let prejšnjega stoletja in je med najbolj aktualnimi problemi današnjega časa (Dekleva in Rapuš Pavel 2004, 12).

Poznamo več vrst brezposelnosti, katere bomo opredelili v naslednjih nekaj vrsticah.

Prostovoljna brezposelnost se pojavi, ko oseba ne želi delati za nižjo plačo, ki se jim zdi ustrežna. O prostovoljni brezposelnosti govorimo tudi takrat, ko se oseba ni pripravljena preseliti v kraj, kjer so prosta delovna mesta ali se ni pripravljena prekvalificirati (Svetlik 1985, 26).

Tehnološka brezposelnost je posledica novih tehnologij, ki vplivajo na strukture delovnih mest in na zmanjševanje števila delovnih mest. Izrazito težke posledice za zaposlovanje se kažejo, ko nova tehnologija zamenja staro in se tako poveča produktivnost dela, hkrati pa ne omogoča novih proizvodenj (Svetlik 1985, 34).

Odkrito brezposelnost predstavlja aktualna ponudba delovne sile. Analitiki odkrito brezposelnost delijo na tri vrste: frikcijsko brezposelnost, brezposelnost zaradi premajhnega povpraševanja in strukturno brezposelnost, pri čemer brezposelnost zaradi premajhnega povpraševanja delijo še na ciklično brezposelnost in brezposelnost zaradi neskladne rasti. Frikcijsko brezposelnost pripisujejo slabemu delovanju trga delovne sile, predvsem slabemu pretoku informacij o prostih delovnih mestih in o iskalcih zaposlitve. Brezposelnost zaradi

premajhnega povpraševanja se pojavlja le občasno zaradi cikličnih nihanj gospodarstva, zaradi gospodarske recesije in s povečanjem gospodarske rasti izgine. To se imenuje ciklična brezposelnost. Strukturna brezposelnost pa je dolgotrajno neskladje med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili (Svetlik 1985, 35–37) .

Prikrita ali latentna brezposelnost ustreza osebam, ki niso registrirane kot brezposelne, ne iščejo dela in se lahko pojavijo med iskalci zaposlitve. Podzaposlene ali delno brezposelne pa so osebe, ki so sicer zaposlene ali samozaposlene, vendar bi želele delati več ali na zanje bolj primernih delovnih mestih (Svetlik 1985, 39).

Vrste brezposelnosti so le rezultat prevelike ponudbe delovne sile, premajhnega povpraševanja po delovni sili ali pa rezultat neustreznega delovanja trga delovne sile. Nekatere socialne kategorije ljudi brezposelnost prizadane bolj kot druge, mladi so še posebej ranljiva skupina (Svetlik 1985, 63).

3.2.3 Brezposelnost diplomantov

V tej nalogi so osrednja tema brezposelni diplomanti, zato se osredotočimo na starostni razred med 25 in 29 let; ob predpostavki, da vstopajo na trg dela dokaj pozno in da brezposelnost pri 29 letih že nakazuje na problematiko dolgoročne brezposelnosti. Če se ozremo na podatke zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, lahko opazimo rast stopnje brezposelnih diplomantov v starostnem razredu med 25 in 29 leti, in sicer v primerjavi s koncem decembra 2010 (glej prilogo A²) in koncem decembra 2015 (glej prilogo B), ko naj bi se položaj na trgu dela izboljševal.

Ignjatovič (2006, 66) ugotavlja, da na stopnjo aktivnosti mladih in njihov položaj na trgu dela vpliva tudi kakovost in trajanje izobraževanja. Na eni strani država spodbuja mlade za nadaljnje šolanje, po drugi strani pa so tudi sami mladi (in njihovi starši) bolj motivirani, saj naj bi jim vlaganje v znanje in višjo stopnjo izobrazbe prineslo boljši položaj na trgu delovne sile kot tudi v družbi nasploh (prav tam). Podatki kažejo na porast deleža mladih, ki po srednji

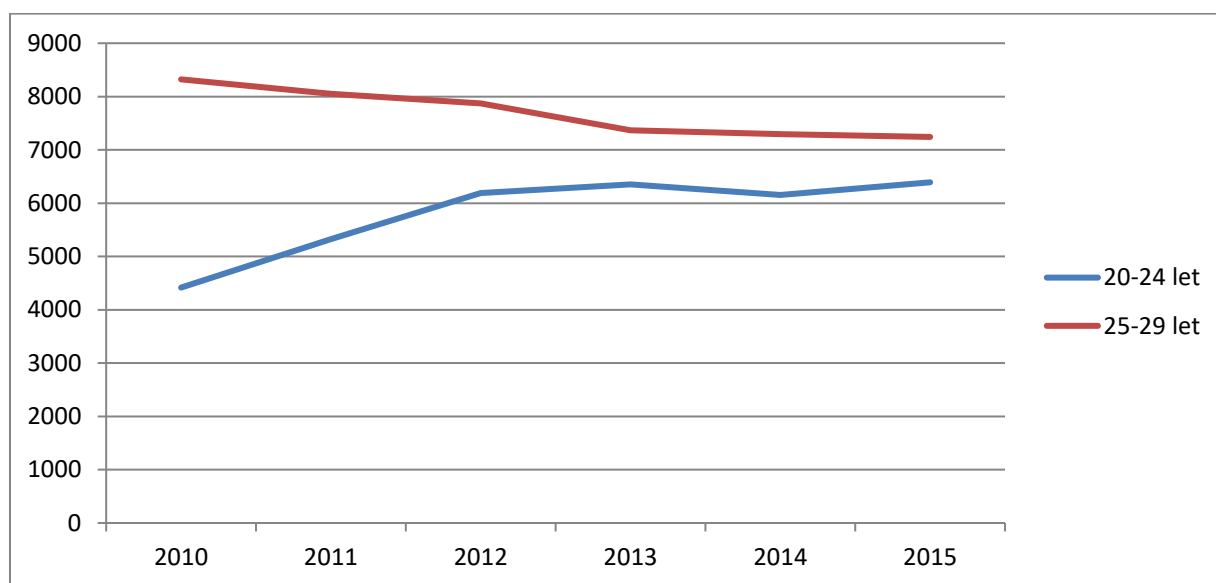
---

² V prilogi A se opazovani starostni razred razlikuje od opazovanega starostnega razreda v prilogi B, saj so najverjetneje uporabljali drugačno starostno mejo, vendar se za potrebe te naloge opiram na dejstvo, da je razlika v rangi starostnega razreda minimalna in ne pričakujem velikega odstopanja pri primerjavi podatkov.

šoli nadaljujejo svojo izobraževalno pot. Ignjatović opaža ta trend med mladimi, v starosti med 20 in 24 let, torej ravno v obdobju, ko se nahajajo v terciarnem izobraževanju.

Iz spodnjega grafa (glej graf 3.5) (ki kaže novejšje podatke, in sicer med leti 2010 in 2015) je razvidno, da je ta trend še vedno 'popularen', krivulja lepo nakazuje rast med diplomanti terciarnega izobraževanja, v starosti med 20 in 24 let.

Graf 3.5: Diplomanti terciarnega izobraževanja do 29. leta starosti, od 2010 do 2015

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2016).

Trendi povečevanja izobrazbene strukture med mladimi povzročajo polarizacijo zaposlitvenih možnosti, je pa res, da višja izobrazba nudi boljše možnosti zaposlitve. Na drugi strani pa zaradi velike nasičenosti prihaja do velike konkurence, katere trg dela ne more popolnoma absorbirati (Ignjatović 2006, 67). Tu pa se potem pojavi problem povišanja deležev brezposelnosti med mladimi diplomanti.

Naraščanje deleža diplomantov v slovenski družbi in na trgu delovne sile tako lahko v prihodnosti pomeni dva scenarija: 1. hiter prehod v družbo znanja, ki bo zahteval nadaljnje hitro prestrukturiranje slovenskega gospodarstva, in številna nova delovna mesta, ki so po zahtevnosti primerljiva z visoko izobraženo delovno silo; 2. še večjo podzaposlenost in visoko stopnjo brezposelnosti med mladimi diplomanti, ob ohranitvi sedanjega trenda počasnega razvoja in redkega nastajanja kvalitetnih (visoko zahtevnih) novih delovnih mest (prav tam).

3.3 Problematika previsoke izobraženosti

Neskladje med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela je eden izmed razlogov, zakaj je brezposelnost med mladimi tako visoka. Delno rešitev mladi najdejo z vpisom na študij (ali diplomanti po zaključeni 1. stopnji nadaljujejo študij na 2. stopnji), da bi si lahko delo zagotovili preko študentskega servisa. Velik odstotek študentov dokonča tudi drugo stopnjo in si pridobi naziv magistra tudi zaradi vse večje konkurenčnosti na trgu dela, preostali samo izkoristijo luknjo v šolskem sistemu, ki jim omogoči začasno finančno neodvisnost.

Posledično se zgodi naslednji scenarij: navidezno zmanjšanje brezposelnosti med mladimi, ki 'delajo preko študenta', načeloma končajo magistrsko stopnjo in končajo kot višek na trgu delovne sile. Zelo posplošeno lahko trdimo, da je takih zelo visok odstotek. Še posebej med študenti družboslovja, medtem ko na trgu dela primanjkuje na primer delovne sile na področjih, kot so predelovalne dejavnosti, gradbeništvo in zdravstvo (glej prilogi³ C in Č). Pojavljati se je začel problem previsoke izobraženosti ali preizobraženosti (angl. *overeducation*).

Kot ugotavlja Vovkova (2014, 37) v svoji magistrski nalogi, se povišuje pomen izobraževanja ne le za posameznika, temveč za celotno družbo in to je eden izmed razlogov za povišanje števila diplomantov v razvitih državah v zadnjih štirih desetletjih prejšnjega stoletja. Previsoko število visoko izobraženih ljudi ne dobi izobrazbi primerne dela, kar vodi v neskladnost med pridobljeno in zahtevano izobrazbo, to pa se odraža tudi na višini plačila (Freeman v Vovk 2014, 37).

Ali je to le začasno stanje ali dolgoročni problem, ki kaže neučinkovitost izobraževalnega sistema?

Realno gledano ima vse večji del delovne sile previsoko stopnjo izobraženosti, kot je to dejansko potrebno na trgu. Na drugi strani pa ima vsak posameznik odgovornost pri odločanju, za katero smer se bo specializiral (Vovk 2014, 36–38).

---

³ V prilogah C in Č vidimo povpraševanje po poklicih v Sloveniji leta 2010 in za primerjavo leto 2015 (stanje v mesecu decembru) glede na podatke dosegljive na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje.

3.4 Problematika ne/-zaposljivosti diplomantov

Anomalij v slovenskem visokem šolstvu je toliko, da se lahko vprašamo, ali sploh kaj poteka normalno. Besedo normalno v tem kontekstu razumem kot skladno ali vsaj podobno razmeram, ki so pravilo v državah EU in ZDA, kjer visokošolski sistem deluje v smislu šolanja zaposljivih diplomantov, ki so po diplomi nosilci gospodarskega razvoja in tehnološkega napredka, ki zagotavljata tem državam konkurenčnost in visoko dodano vrednost na zaposlenega, kar je temelj za visok življenjski standard. Večina teh anomalij izvira iz nadaljevanja samoupravnih praks in nedosledno izpeljane tranzicije (Umek 2016).

Umek je v članku odločno poudarjal pomembnost univerz in akademske avtoritete pri postavljanju osnovnih ciljev kot tudi lastne presoje pri udejanjanju svojega poslanstva. Prepričan je namreč, da fakultete 'proizvajajo' nezaposljive ali težko zaposljive diplomante. Nasprotno pa sta mnenja Kramberger in Pavlin (2007, 5), ki v svojih analizah prehoda iz šol v zaposlitve menita namreč, da šole sicer so pomemben faktor, vendar pa ne edini, ki omogoča uspešnost tega prehoda. »Šole v pogojih vedno težje zaposljivosti, poklicne demarkacije in fleksibilizacije ne morejo biti v celoti odgovorne za uspešnost diplomantov pri njihovem prehodu v sfero dela« (prav tam).

Kaj sploh pojem zaposljivost pomeni? Enostavno rečeno je zaposljivost sposobnost ali kompetentnost ljudi, da si lahko pridobijo delovno mesto, novo zaposlitev kot prvo zaposlitev ali zamenjavo obstoječe. Problem zaposljivosti pa bi pomenilo pomanjkanje sposobnosti na vse bolj tveganih trgih dela, predvsem za najbolj ranljive skupine, med te spadajo tudi mladi iskalci prve zaposlitve (Kramberger 2007, 13). Problem zaposljivosti se delno lahko reši na osebni ravni, in sicer s povečevanjem individualnih sposobnosti na prilagajanje novim okoliščinam (prav tam). Obstaja tudi sistemsko reševanje problema, in sicer na ravni države s prilagajanjem podsistemov oziroma z reformami v izobraževanju in usposabljanju (prav tam). Primer take reforme v slovenskem šolstvu je uvedba bolonjskega sistema študija, ki naj bi skrajšal čas študija, omogočal primerljivost znanj in kompetenc ter zaposljivost.

3.4.1 Vpliv krize na zaposljivost diplomantov

Že v prejšnjih poglavjih tega dela je bilo omenjeno, kako je gospodarska kriza vplivala na trg delovne sile v Sloveniji. Kakor drugod se je tudi pri nas odražala z višanjem brezposelnosti, izogniti se ji je bilo praktično nemogoče.

Za iskalce prve zaposlitve, ki so brez delovnih izkušenj, je to predstavljalo še posebno velik problem. Pavlin v svoji analizi preverja ekspertna mnenja različnih smeri, od delodajalcev do sindikatov.

Sindikati so splošnega mnenja, da se globalna kriza vsekakor odraža na trgu dela, še posebej na izbranih področjih, saj se odliv zaradi upokojitev ne nadomešča z novimi zaposlitvami, ampak se delovna mesta ukinjajo. Študenti določenih smeri zato težko najdejo zaposlitev (Pavlin 2012, 52).

Študentska organizacija poudarja, da so mladi diplomanti, ki iščejo prvo zaposlitev še posebej ranljivi, saj v tako zaostrenih razmerah na trgu dela zelo težko dobijo zaposlitev. Že tako visoka splošna brezposelnost se seveda odraža tudi pri mladih diplomantih, kar pa ni nič presentljivega (prav tam).

Delodajalci (naveden primer javne uprave) kot predstavniki s strani ponudbe dela pa trdijo, da delo sicer je, vendar se zmanjšujejo stroški za pokrivanje stroškov dela, zato ne zaposlujejo novih delavcev. Zgodi se celo, da se ne pokrijejo niti porodniške odsotnosti. Zanimivo je, da se je zgodilo ravno obratno kot v gospodarskem sektorju, kjer se je obseg dela zmanjšal, v javnem sektorju pa se je povišal ravno zaradi gospodarske krize (prav tam).

Ekspert s področja zaposlovanja pa pravi, da se vpliv krize na zaposlovanje mladih kaže ravno tako, kot se kaže na splošno, zaostri pa so se tudi pogoji zaposlovanja (Pavlin 2012, 53).

3.4.2 Spremembe profilov na strokovnem področju

Sindikati poudarjajo pomen družbenih sprememb, ki vplivajo na zahtevnost poklicev in neprilaganje s strani izobraževalnih institucij na te spremembe (Pavlin 2012, 53).

Delodajalci (naveden primer javne uprave) se tudi strinjajo s tem, da se obseg dela nenehno povečuje, sami pogoji dela pa se ne izboljšujejo. Poudarja se timsko delo (kjer je delo zelo raznoliko, inovativno in ustvarjalno) in multidisciplinarnost, in kot primer Pavlin navaja širjenje statističnih metod na področju profesionalne eksperize (prav tam).

Ekspert s področja zaposlovanja prav tako poudarja vse večji pomen zahtevnosti dela in intelektuacije dela. Povečuje se število enkratnih projektov, kjer je potrebno vložiti intelektualen napor (prav tam).

3.4.2.1 Pomen poklicne orientacije

Da bi razumeli, kako se razvija povpraševanje na trgu dela (sledenje spremembam na trgu delovne sile) in kako se s pomočjo poklicne orientacije lahko rešuje problem brezposelnosti, je potreben oris samega pojma.

Poklicna orientacija zajema različne dejavnosti, ki posameznikom pomagajo pri odločanju o izbiri poklica, nadaljnega šolanja in ostalih kariernih vprašanj. Izvajalci svetovanja so običajno poklicni svetovalci v izobraževalnih institucijah, zavodih za zaposlovanje ali posebnih službah (Niklanović in Trbanc 2002, 232).

V današnjem času je mladim pomembno predvsem to, da poklic zagotovi zaposljivost⁴. Na odločitev zagotovo vpliva možnost za zaposlitev, družinske preference, osebni interesi, morda prijatelji, seveda pa ne gre izključiti dosedanjih izobrazbenih dosežkov (Košak 2014).

Razvoj informacijske in komunikacijske tehnologije je pripeljal do precejšnjih sprememb na trgu dela in zaposlovanja. Hitri tehnološki razvoj, deindustrializacija in globalizacija zahtevajo fleksibilizacijo in sposobnosti hitrega odziva na spremembe. Posledice uvajanja novih tehnologij se kažejo v zmanjševanju tradicionalnih industrijskih poklicev na eni strani, na drugi se pojavljajo nova delovna mesta v storitvenem sektorju, kjer je poudarek na novih lastnostih delovne sile (Niklanović in Trbanc 2002, 230). Pojavljajo se zahteve za širokim strokovnim znanjem, zaželjene so t.i. mehke spretnosti in lastnosti posameznikov, kot so zmožnost timskega dela, komunikacijske spretnosti, sposobnost reševanja (nepredvidljivih) težav, samostojnost pri delu, zmožnost učenja v novih razmerah, pripravljenost na spremembe, prevzemanje odgovornosti, usposobljenost za delo z računalnikom, znanje tujih jezikov in podobno (prav tam).

---

⁴ Za primerjavo med karierno odločitvijo 'včasih in danes' je zanimiva izjava dr. Marušiča v Košakovem članku (Mladina 2014): »Zagotovo zaposlitvene možnosti danes pomenijo večji pritisk na mlade.« Tako rektor Univerze na Primorskem dr. Dragan Marušič primerja sedanost s sedemdesetimi leti prejšnjega stoletja, ko je v Ljubljani in Veliki Britaniji študiral matematiko. »Moja generacija je odraščala v časih, ko Evropa ni imela problema brezposelnosti in smo ravnali po načelu, pojdi študirat tisto, kar te veseli, se bo že našlo delo zate.«

Novi profili poklicev tako vse bolj zahtevajo večjo avtonomijo in odgovornost posameznih delavcev, bolj decentralizirano vodenje in usklajevanje delovnih nalog v mreži sodelavcev, k nalogam in projektom usmerjene delavce, ki so večstransko usposobljeni (Niklanović in Trbanc 2002, 231).

Tako se razmere na trgu delovne sile vse bolj spreminjajo, povečuje se pomen poklicne orientacije ravno zaradi povečanih zahtev po prožnosti in prilagodljivosti posameznikov – še posebej v času takšne negotovosti za zaposlitev, kot jo poznamo danes. Šolanje poteka skozi vse delovno obdobje (ne samo v obdobju prehoda iz nižjega v srednje in/ali visoko šolstvo), saj se mora posameznik prilagajati zahtevam na trgu dela in se dodatno izobraževati (prav tam).

Fakultete v Sloveniji naj bi pri odločanju o določenem programu študija upoštevale stanje na trgu delovne sile. Pri nacionalni agenciji za kakovost v visokem šolstvu morajo dokazati, da so ugotovile, kakšne so razvojne tendence in potrebe po kadrih (po sedmih letih izvajanja programa morajo le-tega ponovno potrditi, takrat morajo podati podatke o zaposljivosti diplomantov in njihovi konkurenčnosti na trgu dela) (Košak 2014).

Andrej Krček (nacionalna agencija za kakovost v visokem šolstvu) meni, da je zaposljivost diplomantov zgolj eden od številnih meril pri odločanju o akreditaciji študijskega programa. »Ob prvi akreditaciji je mogoče zaposljivost le napovedati, poleg tega pa se lahko razmere na trgu dela v obdobju, ko diplomirajo prvi študenti, močno spremenijo« (Krček v Košak 2014).

3.5 Beg možganov

Zadnjih nekoliko let veliko poslušamo o tem, kako mladi odhajajo v tujino: Švico, Nemčijo, Avstrijo, tudi Avstralijo pa še v katero drugo državo. Četudi si morda ne želijo zapustiti svoje države, druge rešitve ne vidijo. Službo si tako poiščejo izven meja svoje matične države, saj perspektive za finančno prihodnost doma ni. Seveda ni nujen pogoj, da tu ne najdejo službe, določen delež je tudi takih, ki v tujino odide zaradi izzivov, izkušenj, boljšega življenjskega standarda, morda že v študentskih letih izkusijo mednarodno izmenjavo in potem 'ostanejo'. Kaj pa to pomeni za državo, ki te mlade izšola? Kakšen primanjkljaj to predstavlja za tako majhno državo kot je Slovenija. Ali bi beg možganov na dolgi rok lahko imel negativne

posledice ali bi to dejansko lahko pripomoglo k boljši gospodarski sliki v državi? Mnenja so deljena.

Profesor Trontelj je za prispevek v časopisu *Delo* zaskrbljeno priznal, da ga izseljevanje mladih izobražencev skrbi. Z odhodom izobražencev v tujino država izgublja del najperspektivnejših ljudi, ki naj bi predstavljali nosilce jutrišnjega razvoja. Vzrokov za odhod je veliko, prvi je zagotovo želja narediti nekaj z sebe, iz svojih talentov in znanja. Odločitev za tujino je zelo težka, še težje se je tam uveljaviti (Trontelj v Zupanič 2012).

Vendar ni nujno, da je odhod mladih ravno slaba stvar, saj si v tujini lahko naberejo veliko izkušenj, znanja, dobrih delovnih navad, trdega dela in discipline, hkrati pa si poveča mrežo poznanstev, ki lahko pozneje močno pripomorejo k uspešnemu sodelovanju s partnerji iz tujine. Problem bo le, če bi za vedno ostali v tujini (Pleskovič v Zupanič 2012).

Za samo državo beg možganov lahko predstavlja ekonomski/finančni odliv. Moljkova (2011, 34–35) ugotavlja, da se ekonomski učinek emigracije kaže na zmanjšani gospodarski rasti in produktivnosti ter davčnih izgubah. Za države v razvoju pa trajne ali dolgoročne emigracije oseb, v katere so njihove države vložile precej denarnih sredstev, pomenijo resne izgube, saj so človeški viri in njihovo znanje ključni za razvoj (prav tam). Začasne emigracije pa lahko prinesejo pozitivne učinke, kot je bilo predstavljeno v raziskavi Inštituta za ekonomska raziskovanja (Bevc in drugi 2012, 127). Pozitiven učinek se lahko kaže na osebni ravni (povečanje izobraženosti, usposobljenosti, izkušenosti, spoznavanje drugačnih praks, osvojitve novih delovnih metod, ugleda, neposredno sodelovanje s tujimi znanstveniki s specifičnega področja, mreženje raziskovalcev, ipd.) kot tudi na organizacijski ravni (prenos novih tehnologij v matično organizacijo, dostop do tuje tehnološke opreme, prenos novih znanj na sodelavce, zelo povečan obseg raziskovalnega dela, povečan ugled in prepoznavnost organizacije v tujini, povečan obseg sodelovanja s tujino, pridobitev novih partnerjev za potencialno sodelovanje na skupnih raziskovalnih projektih in s tem boljše možnosti za pridobitev novih projektov, povečanje konkurenčnosti organizacije, izboljšanje pedagoškega procesa, ipd.) (Bevc in drugi 2012, 127–128).

4 Socialna opora brezposelnih mladih diplomantov

4.1 Soočanje z brezposelnostjo

Vsakdo, ki se je vsaj enkrat v življenju soočil s problemom brezposelnosti, bi lahko pojasnil, kakšne krize (tako osebne kot finančne) je doživljal. To je še posebno težko za mlade, ki so še na začetku svojih poklicnih poti.

Pri soočanju s problemom brezposelnosti obstaja veliko programov, tudi mednarodnih, s katerimi se mladim pomaga pri iskanju in pridobivanju službe. Eden izmed ukrepov je tudi načrt Jamstva za mlade (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2016a), katerega cilj je poskrbeti za hitro aktivacijo mladih, ki po šolanju vstopajo na trg dela. Cilji so predvsem izboljšati prehod iz izobraževanja v zaposlitev, hitrejša aktivacija mladih brezposelnih in zmanjšanje števila brezposelnih, skratka izboljšati zaposljivost mladih. Na MDDSZ (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti) ocenjujejo, da bo podpora v okviru ukrepov Jamstva za mlade potrebovala približno 35.000 brezposelnih mladih na leto. Statistični podatki kažejo, da je vsako leto 60% na novo prijavljenih brezposelnih mladih starih med 25 in 29 let. Ker zaradi zaostrenih razmer na trgu dela težko pridejo do prve zaposlitve in s tem do potrebnih izkušenj, ki jih delodajalci zahtevajo, so med prebivalstvom med najbolj ranljivimi skupinami. S sprejetimi ukrepi država jamči, da bo v naslednjih dveh letih vsaki mladi osebi (v starosti 15–29 let) ponujena zaposlitev ali usposabljanje na delovnem mestu, vključitev v formalno izobraževanje ali krajšo obliko institucionalnega ali praktičnega usposabljanja v štirih mesecih po prijavi v evidenco zaposlenih. Načrti za prihodnost (za leta od 2016 do 2020) so namenjeni spremembam na področju sistema obveznih pripravništev in prenove vajeniškega sistema ter večji dostopnosti vseživljenjske poklicne usmeritve na vseh ravneh izobraževanja. Spodbujalo se bo podpiranje odločitev mladih za poklice, kjer je zaposlitev bolj dostopna, hkrati pa naj bi na trg dela prihajali z določenim (praktičnim) znanjem, ki je za delodajalce ključnega pomena (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2016a).

V izvedbenem načrtu za obdobje med letoma 2016 in 2020 so poleg postopnega uvajanja obveznih pripravništev vključeni še ostali ukrepi, kot so spodbujanje inovativnosti in podjetnosti, razširjene politike štipendiranja (temu bo namenjen precejšen del sredstev), spodbujanje mednarodne mobilnosti mladih (prek mreže EURES), dodatna svetovanja

mladim ob dolgoročni brezposelnosti, podpora podjetništvu mladih, ipd. (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2016b).

Nameni države z ukrepi, kot je Jamstvo za mlade, so zelo ambiciozni in bodo mladim pri soočanju s problemom kratkoročne kot tudi dolgoročne brezposelnosti lahko v veliko pomoč.

4.1.1 Socialna izključenost

Brezposelnost zagotovo ima negativne posledice tako za socialno življenje kot tudi za zdravje posameznika. Povzroča tveganje revščine in socialno izključenost, poleg tega pa povzroča odvisnost od socialnih pomoči in družinskih vezi (Rapuš Pavel 2010, 418).

Prispevek Rapuš Pavlove (2010, 421) skozi raziskovalni projekt Socialna v/-izključenost in psihosocialno zdravje mladih z izkušnjami brezposelnosti ponuja poglobljeno razumevanje pojava marginalizacije in socialne v/-izključenosti med mladimi brezposelnimi.

Negotovost na trgu dela je ena izrazitejših značilnosti položaja mladih. Tveganje socialne izključenosti in socialne neenakosti se kaže na več področjih. Prehod v 'odraslost' jim je precej otežen, saj je pogojen s programi izobraževanj in usposabljanj ter nenazadnje z dostopom do trga dela (prav tam). Pri dostopanju do različnih virov in možnosti zaposlitve se dodatne ovire kažejo tudi v socialnih neenakostih. Sposobnost posameznika za uspešen prehod na trg dela je v veliki meri odvisen od njegovega kulturnega kapitala, podpore v družini, možnosti in omejitev v procesu izobraževanja, spolne, socialne ter etnične pripadnosti (Rapuš Pavel 2010, 419). Du Bois-Reymondova in Lopez Blasco pri tem izpostavljata različne vrste tranzicij:

- *mladi z omejenimi resursi, ki so pod pritiskom negotovih zaposlitev, brezposelnosti in večkratnega usposabljanja*
- *mladi z znatnimi resursi, ki jim omogočajo svobodno odločanje glede na lastne potrebe in preference*
- *mladi odrasli, ki bi želeli poskusiti nove možnosti v povezavi z delom in izobraževanjem, a so pod vplivom različnih pritiskov prisiljeni svoje poklicne in izobraževalne želje prilagajati standardiziranim in restriktivnim potem usposabljanja*

- *mladi odrasli, ki podaljšujejo odvisnost od staršev, v kar jih prisiljujeta nezadostna socialna varnost in položaj brezposelnosti (Du Bois-Reymond in Lopez Blasco v Rapuš Pavel 2010, 419).*

Zaposlitev v moderni družbi predstavlja ne samo vir zaslužka, vendar kar osrednji del življenja. Je vir finančne neodvisnosti, statusa, prestiža in identitete. Stanje na trgu dela spreminja stabilnost zaposlovanja. Brezposelnost pomeni dejavnik tveganja za marginalizacijo in socialno izključevanje mladih, posameznik se lahko počuti nemočen in depriviligiran, ne pomeni pa nujno tudi socialne izključenosti. Vprašanje je samo, do katere mere in v katerih dimenzijah koncepta socialne izključenosti so mladi brezposelni še posebej ranljivi (Dekleva in Rapuš Pavel 2004, 15).

Zakaj za mlade brezposelne ni nujno, da doživljajo socialno izolacijo, je v veliki meri mogoče pripisati razširjenim socialnim mrežam, ki jih mladi pogosto imajo. Trdne vezi s prijatelji, starši in vrstniki jim omogočajo pogoste socialne stike in kvalitetno podporo. Na drugi strani pa se postavlja vprašanje, ali visoka stopnja socialne integracije vpliva na boljše možnosti za delo in zaposlitev ter v kakšni meri socialna vključenost vpliva na psihosocialno zdravje ter boljše možnosti zaposlitve (Dekleva in Rapuš Pavel 2004, 16).

Danes je imeti delo ključnega pomena za mlade, ki zaključujejo šolanje in čeprav je tranzicija iz mladostništva v odraslost veliko bolj kompleksen pojav, kot je bil v preteklosti, je biti zaposlen še vedno skupna točka tranzicije. Prav področje dela je tista sfera, v kateri mladi vzpostavljajo nove stike in poznanstva. Če pa je stanje na trgu dela negotovo, pa še ne pomeni, da morajo biti mladi popolnoma socialno izključeni. Veliko študij kaže na to, da je za moške veliko bolj kot za ženske pomembno imeti delo, kjer vzpostavljajo svoje stike. Ženske pogostokrat vzpostavljajo vezi skozi neplačano delo (Dekleva in Rapuš Pavel 2004, 17).

4.1.2 Vpliv brezposelnosti na zdravje

Zaposlitev ne pomeni nujno tudi finančne neodvisnosti (še posebej v primeru zaposlitve za skrajšani ali določen delovni čas, saj se s tem pokrije le tekoče življenjske stroške, o

varčevanju se v tej točki še ne da govoriti), lahko pa da občutek zadovoljstva in občutka, da 'nekam' pripadaš.

Med brezposelnostjo in kvaliteto zdravja nedvomno obstaja povezava⁵, na kar nakazujejo tudi številne raziskave (Dekleva in Rapuš Pavel 2004, 18). Odnosa med brezposelnostjo in težavami na področju fizičnega in psihosocialnega zdravja ni mogoče opisovati linearno in vzročno, saj obstaja sovpliv drugih dejavnikov družbenega življenja. Omenili bomo nekaj dejavnikov, kot so na primer starost, izobrazba, spol, starost, socio-ekonomski status, stopnja brezposelnosti v lokalni skupnosti, socialni odnosi in osebna ranljivost (prav tam).

Vpliv na zdravje skozi samodestruktivna dejanja (na primer povečano kajenje cigaret, povečana konzumacija alkohola in tudi prepovedanih substanc) lahko vodi do resnih posledic, še posebej kadar govorimo o dolgotrajni brezposelnosti. Občutki nemoči, nelagodja in nizke samopodobe zaradi odvisnosti od pomoči drugih, vodijo do negativnih posledic, ki se s časom le krepijo. Psihične posledice brezposelnosti, ki se kažejo v čustvenih motnjah, kot sta na primer strah in depresija, se lahko spremenijo v psihosomatske motnje ali ogrozijo fizično zdravje (glavoboli, ulkusi, alergije, hipertenzije) (Ule 2000, 49).

Brezposelnost običajno pomeni nizek ali celo ničeln prag finančne varnosti, kar se odraža na nižjem prehranjevalnem standardu (nezdravo prehranjevanje), omejenem zdravniškem dostopu (kljub obveznim zdravstvenim zavarovanjem, ki si ga nekateri z že predhodno nizkim življenjskim standardom niti ne morejo privoščiti), ipd.

Glede na mnenja ameriških zdravnikov je brezposelnost za zdravje ožilja, srca, dihal, prebavil in živčevja skoraj ravno tako škodljiva, kot so cigarete, visok krvni tlak, alkohol ali sladkorna bolezen. Študija je bila sicer narejena na odraslih osebah v srednjih in starejših letih in zato ne najbolj relevantna za pričujočo nalogo, vendar so dokazali, da ima izguba službe in s tem pojav brezposelnosti dolgoročne posledice na srce in ožilje (Dnevnik 2014).

---

⁵ V tem delu se ne bomo preozko ukvarjali s preučevanjem povezanosti med brezposelnostjo in fizičnim ter psihosocialnim zdravjem, vendar se mi zdi pomembno omeniti, da mnoge raziskave temeljijo na spodaj omenjenih teorijah (po Ozamiz, Gumplmaier, Lehtinen v Rapuš Pavel 2004, 18):

1. »Stage theory« (Harrison & Hill). Avtorja brezposelnost opredelita skozi emocionalni kontinuum, opisan v naslednjih fazah: inicialni šok, optimistična faza, faza globokega pesimizma, ki rezultira in se zaključí z navadami resigniranega vedenja.
2. Deprivacijska teorija (Jahoda, 1979). Avtorica izpostavi latentno funkcijo dela, ki se izraža: v strukturiranju dneva, lažjem vzpostavljanju socialnih stikov, oblikovanju socialnih vlog in identitete; delo življenju posameznikov daje perspektivo objektivnosti, ljudi vzdržuje v aktivni vlogi. V tej teoretični perspektivi brezposelnost prizadene omenjena področja oz. funkcije pri posamezniku.
3. »Vitaminska teorija«. To obravnava Warr (1978) - V okviru te teorije razlikujemo dve perspektivi dela: pozitivno, kadar krepi duševno zdravje, spodbuja socialne stike in razvija profesionalnost posameznika in negativno, kjer pri posamezniku sproža obratne učinke. Iz tega izhodišča je lahko izguba zaposlitve posledično dobra ali slaba. Posledice brezposelnosti za zdravje posameznika so težje v primeru, da je izgubljeno delo pozitivno vplivalo na posameznika in njegov razvoj.

Prav tako ugotavljajo, da brezposelnost vpliva na izgubo nematerialnih ugodnosti, ki jih prinašata zaposlitev in služba, na primer socialni status, samospoštovanje, fizična in duševna aktivnost ter uporaba lastnih spretnosti in sposobnosti (prav tam).

4.1.2.1 Psihosocialne posledice brezposelnosti

Posledice brezposelnosti bi lahko razdelili na družbene in individualne posledice. Družbene posledice so ekonomsko breme državi in družbi, predstavljajo potrato potencialne proizvodne sile in nižji prihodek v državno blagajno (Sigurdardottir v Bjarnason in Sigurdardottir 2003, 973). Individualne pa segajo v družabno življenje, pojavijo se psihološke kot tudi fizične posledice (Bjarnason in Sigurdardottir 2003, 973). Mladim, ki so nezaposleni, preteče večja nevarnost, da podležejo samodestruktivnemu obnašanju, predvsem s pretiranim konzumiranjem alkohola, tobačnih izdelkov in nedovoljenih substanc kot posledici psihološke izčrpanosti; v najhujših primerih se končajo tudi s samomorom (prav tam).

Nezaposlenost je eden ključnih razlogov za socialno ranljivost mladih, ki mlade spravlja v neugoden socialno-ekonomski položaj in jih marginalizira ter povzroča tudi dolgotrajne psihične poškodbe in posledice na njihovi samopodobi (Ule 2000, 49). Ta skupina mladih je najbolj ogrožena, zato se veliko pozornosti posveti čustvenim spremembam, ki se posledično pojavijo ob nezmožnosti pridobitve zaposlitve. Govori se o »psihosocialni tranziciji« ali o spremembi v življenjskem procesu, ki ima močno obremenjujoče posledice (Ule 2000, 48).

Warr izpostavlja devet potencialnih negativnih lastnosti nezaposlenih:

- 1. Strah pred materialnim pomanjkanjem – ker nezaposlenost ponavadi vodi do znižanja dohodkov.*
- 2. Raznolikost življenjskih oblik se reducira – predvsem zaradi znižanja dohodka in zaradi zmanjšane potrebe po odhodu od doma, ker ni več ene od bistvenih dejavnosti, ki ljudi motivira za odhode od doma – namreč odhoda na delo.*
- 3. Redukcija življenjskih ciljev in načrtov pri nezaposleni osebi. Nezaposleni si ne zastavljajo dolgoročnih ciljev, njihovo življenje se omejuje na tu in zdaj.*
- 4. Redukcija odločitve. Življenje se omeji na vsakdanje oziroma trivialne odločitve, na primer, kdaj vstati, kdaj gledati televizijo. Nezaposleni pa se po drugi strani*

odrečejo ali omejijo dolgoročne odločitve, kot so odločitev za ustanovitev družine, rojstvo otrok, večje nakupe, preselitve in tako dalje.

5. *Primankljaj delovnega zadovoljstva. Nezaposleni ne dobivajo več zadovoljstva iz lastnih storitev, dobro opravljenega dela in tako dalje.*
6. *Nezaposleni v vsakdanjem življenju doživljajo več psihičnih stresnih situacij oziroma groženj, na primer pri neuspešnem iskanju zaposlitve, pri mučnem sposojanju denarja.*
7. *Povečana negotovost glede prihodnosti in posledice, ki iz tega izhajajo.*
8. *Zoženje socialnih stikov in odnosov – kljub povečanemu prostemu času pri nezaposlenih se kvantiteta in kvaliteta socialnih odnosov zmanjšata.*
9. *Znižanje socialnega statusa – socialni status nezaposlenih je inferioren v primerjavi s prejšnjim statusom in statusom zaposlenih ljudi. To vodi do zmanjšanja ugleda nezaposlenih v očeh drugih ljudi in do zmanjšane samospoštovanja pri nezaposlenih (prav tam).*

Najbolj usodna izmed negativnih posledic dolgoročne brezposelnosti mladih je, da se lahko sčasoma razvije socialno negativen odnos do dela. Vendar to ne velja za vse enako. Nezaposleni, ki jim delo ne predstavlja posebne vrednote, ne doživljajo svojega položaja kot stresnega. Mladim, ki jim delo predstavlja visoko vrednoto, pa odsotnost z dela oziroma nemožnost vstopa na trg dela povzroči precejšnjo psihično obremenitev (Ule 2000, 49).

Različne raziskave so pokazale, da se psihične obremenitve in posledice kažejo v nizki samopodobi, stopnji samospoštovanja in na občutku obvladljivosti življenja, pokazalo se je tudi več depresivnih razpoloženj brezupnosti in brezpravnosti (prav tam).

V želji po neodvisnosti (v obdobju prehoda iz mladostništva v odraslost) je vsekakor zaposlitev med prvimi in najpomembnejšimi dogodki. Nemožnost najti delo zato mlade naredi nemočne, še posebej v fazi iskanja prve zaposlitve. Zato prav ti reagirajo apatično, depresivno, nemočno (prav tam).

4.2 Socialna opora brezposelnih diplomantov

Ko je človek postavljen v neko težko življenjsko situacijo, običajno prejema različne vrste opor. Odvisno od situacije, v kateri se nahaja, in od socialne mreže, ki jo ima.

Opre so povezane tako s socialnimi kot z individualnimi dejavniki. Pri situaciji kot je brezposelnost, so opore pričakovane predvsem s strani družine in tudi formalne podpore s strani države (socialna/denarna pomoč, pomoč/podpora/usmerjanje pri iskanju zaposlitve ipd.) in tudi druge oblike podpor.

Med bolj pomembnimi podporami za mlade nezaposlene je družinska podpora in kakovost le-te, ki je za posameznika ključni vir finančne in socialne podpore ter drugih vrst podpor (Dekleva in Rapuš Pavel 2004, 16). Družinska čustvena podpora in družinska socialna mreža sta odločilnega pomena v današnjih pogojih zaostrene tekmovalnosti in vse hujše selekcije pri vstopu v prestižne šole. Tu se začnejo kazati socialne razlike, saj lahko starši iz višjih socialnih slojev bolje preskrbijo svoje otroke kot tisti iz nižjih (Ule v Dekleva in Rapuš Pavel 2004, 119).

Formalna podpora državnih institucij prav tako igra veliko vlogo v življenju mladih nezaposlenih, ki ni nujno vedno tudi uspešna. Gallie in Paugam sta mnenja, da so javne podpore mladim v veliki meri odvisne od države blaginje, delita pa jih na štiri vrste: sub-institucionalne (angl. *sub-institutional*), značilne za južnoevropske dežele, liberalno minimalne, značilne za anglosaksonske dežele, modele usmerjene na zaposlitev – značilni za Nemčijo in Francijo ter univerzalistične modele, značilne za skandinavske dežele (Gallie in Paugam v Dekleva in Rapuš Pavel 2004, 119–120). Kar je zanimivo in relevantno pri interpretiranju pojma formalne podpore, je študija, ki jo je opravil Vogel v evropskih državah; ta je opozorila na pojav geografskih razlik v zasebnih in javnih podporah brezposelnim mladim (Vogel v Dekleva in Rapuš Pavel 2004, 120). Skozi študijo se je pokazala večja podpora javnih in družbenih ustanov v severnoevropskih državah, v južnoevropskih državah podpora v veliki večini prihaja s strani družine, medtem ko centralnoevropski prostor zaznamuje kombinacija obeh virov podpor brezposelnim mladim. Ugotovljeno je, da lahko ekonomska odvisnost od staršev predstavlja oviro za geografsko mobilnost mladih, prispeva pa tudi k medgeneracijskemu prenosu vzorcev revščine in posledično vpliva na mlade tako, da obtičijo v okoljih z manj možnostmi, vendar po drugi strani jih starševska podpora lahko obvaruje pred revščino in obubožanostjo, brezdomstvom in socialno izključenostjo (prav

tam). V raziskavah severnoevropskih držav na temo podpore državnih ustanov se je pokazalo, da javne družbene ustanove pravzaprav znižujejo prizadevanja brezposelnih mladih za iskanje zaposlitve in ne prispevajo k povečanju zaposlovanja (Hammer v Dekleva in Rapuš Pavel 2004, 120; Hammer in Julkunen v Dekleva in Rapuš Pavel 2004, 120).

Podobno so ugotovili z raziskavo⁶ v Sloveniji (natančneje Ljubljani), kjer so ugotovili, da mladi državne podpore institucij in politike zaposlovanja zaznavajo predvsem skozi denarno podporo, ugodnosti zavarovanja in druge bonitete, ki jim kot brezposelnim osebam pripadajo. Mladi ne pokažejo zaupanja v pomoč in usmerjanje državnih institucij, kar se najbolj izrazi med starejšimi mladimi. Spremljanje in pomoč pri iskanju dela doživljajo kot kontrolo, očitno jim birokratska narava sodelovanja ne ustreza. Kar se tiče narave sodelovanja, so mladi bolj zadovoljni z odnosom, ki jih ima do njih Zavod za zaposlovanje kot pa s strokovnjaki s Centrov za socialno delo, sodelovanje z njihove strani kritično opisujejo kot neprofesionalno, doživljajo stigmatizacijo in kratenje pravic, ki jim pripadajo (Dekleva in Rapuš Pavel 2004, 216–217).

Kot že večkrat omenjeno, je socialna opora v katerikoli obliki zelo pomembna za posameznika v težkih situacijah. V tem delu nas zanimata predvsem emocionalna in instrumentalna oziroma materialna podpora, ki ju prejema mladi nezaposleni diplomanti, tako da se bomo v nadaljevanju osredotočili na omenjeni. Ravno ti dve vrsti opor sta pomembni, ko govorimo o potrebni opori v času brezposelnosti. Tako emocionalna kot instrumentalna opora lahko preprečita ali vsaj omilita posledice, ki jih povzroči brezposelnost. Obe opori sta namreč tesno povezani s psihosocialnimi posledicami in morebitno socialno marginalizacijo.

4.2.1 Emocionalna opora brezposelnih diplomantov

Ena izmed možnih oblik socialne pomoči in opore je emocionalna opora – opora v obliki čustvene pomoči. Je ena izmed najbolj raziskanih oblik opore.

---

⁶ Jana Rapuš Pavel in Bojan Dekleva sta nosilca Raziskovalne naloge Socialna vključenost in psihosocialno zdravje mladih z izkušnjami brezposelnosti na območju Ljubljane, v kateri sta raziskovala značilnosti procesov marginalizacije in socialne izključenosti mladih v Ljubljani.

Ključnega pomena je, da se emocionalna opora zadostno in pravočasno ponudi posamezniku pri obvladovanju vsakodnevnih problemov in težkih življenjskih prehodov. Emocionalna opora nemreč preprečuje občutke osamljenosti in spodbuja dobro počutje (Šadl 2005, 224).

Šadlova pravi, da je emocionalno oporo smiselno povezati s konceptom urejanja emocij in emocionalnega dela. Urejanje emocij bi pomenilo sposobnost vplivanja na čustva in emocionalna izražanja, svoja in tuja. Emocionalno delo pa se nanaša na delovanja in namene, usmerjene v izboljševanje psihološkega dobrega počutja drugih ljudi (Hochschild v Šadl 2005, 224). Emocionalno delo zahteva napor in sposobnosti, pomeni dejansko aktivno udejstvovanje v smislu pogovorov, smehljanja, empatijo z njihovo situacijo, doživljanje občutkov drugih ljudi kot lastnih, skratka zadovoljevanje emocionalnih potreb drugih (prav tam). To zahteva čas, energijo in trud, zato je to tudi delo ravno tako kot ostale oblike dela, bodisi fizične, bodisi intelektualne (prav tam). Lahko rečemo, da gre za obliko dela, ki ustvarja občutke zadovoljstva, sreče, pripadnosti, povezanosti, intimnosti, zaupljivosti. Pogovor, dajanje nasvetov in spodbud, empatija, izkazovanje topline, razumevanja in spoštovanja ter čas namenjen poslušanju problemov in skrbi, to vse so primeri emocionalnega dela in jih lahko obravnavamo kot izraz emocionalne opore (Šadl 2005, 224–225). »Emocionalna opora skratka zajema vse tiste načine pomoči, ki v prejemniku vzbujajo občutek njegove lastne vrednosti, občutek, da je sliš(a)n, razumljen, upoštevan, ljubljen in spoštovan« (prav tam).

Skrb za drugega, izkazovanje sočutja, pozornosti, razumevanja in podpore ustvarjajo pozitivna emocionalna izkustva oziroma urejajo negativna. Tako je emocionalna opora nekakšen mehanizem, s katerim se posamezniki soočajo in spopadajo s pritiski in težavami vsakdanjega življenja ter tudi vzajemno vzpostavljajo prijetnejše načine emocionalnega bivanja (prav tam).

Znatno število študij je pokazalo, da ob nezaposlenosti emocionalna opora 'nevtralizira' občutek psihološke izčrpanosti, recimo podpora partnerja, prijateljev ali sorodnikov lahko zmanjša stres in nelagodje (Bjarnason in Sigurdardottir 2003, 974). Med drugim se poveča občutek pripadnosti in varnosti kot tudi izboljšanje samopodobe (Kawachi in Berkman v Milner in drugi 2016, 23). Tako pozitivna psihološka stanja lahko indirektno prispevajo k izboljšanju mentalnega počutja, saj se poveča tudi motivacija za boljšo samopodobo v smislu zmanjšane vnosa na primer alkoholnih pijač in vključevanje telovadbe v vsakdanje življenje (prav tam). Če povzamemo, slaba socialna opora v času nezaposlenosti škodljivo vpliva na

posameznikovo mentalno zdravje (prav tam). Jahodin model latentne deprivacije nezaposlenosti (angl. *latent deprivation model of unemployment*) kaže na – poleg izgube dohodkov – pet prikritih pojavov, in sicer izgubo časovne orientacije, družbenega kontakta, pripadnosti (angl. *collective purpose*), socialne identitete/statusa in aktivnosti (Jahoda v Milner in drugi 2016, 23). Sklepamo lahko, da posamezniki v času nezaposlenosti, vendar hkrati z visoko socialno podporo, doživljajo manjšo psihološko obremenjenost kot zaposleni posamezniki, ki imajo nizko socialno oporo – tu se kaže obraten učinek (Milner in drugi 2016, 24).

Pri brezposelnih mladih je emocionalno oporo mogoče pričakovati v prvi vrsti s strani staršev, nato partnerja, prijateljev, sorodnikov. Starši so v prvi vrsti, ker običajno kot najožji družinski člani vseskozi stojijo ob strani svojemu otroku, tako emocionalno, materialno kot informacijsko. Predvidevamo lahko, da se podpora ne zmanjša, ko otrok preide v odraslost, oziroma ko se znajde v situaciji, kot je to brezposelnost. Mladi brezposelni, ki imajo podporo staršev, imajo veliko večje možnosti za zaposlitev, kot tisti, ki je nimajo (Julkunen & Carle v Thoroddur in Sigurdardottir 2003, 974; Sigurdardottir v Thoroddur in Sigurdardottir 2003, 974).

4.2.2 Instrumentalna opora brezposelnih diplomantov

Brez materialnih dobrin si danes težko predstavljamo življenje. Vsakdanji stroški v obliki računov, stroškov prehrane, prevoza in podobno, so visoki in že zaposleni s povprečno plačo se iz meseca v mesec težko prebijajo, še težje pa tistim brez zadostnega vira dohodkov. Brezposelni mladi so predvsem odvisni od državne podpore ali staršev, kar jim spodkopava samozavest in povzroča občutek sramu. Ravno tako jih odrija na rob družbe, saj si po večini ne morejo privoščiti običajnega druženja ob kavici in pijači, kulturnega udejstvovanja ali počitnic.

Če je brezposelnost kratkotrajna, je to obdobje lažje, če pa se brezposelnost podaljša in se spremeni v dolgotrajni problem, se stopnjujejo negativne percepcije jaza, ki se oblikujejo pri mladih.

V že omenjeni raziskavi⁷ (Dekleva in Rapuš Pavel), ki so jo naredili na populaciji mladih brezposelnih, se je pokazalo, kako mladi brezposelni doživljajo dano situacijo in od koga lahko pričakujejo pomoč, ko je to potrebno. Ekonomski položaj posameznika je na zelo nizkem nivoju, zato je zelo pomembno, da imajo nekoga, ki jim bo omogočal lažje preživetje. Materialni in finančni položaj si zagotavljajo z zniževanjem in omejevanjem materialnih potreb, varčevanjem iz občasnih zaslužkov in prejemi socialne podpore. Emocionalno in instrumentalno podporo prejemajo tako od staršev kot tudi od partnerjev (Rapuš Pavel 2010, 429–436).

Nekateri izmed teh mladih so imeli zelo slabo instrumentalno in emocionalno podporo že v preteklosti. Ti mladi so potem dobili željeno podporo pri starih starših, največ podpore pa so dobili pri partnerjih. Z bolj ranljivo skupino mladih se srečujemo v primerih, ko že v primarnih družinah ni razumevanja, emocionalne in instrumentalne podpore in se pokažejo obremenilni dejavniki, kot so slabše socialno-ekonomske razmere, neurejeni bivanjski pogoji, razdrte družine in nasilje v družini (prav tam).

Problem podpore mladim pri osamosvajanju od staršev se pojavlja celo v univerzalističnem modelu socialne varnosti, ki sicer zagovarja koncept polnopravnega državljanstva in vključuje številne mehanizme in podpore mladim pri integraciji na trg dela. Najbolj je ta problem

---

⁷ Populacija, vključena v raziskavo, je bila različnih starosti in izobrazbe, vendar ne starejših od 26 let in ne univerzitetno izobraženih. Kar je morda za pričujočo nalogo kontradiktorno, a so si starostne skupine precej blizu (ali celo prekrivajoče) in predvidevam, da se izkušnje brezposelnih mladih ne razlikujejo dosti od opazovane populacije v tej nalogi.

opazen v južnoevropskih državah, kjer imajo mladi minimalen dostop (ali pa sploh nikakršnega) do javnih podpor države in tu ne gre le za problem revščine, materialne in socialne prikrajšanosti. Primarno se govori o problemu vzdrževanja mladih v položaju permanentne odvisnosti (prav tam).

Presenetljivo je, da po besedah večine mladih, ki živijo v težkih materialnih razmerah, bi vstop na trg dela prekinil redno denarno podporo s strani institucij in s tem otežil že tako negotov življenjski položaj. Menijo, da z rednim delom dobijo prenizko plačilo za osnovno preživetje, izkušnje imajo tudi z izkoriščevalskim in nepoštenim odnosom delodajalcev, predvsem v zasebnem sektorju. Tako se sklone začarani krog, brezposelnost vodi mlade v revščino in odvisnost od socialnih in drugih državnih oblik pomoči (prav tam).

5 Empirični del

5.1 Cilj in namen naloge

Današnja družba stremi k čim večjemu deležu izobraženih. Povečuje se število študentov, ki pričakujejo tudi boljšo zaposlitev in tudi večje zaposlitvene možnosti na trgu dela. V Sloveniji se beleži ravno nasproten efekt – povečuje se sicer število mladih diplomantov, ki pa službe ne dobijo. Ostajajo doma ali pa se odločajo za nadaljnje šolanje, ki pa ne pomeni nujno trajne rešitve, saj je velika verjetnost, da po dokončanem šolanju zaradi (tokrat) preizobraženosti in brez delovnih izkušenj ne bodo dobili niti možnosti razgovora za službo.

Namen diplomskega dela je ugotoviti pomen emocionalne opore in instrumentalne podpore, ki jo mladi diplomanti brez zaposlitve prejema v svojem socialnem omrežju. Zanima nas, kdo jim nudi največ opore, ali je ta zadostna in ustrezna, ali so jim pomembne še katere druge vrste opor, ali so zaradi brezposelnosti socialno izključeni; v primerjavi s študentskimi leti, ali se je opora kakorkoli spremenila in tudi, ali se jim zdi, da nezadostna ali nekvalitetna opora lahko vpliva na zdravje, tako fizično kot psihično.

5.2 Metoda zbiranja podatkov

Glede na obravnavano problematiko in naravo problema, bo v nalogi uporabljen kvalitativen pristop k analizi problema, in sicer z intervjuji. Intervjuji so polstrukturirani, saj omogočajo najboljše razumevanje problematike iz vidika intervjuvancev, ki na ta način lahko podajo svoja mnenja, občutke, stališča in vrednote. Hkrati nam je omogočalo sprotno postavljanje vprašanj, v primeru nerazumevanja ali dodatnih obrazložitvev.

Vprašanja za intervju so bila sestavljena na način, da zajamejo teme, ki so bile obravnavane skozi teoretični del in postavljena raziskovalna vprašanja. Z vsemi intervjuvanci je bil opravljen pogovor pred samim intervjujem z namenom seznanitve z raziskovalnim problemom in sprostitev morebitnega nelagodja. Intervjuji so trajali različno dolgo, odvisno od zgovornosti intervjuvanca, v povprečju pa so bili dolgi 35 minut. Potekali so na različnih lokacijah, kjer so se intervjuvanci najboljše počutili, od domačega vrta do bližnjega lokala.

Intervjuji so bili z dovoljenjem intervjuvancev tudi posneti in kasneje prepisani, kolikor dobesedno je bilo mogoče.

5.3 Predstavitev intervjuvancev

Predpogoji za izbor ciljne skupine intervjuvancev so bili starost med 25 in 29 let, dokončana vsaj visokošolska izobrazba in status brezposelnosti (brez omejitev na kratkoročno ali dolgoročno brezposelnost, saj bi bila v tem primeru rekrutacija zelo otežena).

Rekrutiranih je bilo deset intervjuvancev, pet iz osebne mreže prijateljev in znancev, druga polovica pa je bila rekrutirana s pomočjo prijateljice, ki se poklicno ukvarja z naborom ljudi za fokusne skupine. Primerno in pomembno se je zdelo, da k intervjujem povabim tudi mlade, ki jih osebno ne poznam. Večina intervjuvancev prihaja iz Ljubljane ali okolice Ljubljane, dve osebi sta iz Kočevja. Imena so prirejena, da bi se ohranila anonimnost intervjuvancev.

Tabela 5.1: Seznam intervjuvancev

Ime	Starost	Trajanje brezposelnosti
Alen	29	3 leta in pol
Davor	28	3 leta
Marjana	29	2 leti
Peter	26	1 leto
Špela	28	manj kot 1 leto
Ana	25	1 leto
Anita	27	1 leto
Darja	26	6 mesecev
Jan	27	2 leti
Mare	28	3 leta

5.4 Analiza in interpretacija intervjujev

Analiza je razčlenjena na šest sklopov, s pomočjo katerih bodo v nadaljevanju predstavljena stališča, izkušnje in občutki intervjuvancev. S tem bomo dobili vpogled v njihovo doživljanje emocionalne in instrumentalne opore, ki nas zanima in kakšen pomen pripisujejo udeleženci različnim oporam.

5.4.1 Nudenje opore

Pričakovano večina respondentov emocionalno oporo dobi s strani staršev ali sorojencev, če živijo doma. Močno emocionalno oporo dobivajo predvsem s strani mater, saj jih razumejo in podpirajo. Poleg ožje družine imajo še močne prijateljske in partnerske vezi, ki tudi nudijo močno emocionalno oporo.

»Ja jst glede na to, da še živim doma pri starših, sta onadva tista, ki mi pomagata stalno. Mami je načeloma ta, ki me podpira pri vsem, od tega, da me razume, kako mi je, tud sama je bila kar nekaj časa brezposelna. Trudi se mi pomagati, kakor ve in zna. ... Na fanta pa se tudi lahko zanesem, ko mi je hudo. Potem pa so tu še prijatelji, tud na njih lahko računam, ko me kaj mori. Ker me pač razumejo, ker so isto stari in se lahko z njimi odprto pogovarjam o vsemu. Tud, če mi ne morejo drugače pomagat, me vsaj poslušajo, to je včasih dovolj« (Anita 2016; 27 let).

»Hmmm, no mami me vsekakor potolaži vsakič, ko dobim (če sploh dobim) zavrnjeno prošnjo za službo« (Darja 2016; 26 let).

Opazno je tudi, da respondentom, ki se naslanjajo na emocionalno oporo staršev, ni potrebno posebej prositi za oporo, temveč jo od njih brezpogojno dobijo.

»Biti brez zaposlitve je zelo stresna situacija, saj se počutiš neuporabnega, kar pa se potem pozna na tvojem splošnem počutju. Zdi se mi, da mi posvečajo precej pozornosti, zaradi česar mi je, iskreno povedano, včasih precej težko. Sem v obdobju življenja, ko bi moral načrtovati družino in skrbeti sam zase, v resnici pa sem odvisen od pomoči drugih« (Davor 2016; 28 let).

Po drugi strani je bila tudi izjema, ki se počuti izolirano iz družbe zaradi dolgotrajne brezposelnosti.

»... sm že tuk dolgo brez šihla, da sem bl ku ne sam s sabo in s svojimi problemi. S starši se ne razumem najbulš, sem meu, že kar smo bli mali, probleme z njimi. Ku je res hudo, se obrnem na sestro, ku me vsaj kukr tuk razume« (Alen 2016; 29 let).

Finančno podporo večina dobi s strani staršev ali partnerjev. Ker brezposelnost pomeni šibek ekonomski položaj, je kakršnakoli finančna podpora zelo dobrodošla. Ob tem respondenti čutijo nelagodje, odpor in nemoč. Finančno jim na pomoč priskočijo tudi dolgoletni prijatelji.

»V tem času so moja podpora družina in prijatelji. Starša mi pomagata predvsem finančno, medtem ko se k prijateljem zatekam po emocionalno podporo. ... Njiju mi je najlažje prositi za pomoč, čeprav to počnem z velikim odporom« (Davor 2016; 28 let).

»...moj ta boljš prijatu. On je res tak, k rad pomaga... karkoli sem do zdj rabu, je probu zrihtat. Tut kdaj kak del, sicer na črno, a vsaj mal, tolk da mal k seb pridem. ... Tut jim ni problem posodit kdaj kak dnar, sej pol nekak probam vrnt in oni to vejo« (Jan 2016; 27 let).

Posledice materialnega pomanjkanja se prav hitro lahko pokažejo v ekonomski izključenosti, revščini in eksistencialni odvisnosti od drugih, kar je za posameznika lahko nesprejemljivo (Rapuš Pavel 2005, 344). Ne glede na to, ali se respondenti dobro razumejo s starši in imajo z njimi trdne vezi, ali ne, so v veliki večini prav starši tisti, ki nudijo finančno pomoč (razen če niso tudi sami brezposelni). To ni nič presenetljivega, saj so starši običajno tisti, ki svojim otrokom nudijo kakršnokoli pomoč, že zaradi najožje družinske vezi in največ preživetega skupnega časa.

5.4.2 Pomembnost opore

Vsi respondenti so bili mnenja, da sta tako emocionalna kot tudi materialna pomoč najbolj pomembni v tem času, ko so brezposelni. V primeru, da jih finančno stanje v večji meri ne skrbi, se bolj nagibajo k pomembnosti opore v smislu poslušanja, razumevanja in vzpodbujanja.

»V bistvu mislm, da je dobro, da imaš finančno pomoč, ker pač živimo v družbi, ki je zelo potrošniško naravnana, vendar pa mi je bolj pomembno, da imam nekoga, ki me zna poslušat, me razume in me ne pusti same, ko je najbolj potrebno« (Anita 2016; 27 let).

»... Finančna pomoč seveda blagodejno vpliva v tej situaciji, vendar so besede vzpodbude in nasveti tisto, kar mi največ pomeni« (Peter 2016; 26 let).

»In enu in drugu je pomembnu, kr če bi js meu mal več razumevanja pa manj kritik, bi mogoč tut js biu drugačn. Pa bi drugač razmišlju pa tu. Želu bi si, da se ni tku odvijalu kukr se je. Samu se mi zdi, da ni use u dnarju no...« (Alen 2016; 29 let).

»Zagotovo čustvena. Finančne ne potrebujem tako zelo, ker s partnerjem lahko za silo shajava tudi z eno plačo« (Marjana 2016; 29 let).

Poleg dveh najpomembnejših opor, ki ju navajajo respondenti, lahko izpostavimo še druge vrste opor, na primer druženje s prijatelji, ki prav tako lahko prispevajo k boljšemu počutju. Nekateri izmed respondentov menijo, da skozi druženje lahko pridejo do novih informacij, ki bi jim pomagale pri iskanju zaposlitve. Kar nakazuje na pomembnost informacijske opore, ki bi logično pomenila bolj pozitiven pogled na krizno situacijo, v kateri se nahajajo.

»Mislim, da je druženje vsekakor pomembno, saj se skozi pogovore z drugimi lahko nekako dokoplješ do informacij, ki bi ti koristile. Tako sem v bistvu js dobila prejšnjo službo in se mi zdi, da je to nekako ostalo kot prepričanje, da bom mogoče še enkrat na ta način prišla do zaposlitve« (Anita 2016; 27 let).

»Mislim, da je pomembna predvsem določena mera razumevanja in pomoč pri iskanju zaposlitve. Vse drugo je le trepljanje po ramenu« (Špela 2016; 28 let).

»Mislim, da druženje s prijatelji veliko pomeni. Si zunaj, za trenutek pozabiš, v kakšni situaciji se nahajaš, čeprav samo začasno. Pomaga« (Darja 2016; 26 let).

S prijatelji se sproščajo tudi na bolj aktiven način, kot je to sprehajanje v naravi, tek in druge športne aktivnosti.

»Ja že cel čas govorim o prjatlih, tko da oni me motivirajo za naprej pa družjo se z mano. Pomemben mi je to, da grem ven iz stanovanja, da nisem skoz not. ... Pa včasih gremo na kakšno igrišče, na koš metat, to kadar majo pač čas« (Jan 2016; 27 let).

»... pomembno mi je, da prepozna moj obup v določeni situaciji in me spravi ven, med ljudi in v naravo« (Marjana 2016; 29 let).

Opaziti je tudi sprijaznjenost z nepoštenimi razmerami na trgu dela (dobiti delo 'preko vez') in željo po koriščenju vez in poznanstev pri iskanju zaposlitve.

»Še najbolj pomembna se mi zdi kakšna neposredna »veza« do potencialne zaposlitve« (Peter 2016; 26 let).

Skozi pogovore z respondenti je bilo čutiti nekakšno apatičnost, še posebej s tistimi, ki so brezposelni dalj časa. Čutiti je bilo pomanjkanje volje, nezadovoljstvo in vidna je bila vdanost v usodo. Tu se je potem potrebno ustaviti in razmisliti, kako pomembno je imeti primerno oporo v dani situaciji. Ni nujno, da je samo prisotnost opore dovolj, ta mora biti tudi kvalitetna, saj negativna opora ne dviguje morale človeka, temveč jo znižuje.

Že Rapuš Pavlova je ugotavljala (2010, 435), »kjer v primarni družini ni razumevanja, emocionalne in materialne podpore, lahko rečemo, da se srečujemo z bolj ranljivo skupino mladih, ki se sooča z večjimi psihosocialnimi stiskami in stiskami osnovnega preživetja.«

5.4.3 Socialna v/-izključenost

Socialna izolacija in izključenost iz družbe se lahko pokaže kot posledica brezposelnosti in materialnega pomanjkanja. Običajno se brezposelna oseba ne more udeleževati raznih srečanj in druženj (na primer ob večerjeh in pijačah), saj si tega zaradi slabega finančnega stanja ne morejo privoščiti.

Veliko je odrekanj, dostikrat tudi zelo osnovnih dobrin. Naši respondenti se večinoma odrekajo nepotrebemu luksuzu, potovanjem, obiskom kina in pijačam.

»Zdi se mi, da se odrekam prav vsemu, tako da bi težko določil prav posebno stvar«
(Davor 2016; 28 let).

Kljub vsemu odrekanju se zdi, da se pravzaprav ne čutijo odrinjene ali izolirane iz družbe. Rapuš Pavlova ugotavlja, da za mlade brezposelne ni nujno, da so socialno izolirani ravno zaradi široko razvejane mreže prijateljev, trdnih vezi s starši in vrstniki (Dekleva in Rapuš Pavel 2004, 16). Nekateri respondenti so bili mnenja, da se jih družba ne izogiba ravno zaradi tega, ker so v isti situaciji in se ne počutijo odrinjene iz družbe.

»Ne, ne mislim, da se me izogibajo, ker nisem edina v družbi, ki sem brezposelna«
(Marjana 2016; 29 let).

»Ne, zato ker sami vejo, kako je, če si brez šihata« (Ana 2016; 25 let).

»Tega js sicer ne občutim, vsaj zaenkrat še ne. Sej nas je velik takih, k smo brez služb pa smo bolj ko ne vsi na istem. Zato pa ni postrani gledanja ali obsojanja« (Darja 2016; 26 let).

»...mam občutek, da me želijo vabiti ven, da se družmo. To mi velik pomen, k vidm tud jst, da so to ta pravi prijatli. Mam že js več slabe vesti pr tem, k si js ne vzamem več časa za druženje z njimi, k nočm težit pa še dost časa posvetim fantu« (Anita 2016; 27 let).

Nekateri izmed respondentov vseeno čutijo, da se jih družba izogiba, vendar to ne pomeni popolne socialne izolacije.

»Včasih res dobim tak občutek. Verjetno ne gre za direktno izogibanje, ampak bolj za nenamerno izogibanje. Vaša družba vas ne vabi več zraven na družabne dogodke, saj ima občutek, da vam bo neprijetno, ker ste brez denarja in boste s tem prišli v neprijetno situacijo tekom časa druženja« (Davor 2016; 28 let).

»Kdaj pa kdaj pa že to občutim. Js se rad družim, mam pa včasih res tak občutek, da morda me pa ne želijo met zraven, lahk pa, da se mi to sam zdi« (Mare 2016; 28 let).

5.4.4 Zadovoljstvo z oporo

Ko je pogovor tekel o temi zadovoljstva z oporo, so vsi, ki so se imeli na koga osloniti, tudi zadovoljni z oporo, hvaležni, da imajo nekoga ali skupino ljudi, na katere se lahko obrnejo po pomoč. Pozitivne občutke jim vlivajo osebe s podobnim izkušnjami, ki jih vzpodbujajo in dajejo nasvete o iskanju službe.

»Sem ja. Tko da upam, da jim lahko kdaj povrnem vse to. Je treba tut kdaj bit hvaležen, ne sam zahtevat« (Jan 2016; 27 let).

»... imam bolj svetel pogled na vse skupaj, ravno zaradi vseh, ki me podpirajo« (Anita 2016; 27 let).

»Za situacijo, v kateri sem, sem zelo zadovoljna. Ne morem...ne smem se pritoževati« (Darja 2016; 26 let).

»Ne zdi se mi prav, da bi od kogar koli kaj pričakovala. Po drugi strani pa sem za vso podporo, ki jo dobivam, zelo hvaležna, saj se zavedam, da se ljudje odrekujejo svojemu času v želji, da mi pomagajo« (Špela 2016; 28 let).

Skromna mnenja respondentov nakazujejo na to, da jim nudena opora in pomoč povsem ustrežata. Vse, kar si želijo, je izhod iz brezposelnosti in končen prehod v svet odraslih, brez eksistenčnih problemov in občutij nesposobnosti.

»Sam trenutne podpore ne doživljam kot nekaj preveč pozitivnega in bi jo takoj zamenjal za redno zaposlitev« (Davor 2016; 28 let).

»Ostajam pozitivna in upam, da se kmalu kakšna služba najde tudi zame. Tako si želita zame tudi moja starša« (Darja 2016; 26 let).

5.4.5 Primerjava razlik v opori zdaj in v 'študentskem' času

Spremembe se dogajajo na ravni vsakdanjega življenja. Navade in potrebe posameznikov diferencirajo med preteklostjo in sedanostjo. Tako se pričakovana opora, ki jo prejema respondent v sedanosti, razlikuje od tiste prejete v času, ko so bili še študenti.

»Povečana je bolj čustvena opora, kr je zame psihično kr naporno bit doma in bit neuporaben« (Ana 2016; 25 let).

»Vsekakor se je spremenilo, zdaj šele vidim, komu koliko pomenim. Sej veste, da šele v slabih časih izveš, kdo so ti prijatli. ... Starši pa finančno nekoliko več zdaj« (Anita 2016; 27 let).

»Mislim, da gre predvsem za to, kako sem gledal na podporo v študentskih letih. Takrat me ni motilo, če sta mi starša dala nekaj denarja za druženje s prijatelji ali pa za počitnice. Danes, ko mi starša pomagata finančno, se počutim izjemno neprijetno in osramočeno« (Davor 2016; 28 let).

»Da, kot študent sem delal preko študenta, zdaj pa sem finančno odvisen od pomoči drugih, kar mi ni čist všeč. Materialna pomoč se zdaj vsekakor pozna v večji meri kot pa prej, ko sem še bil študent« (Mare 2016; 28 let).

Izkušnje respondentov kažejo na to, da so se različne vrste opor različno spreminjale. Medtem ko je opazno povečanje emocionalne in finančne pomoči, je po drugi strani manj druženja, bodisi zaradi zmanjšane omrežja, bodisi zaradi pomanjkanja časa s strani ponudnikov opore in lokacijske oddaljenosti.

»V študentskih letih sem imel kar zajetno štipendijo, tako da domače opore niti nisem imel preveč, če govorim o finančni dimenziji. Materialna pomoč je večja, čustvena pa drugačna, predvsem zato, ker sem manj časa na voljo za pogovore, ker ne živim več doma kot v študijskem času« (Peter 2016; 26 let).

»... Če bi razmislil, bi rekla, da se je krog mojih prijateljev zmanjšal, ni več takšna družba, kot je bila v študentskih časih. Ostali smo ti, k smo se največ družili, vsi ostali iz iste družbe so postali nekak bolj 'pomembni'. ...« (Anita 2016; 27 let).

»Pa rečmo, da ja, se razlikuje ja. Ku sm biu še študent, sm meu še štipendijo pa mau prek študenta delu, tku da me ta stari usaj finančno niso rabli podpirat. Pa je blu manj problemov. Zdej pa tega več ni. Pa drugač je blu, družli smo se s sošolci, en družga smo podpirali, pol pa je usak šu po svoji poti. Sem pa ke se kej slišmo po fejsbuku, tu je pa tut use« (Alen 2016; 29 let).

Razlikujejo se tudi pričakovanja staršev v primerjavi s študentskimi časi, saj v času študiranja ne pričakujejo drugega, kot da otrok posveti svoj čas študiju in učenju. Tako se po končanem študiju pričakuje, da se bo otrok zaposlil in osamosvojil. Vendar pa ni nujno vedno tako. Tako starši še vedno podpirajo svojega otroka, če ne celo v večji meri, saj čutijo, da to potrebujejo in s časom se te vezi vse bolj krepijo.

»Opažam, da smo se doma bolj povezali. Še posebej z mamine strani, ona je tista, ki me podpira sto procentno. Itak mi pa zmerom dajeta kak denar, češ ti rabiš. Tud prej sta me zalagala, sam prej sem lahk tud kej prek študenta zaslužla, tko da nisem vzemala tega denarja, zdaj pa se ga ne branim. Žalostno je, da se najbrž to ne bo tko hitr spremenil, tko da se že zdj zavedam, da mi bo težko. S prijatli smo si pa tko al pa tko skoz nekak blizu in ne občutim razlike, razen teh, ki jih v mojem krogu več ni« (Anita 2016; 27 let).

»Pa doma vidjo, da me to kar mori in mislm, da smo se malo bolj povezali, čeprou se kdaj tut skregamo, ... « (Ana 2016; 25 let).

»V obeh primerih sem imela vedno podporo staršev. Ko sem bila študentka, sta mi kljub štipendiji plačevala dom in prevoz (nisem namreč iz Ljubljane, kjer sem študirala), tako da sem si sama krila v bistvu samo prehrano. Moralno sta me podpirala

pri vsakem izpitu, k sem ga padla in se z mano veselila, ko sem jih nardila. Recimo, bila sta zelo zelo vesela, ko sem dobila službo, sta me pa tolažila, ko sem jo zgubila. Dajeta mi tudi veliko motivacije za naprej« (Darja 2016; 26 let).

»Da, je drugače. V študentskih časih je bila bolj v smislu dokončanja šolanja, in tudi finančna podpora je bila namenjena temu. Sedaj se gre bolj za odgovornost, saj smo starejši in neka zaposlitev se od nas že avtomatsko pričakuje« (Marjana 2016; 29 let).

Skozi odgovore respondentov je čutiti pritisk, ki ga povzroča dejstvo, da so že dovolj stari za finančno osamosvojitvev in pričakovanja bližnjih. Nekateri med respondenti sicer ne živijo več doma, so v skupnosti s partnerjem ali partnerico, drugi pa ostajajo doma, pri starših, saj jim drugega ne preostane. Kakor je ugotovila že Rapuš Pavlova (2010, 436), »gre tudi za mlade, ki podaljšujejo svojo odvisnost od staršev, v kar jih prisiljujeta nezadostna socialna varnost in položaj brezposelnosti.«

5.4.6 Vpliv opore na zdravje

Veliko je govora o tem, da brezposelnost lahko vodi v posledice, ki so škodljive zdravju človeka. Govora je tako o fizičnih kot psiholoških (negativnih) posledicah, v teh trenutkih pa je zelo pomembno imeti kvalitetno oporo, saj le-ta lahko vpliva na boljše počutje človeka.

Pri večini respondentov, ki so bili vključeni v intervjuje, ni bilo čutiti niti videti, da bi brezposelnost pustila fizične posledice. A to je bilo nekako pričakovano, saj govorimo o mladih ljudeh, ki so na vrhuncu fizičnega zdravja in brez posebnih predispozicij o slabši kakovosti fizičnega zdravja.

»Menim, da imam še več časa za ukvarjanje s samim seboj in svojim telesom. Morda je še največja razlika v odstotku zdrave hrane, ki si jo lahko privoščim« (Peter 2016; 26 let).

»Zaenkrat še ne občutim negativnih posledic na svojem zdravju. Morda se tu in tam prikrade kakšna negativna misel, vendar ne za dolgo. Probam se zamotiti s kakšnim hobijem, al pa grem ven... na sprehod, da si zbistrim misli« (Darja 2016; 26 let).

Med respondenti pa je bilo možno čutiti psihološko obremenjenost in čustveni stres, ki se mu je skoraj nemogoče izogniti v času brezposelnosti. Še posebej v tako ranljivem obdobju, kot je

mladost, ko proces izgradnje samopodobe še ni dokončen. Časovno podaljševanje brezposelnosti pušča negativne posledice na samozavesti in občutkih nemoči.

»Zagotovo brezposelnost vpliva na moje psihično zdravje. Ker sem brez službe, imam težave s samozavestjo, velikokrat imam napade tesnobe in pogosto sem nejevoljen« (Davor 2016; 28 let).

»Psihično počutje je zagotovo slabše zaradi dejstva, da sem brezposelna. Skrbi me, kako bo v prihajajočih časih, ker bi rada rešila prvo stanovanjsko vprašanje« (Marjana 2016; 29 let).

»Fizično se js počutim odlično, tko da ne, ne vpliva. Na psihično tudi zaenkrat še ne, res pa je, da te zamori na polno, ko dobiš že stoto zavrnjeno prošnjo, češ da so zaposlili nekoga drugega, res ne rabim tega vedet. Če ti sploh pošljejo odgovor... zna ti samozavest zbit do podna, ja. Potem misliš, da pač nisi dober za nobeno službo in se sprašuješ, ali sploh kdaj boš dobil službo. Maš ful tak slab filing, da ne veš, kako bo šlo naprej, pa zbuja se ti slab občutek, da si nekomu v breme« (Jan 2016; 27 let).

Negativne posledice nekvalitetne oziroma nezadostne opore so hitro vidne, še posebno, če ta traja dalj časa. Stres, nizka samopodoba, občutek manjvrednosti, pomanjkanje volje, strah pred neuspehom, občutek krivde.

»Zdi se mi predvsem, da vpliva na stres. Skuz sm pod stresom. Pol pa najbrž da use tu potegne za sabo neke posledice. Spijem velik kave, tku da me včasih mal trese pa povišan imam srčni utrip. In pol tut jest ne morm, čutm lakoto, ampak ne morm jest. Na psiho mi pa itak udari vsakič, ku pomislim na tu, da me noben noče v službo uzet, a sm res tuk nesposoben, kaj narobe delam. Pa me pol zamori, sej ne morm za vedno ostat v tej situaciji pa me prganja misu, kaj pa, če ostane taku. Začaran krog. Sej zato pa sm lansko leto doživu živčnega... Js sm živ dokaz za tu, kaj se zgodi ne... da zatu, ku me stari niso lih neki podpirali, so me sam kritizirali. Ja, js bi reku, da posledice so že vidne« (Alen 2016; 29 let).

»Podpora staršev se mi zdi ena najpomembnejših, zato verjamem, da tisti, ki nimajo opore staršev ali koga drugega, potem ja, se zna zgodit, da se človek ne počuti najbolje. Js mislim, da če dolg nimaš službe, neke posledice so« (Darja 2016; 26 let).

»Moji doma so taki ja, da ne bojo nč velik povedali, da se jim zdi, da sem sam kriv za svoj položaj, js pa to nekak občutim, ne vem. Tko da mi domači neki ne pomagajo

velik, mam prijatle za to. Mislm pa, da ja, dolgoročno pa se lahko pozna predvsem na občutku manjvrednosti. To je težko potem si izbit iz glave, še posebi, če te doma tako gledajo« (Jan 2016; 27 let).

»Psihično je mislm, da nevarno, počutim se neuporabno, fizično pa mislm, da lahko prepreči člouk s telovadbo. Sama hodm okrog jezera, pa mal na hrib pa tko, ne« (Ana 2016; 25 let).

Vsi ti negativni občutki lahko vodijo tudi v depresivna stanja in posledice psihološke izčrpanosti posameznikov so razvidne iz samodestruktivnega obnašanja. Od povečane konzumacije alkohola in cigaret, do uporabe nedovoljenih substanc, ki vodijo v odvisnosti.

»Kadim več ku prej, velik več. Alkohola niti ne smem, še zmeri tablete jemljem. Ampak predn sem doživu živčnega, sm ga tut kr velik spiu. Pa kakšno đolo tut skadu. Zdej pa se bojim, da če bi še kakšnga skadu, da bi se mi ta strah še poveču pol pa bi blo spet sr****. Pa še bulš, da je tku, sej si ga itak ne morm prvoščit« (Alen 2016; 29 let).

Velika večina respondentov se zaveda, da jim konzumacija nedovoljenih substanc ali cigaret in alkohola ne bo pomagala pri reševanju njihovega problema brezposelnosti in da si lahko že tako zapleteno situacijo še bolj zakomplicirajo.

»Ne kadim in niti zaradi tega ne bi začela kaditi, se mi zdi neumno. Da o drogah sploh ne govorim« (Darja 2016; 26 let).

»Mislim, da je moje kajenje in uživanje alkohola na normalnih ravneh – enakih kot pred nastopom brezposelnosti« (Marjana 2016; 29 let).

»Na srečo še nisem posegel po cigaretih ali pa alkoholu« (Davor 2016; 28 let).

»Iskreno povedano, kajenje sem celo zmanjšala« (Špela 2016; 28 let).

»Ne, ne kadim. Ko sem bil v srednji šoli, sem kao neki probaval sam sem vidu, da to ni zame. Tko da tut zdj ne mislim začet kadit, al pa pit. O drogah pa itak ne razmišljam, k vem, da bi mi lahk lajf do konca uničl. Že tko ni rožnata situacija, s tem pa bi si še dodatno vse zamoriu« (Jan 2016; 27 let).

»Kadim sicer redno že kar nekaj časa, tudi že pred brezposelnostjo sem kadil, se mi pa zdi, da se ni nič povečalo. Alkohol samo občasno, ko gremo ven s prijatelji, pa še to je

bolj redko v zadnjem času, se bolj družimo "izven gostiln". Drogam se izogibam. Tudi družba ni taka, da bi to konzumirala« (Mare 2016; 28 let).

6 Sklep

Namen diplomske naloge je bil ugotoviti pomen emocionalne in instrumentalne opore, ki ju v času brezposelnosti prejemajo mladi diplomanti v Sloveniji. Skozi raziskovalna vprašanja smo se dotaknili tudi ostalih virov opore, vendar v manjšem obsegu.

Naloga se osredotoča na razumevanje, kako intervjuvanci doživljajo brezposelnost in kdo jim v tem času pomaga ter na kakšen način.

Pomoč v prvi vrsti prihaja s strani staršev, ki pomagajo finančno, nudijo emocionalno oporo, jih razumejo, tolažijo in dajejo nasvete. Tako jih 'rešujejo' pred revščino in socialno izključenostjo. Ob finančni podpori družine mladi čutijo nelagodje in nemoč, misel na to pa je zelo obremenjujoča. Poudarjajo, da je današnja družba potrošniško naravnana in je zato ekonomska neodvisnost zelo pomembna. Pomeni osebno svobodo, svobodo gibanja in udeleževanja v družbenem življenju. Do podobnih ugotovitev je pripeljala tudi raziskava Dekleve in Rapuš Pavlove, ki je bila narejena na populaciji mladih brezposelnih (Socialna vključenost in psihosocialno zdravje mladih z izkušnjami brezposelnosti na območju Ljubljane). Družina je ključnega pomena v položaju mladih brezposelnih, nudi jim finančno in socialno oporo ter drugih oblik pomoči in podpore (Dekleva in Rapuš Pavel 2004, 165).

Kot ugotavlja tudi Rapuš Pavlova (2010, 425), mladi pričakujejo moralno podporo in spodbudo za izobraževanje s strani staršev, prijateljev in partnerjev. Respondenti, vključeni v pričujočo raziskavo ravno tako oporo dobijo tudi s strani partnerjev in partneric, sorojencev in prijateljev. Pomembno se jim zdi druženje s prijatelji in sorodniki, saj so mnogi v podobni situaciji in se lahko o problemu odkrito pogovarjajo. Pogovor, tolažilne in vzpodbudne besede ter moralna podpora so brezposelnim mladim v veliko oporo in pomoč.

Kadar je v primarni družini slabši socialno-ekonomski položaj in kjer je manj socialne, emocionalne in materialne podpore, govorimo o ranljivi skupini mladih (Rapuš Pavel 2010, 435). Ta skupina je bolj nagnjena k ekonomski deprivaciji in odrinjenosti na rob eksistencialne odvisnosti, kar se pokaže tudi v našem primeru. Hitreje podležejo negativnim vplivom brezposelnosti, kaže se negativen vpliv na psihosocialno počutje, v skrajnih primerih se kažejo tudi bolj resne posledice samodestruktivnega obnašanja. Kajenje in povečana konzumacija alkohola ter prepovedanih substanc lahko ogrozijo fizično zdravje in povzročajo odvisnosti.

V naši raziskavi se je pokazalo, da je pomanjkanje starševske opore vplivalo na oblikovanje negativnega odnosa do samega sebe. Po drugi strani kvalitetna opora s strani staršev pozitivno vpliva na optimistično razmišljanje in gledanje v prihodnost. Mladi so bolj aktivni, skrbijo zase (v fizičnem pomenu, na primer s telovadbo) in ne želijo konzumirati prepovedanih substanc. Tudi ne občutijo negativnih vplivov brezposelnosti na fizičnem zdravju, se dobro počutijo, le občasno jim samozavest upade. Takrat se lahko pojavi stres, občutek krivde in občutijo strah pred neuspehom. Zaradi dobre opore občutki negativne samopodobe hitreje minejo. Milner in sodelavci (2016, 23) ravno tako ugotavljajo, da lahko pozitivna psihološka stanja indirektno prispevajo k izboljšanju mentalnega počutja, saj se poviša tudi motivacija za boljšo samopodobo v smislu zmanjšanega vnosa na primer alkoholnih pijač in vključevanje telovadbe v vsakdanje življenje.

Primerjalno gledano so vidne razlike v nudenju pomoči zdaj (v času brezposelnosti) in v času, ko so bili še študenti. Povečani sta obe opazovani vrsti opore, tako emocionalna kot tudi instrumentalna. Zmanjšano pa je druženje s prijatelji zaradi pomanjkanja časa (s strani prijateljev) in lokacijske oddaljenosti. Odnosi med starši in otroci so se še bolj poglobili, vezi so se ojačale zaradi simpatije in empatije staršev do otrok, ti pa vzajemno čutijo hvaležnost.

Pojavlja se strah pred prihodnostjo, še posebno pri dolgoročno brezposelnih. Obratno je pri kratkoročno brezposelnih, ti so še polni optimizma in zagona. V obdobju mladih odraslih (to je pravzaprav naša ciljna skupina) bi se morali že osamosvojiti, se odseliti od doma in reševati prve stanovanjske probleme. Zaradi ekonomske odvisnosti od drugih to ni mogoče, zato občutijo pritisk in si želijo pozitivnih rešitev – redne zaposlitve.

V nalogi sem se na kratko dotaknila tudi ostalih vrst opore – informacijske opore in opore druženja v času brezposelnosti mladih diplomantov. Zaradi raziskovalnih vprašanj usmerjenih v emocionalno in instrumentalno oporo, se nisem osredotočala na ti dve vrsti opor. Vendar sem skozi analizo ugotovila, da je respondentom pomembno druženje s prijatelji, prav tako jim je pomembno imeti dober vir informacij – na ta način se lahko 'dokopljejo' do možnih uporabnih informacij za zaposlitev. Tudi skozi druženje je možno izvedeti, če se nekje sprosti primerno delovno mesto.

Mladi diplomanti nedvomno preživljajo težke čase in vprašanje se postavlja, kakšna prihodnost čaka mlade izobražence v naši državi. Kako dolgo bodo lahko živeli na 'račun' drugih? Državne institucije sicer izvajajo različne ukrepe, s katerimi se mladim pomaga pri iskanju in pridobivanju zaposlitve, vendar rezultati še niso vidni, saj so spremembe načrtovane (zaenkrat) do leta 2020. Postavlja se še drugo vprašanje, in sicer kaj se bo zgodilo z znanjem, ki ga med izobraževanjem mladi dobijo – ali bo zastaralo? Če ga ne bo mogoče uporabiti takoj po končanem šolanju, je velika verjetnost, da to znanje ne bo uporabno (zaradi hitrih sprememb, ki spremljajo današnji trg delovne sile, predvsem hitrega tehnološkega napredka, deindustrializacije in globalizacije) in bodo potrebna dodatna izobraževanja, kar pa zahteva dodatni denarni in časovni vložek. In tako se sklone začarani krog, za katerega upam, da se zavoljo prihodnosti mladih razreši.

7 Literatura

1. Alen. 2016. Intervju z avtorico. Kočevje, 23. julij.
2. Ana. 2016. Intervju z avtorico. Kočevje, 24. julij.
3. Anita. 2016. Intervju z avtorico. Ljubljana, 29. julij.
4. Bevc, Milena, Marko Ogorevc in Klemen Koman. 2012. *Emigracija slovenskih raziskovalcev in njihova zaposlitvena mobilnost znotraj Slovenije*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
5. Bjarnason, Thoroddur in Thordis J. Sigurdardottir. 2003. Psychological distress during unemployment and beyond: social support and material deprivation among youth in six northern European countries. *Social Science & Medicine* 56 (5): 973–985.
6. Darja. 2016. Intervju z avtorico. Ljubljana, 31. julij.
7. Davor. 2016. Intervju z avtorico. Ljubljana, 25. julij.
8. Dekleva, Bojan in Jana Rapuš Pavel. 2004. *Socialna vključenost in psihosocialno zdravje mladih z izkušnjami brezposelnosti na območju Ljubljane*. Raziskovalno poročilo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
9. Dnevnik. 2014. *Brezposelnost in zdravje*. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042644105> (3. avgust 2016).
10. Domadenik, Polona, Daša Farčnik, Črt Kostevc, Irena Ograjenšek, Tjaša Redek, Nives Simčič, Primož Dolenc, Suzana Laporšek in Milan Vodopivec. 2013. *Trg dela v Sloveniji: Pregled stanja in analiza izbranih tem*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
11. Granovetter, Mark S.. 1973. The strenght of weak ties. *American Journal of Sociology* 78 (6): 1360–1380.

12. Hlebec, Valentina. 2001. Meta-analiza zanesljivosti anketnega merjenja socialne opore v popolnih omrežjih. *Teorija in praksa* 38 (1): 63–76.
13. Hlebec, Valentina in Tina Kogovšek. 2003. Konceptualizacija socialne opore. *Družboslovne razprave* 19 (43): 103–125.
14. Iglič, Hajdeja. 1988. Ego-centrične socialne mreže. *Družboslovne razprave* 5 (6): 82–93.
15. Ignjatović, Mirosljub. 2002. Trg delovne sile v Sloveniji v devetdesetih letih 20. stoletja. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 12–30. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
16. --- 2006. Položaj mladih na trgu delovne sile. *IB revija za trajnostni razvoj* XL (4): 66–69.
17. Jan. 2016. Intervju z avtorico. Ljubljana, 30. julij.
18. Kogovšek, Tina in Anuška Ferligoj. 2003. Merjenje egocentričnih omrežij socialne opore. *Družboslovne razprave* 19 (43): 127–148.
19. Kogovšek, Tina, Valentina Hlebec, Polona Dremelj in Anuška Ferligoj. 2003. Omrežja socialne opore Ljubljančanov. *Družboslovne razprave* 19 (43), 183–204.
20. Košak, Klemen. 2014. Študij za zaposljivost. *Mladina*, 7. februar. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/153669/studij-za-zaposljivost/> (21. julij 2016).
21. Kramberger, Anton. 2007. Problem zaposljivosti v informacijski dobi. V *Zaposljivost v Sloveniji – analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje, napovedi, primerjave*, ur. Anton Kramberger in Samo Pavlin, 11–37. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

22. Kramberger, Anton in Samo Pavlin. 2007. Predgovor v knjigi *Zaposljivost v Sloveniji – analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje, napovedi, primerjave*, ur. Anton Kramberger in Samo Pavlin, 5–7. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
23. Lu, Weixu in Keith N Hampton. 2016. Beyond the power of networks: Differentiating network structure from social media affordances for perceived social support. *New Media & Society* 1461444815621514. Dostopno prek: <http://nms.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/content/early/2016/01/07/1461444815621514.full.pdf+html> (6. april 2016).
24. Mandič, Srna in Valentina Hlebec. 2005. Socialno omrežje kot okvir upravljanja s kakovostjo življenja in spremembe v Sloveniji med letoma 1987 in 2002. *Družboslovne razprave* 21 (49/50): 263–285.
25. Mare. 2016. Intervju z avtorico. Ljubljana, 1. avgust.
26. Marjana. 2016. Intervju z avtorico. Ljubljana, 26. julij.
27. Milner, Allison, Lauren Krnjacki, Peter Butterworth, Anthony D. LaMontagne. 2016. The role of social support in protecting mental health when employed and unemployed: A longitudinal fixed-effects analysis using 12 annual waves of the HILDA cohort. *Social Science & Medicine* 153: 20-26.
28. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. 2016a. *Jamstvo za mlade*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/jamstvo_za_mlade/ (28. julij 2016).
29. --- 2016b. *Jamstvo za mlade*. Izvedbeni načrt. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/zaposlovanje/JAMSTVO_ZA_MLADE_2016_2020.pdf (28. julij 2016).
30. Moljk, Katja. 2011. *Beg možganov v Sloveniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

31. Nastran Ule Mirjana. 1996. *Mladina v devetdesetih: analiza stanja v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
32. Niklanović, Saša in Martina Trbanc. 2002. Poklicna orientacija. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 230–254. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
33. Pavlin, Samo. 2012. *Slovensko visoko šolstvo s perspektive zaposljivosti diplomantov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
34. Perko, Mitja, Ana Tršelič Selan in Alenka Kajzer. 2014. Prilagajanje trga dela v Sloveniji v obdobju 2008–2013. *IB revija za trajnostni razvoj XLVIII* (3–4): 21–32.
35. Peter. 2016. Intervju z avtorico. Ljubljana, 27. julij.
36. Rapuš Pavel, Jana. 2005. Ranljivost mladih pri soočanju z brezposelnostjo. *Socialna pedagogika* 9 (3): 329–360.
37. --- 2010. Izkušnje socialne v-/izključenosti mladih v položaju dolgotrajne brezposelnosti. *Socialna pedagogika* 14 (4): 417–438.
38. Statistični urad Republike Slovenije. 2009. *Mladi v Sloveniji*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/publikacije/spletni-katalog-publikacij/iskalnik-publikacij?id=3760> (8. februar 2016).
39. --- 2016. *Demografsko in socialno področje*. Dostopno prek: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp (22. junij 2016).
40. Svetlik, Ivan. 1985. *Brezposelnost in zaposlovanje*. Ljubljana: Delavska enotnost.
41. Šadl, Zdenka. 2005. Družbene spremembe, travmatične emocije in emocionalna opora. *Družboslovne razprave* 21 (49/50): 223–242.
42. Špela. 2016. Intervju z avtorico. Ljubljana, 25. Julij.

43. Trbanc, Martina in Dorotea Verša. 2002. Zaposlovanje mladih. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 338–368. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
44. Ule, Mirjana. 2000. Biografije negotovosti namesto biografij blagostanja. V *Socialna ranljivost mladih*, ur. Mirjana Ule, 41–55. Ljubljana: založba Aristej.
45. Umek, Andrej. 2016. Glavna težava slovenskega šolstva niso dodatki, ampak nezaposljivost diplomantov. *Finance*, 12. januar. Dostopno prek: <http://www.finance.si/8840273/> (19. julij 2016).
46. Vovk, Nina. 2014. *Vpliv izobraženosti na kakovost delovnega življenja z vidika povečevanja preizobraženosti zaposlenih v slovenskih organizacijah*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
47. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. 2011. *Letno poročilo 2010*. http://www.ess.gov.si/_files/2938/LETNO_%20POROCILO_2010_OS_SLOVENIJA.pdf (2. marec 2016).
48. --- 2015. *Mladi in trg dela*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/_files/7755/Analiza_Mladi_in_trg_dela_2015.pdf (2. marec 2016).
49. --- 2016. *Prosta delovna mesta*. Dostopno prek: http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/prosta_delovna_mesta (17. julij 2016).
50. Zdešar, Polona in Tina Kogovšek. 2007. Mobilne komunikacije in omrežja socialne opore. V *Mobilne refleksije*, ur. Vasja Vehovar: 193–220. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
51. Zupanič, Milena. 2012. Odliv izobraženih je tudi finančna izguba. *Delo*, 5. oktober. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/slovenija/odliv-izobrazenih-je-tudi-financna-izguba.html> (24. julij 2016).

Priloge

Priloga A: Starostna struktura registriranih brezposelnih oseb, na dan 31.12.2010, po spolu in ravneh izobrazbe

ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ZAPOSLJAVANJE – Letno poročilo 2010

Tabela 12: Starostna struktura registriranih brezposelnih oseb, na dan 31. 12. 2010 po stopnjah izobrazbe in spolu

Stopnja izobrazbe	Skupaj		starostni razred																	
			do 18 let		18-25		25-30		30-40		40-50		50-60		60 let in več					
			Vsi	Ženske	Vsi	Ženske	Vsi	Ženske	Vsi	Ženske	Vsi	Ženske	Vsi	Ženske	Vsi	Ženske				
I.	34.493	14.817	92	25	3.508	1.270	2.832	1.045	5.786	2.325	7.773	3.788	13.577	6.242	945	142				
II.	5.451	1.697	3	1	616	162	664	263	1.517	545	1.095	394	1.442	329	114	3				
III.	897	518	-	-	17	5	18	6	198	87	373	245	284	194	7	1				
IV.	26.980	10.762	9	5	2.547	955	2.465	1.145	4.829	2.331	5.758	2.467	10.701	3.829	671	30				
V.	29.409	15.690	-	-	4.126	2.063	6.725	3.766	6.164	3.625	4.408	2.649	7.335	3.533	651	54				
VI.	3.942	2.149	-	-	172	105	619	408	739	498	743	451	1.441	676	228	11				
VII.	8.549	5.378	-	-	259	213	2.825	2.024	3.046	2.085	913	519	1.241	516	265	21				
B.Š.	300	200	-	-	63	50	134	96	52	32	28	17	19	5	4	-				
Skupaj	110.021	51.211	104	31	11.308	4.823	16.282	8.753	22.311	11.508	21.091	10.510	36.040	15.324	2.885	262				
I.	31,4	28,9	88,5	80,6	31,0	26,3	17,4	11,9	25,8	20,2	36,9	35,9	37,7	40,7	32,8	54,2				
II.	5,0	3,3	2,9	3,2	5,4	3,4	4,1	3,0	6,8	4,7	5,2	3,7	4,0	2,1	4,0	1,1				
III.	0,8	1,0	0,0	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,9	0,6	1,8	2,3	0,8	1,3	0,2	0,4				
IV.	24,5	21,0	8,7	16,1	22,5	19,8	15,1	13,1	21,6	20,3	27,3	23,5	29,7	25,0	23,3	11,5				
V.	26,7	30,6	0,0	0,0	36,5	42,8	41,3	43,0	27,6	31,5	20,9	25,2	20,4	23,1	22,6	20,6				
VI.	3,6	4,2	0,0	0,0	1,5	2,2	3,8	4,7	3,3	4,3	3,5	4,3	4,0	4,4	7,9	4,2				
VII.	7,8	10,5	0,0	0,0	2,3	4,4	17,4	23,1	13,7	18,1	4,3	4,9	3,4	3,4	9,2	8,0				
B.Š.	0,3	0,4	0,0	0,0	0,6	1,0	0,8	1,1	0,2	0,3	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,0				
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0				

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2011, 114).

Priloga B: Starostna struktura registriranih brezposelnih oseb, na dan 31.12.2015, po spolu in ravneh izobrazbe

Starostna struktura registriranih brezposelnih oseb, na dan 31.12.2015, po spolu in ravneh izobrazbe														
Raven izobrazbe	do 24 let		25 do 29 let		30 do 39 let		40 do 49 let		50 let ali več		Vsi	Ženske	Vsi	Ženske
	Vsi	Ženske	Vsi	Ženske	Vsi	Ženske	Vsi	Ženske	Vsi	Ženske				
11 nepopolna osnovnošolska	4.674	1.878	320	133	766	327	938	413	2.076	768				
12 osnovnošolska	28.324	12.254	2.773	1.189	5.461	2.241	6.464	2.934	10.603	4.690				
13 nižja poklicna	5.575	2.008	442	152	1.364	530	1.712	643	1.636	572				
14 srednja poklicna	24.982	10.355	1.825	937	4.581	2.307	5.164	2.332	11.290	3.811				
15 srednja strokovna, srednja splošna	30.669	17.466	1.989	6.165	7.779	4.736	4.985	3.070	8.036	3.977				
16 visokošolska 1. stopnje ipd.	10.592	6.982	302	3.008	3.372	2.455	1.534	1.012	2.224	1.026				
17 visokošolska 2. stopnje ipd.	7.699	5.366	42	2.024	3.199	2.417	1.224	828	1.197	529				
18 visokošolska 3. stopnje ipd.	561	325	17	17	247	175	158	89	128	44				
Skupaj	113.076	56.634	16.584	9.859	26.769	15.188	22.179	11.321	37.190	15.417				
Raven izobrazbe	do 24 let		25 do 29 let		30 do 39 let		40 do 49 let		50 let ali več		Vsi	Ženske	Vsi	Ženske
Vsi	Ženske	Vsi	Ženske	Vsi	Ženske	Vsi	Ženske	Vsi	Ženske					
11 nepopolna osnovnošolska	4,1	3,3	1,9	1,3	2,9	2,2	4,2	3,6	5,6	5,0				
12 osnovnošolska	25,0	21,6	16,7	12,1	20,4	14,8	29,1	25,9	28,5	30,4				
13 nižja poklicna	4,9	3,5	2,7	1,5	5,1	3,5	7,7	5,7	4,4	3,7				
14 srednja poklicna	22,1	18,3	11,0	9,5	17,1	15,2	23,3	20,6	30,4	24,7				
15 srednja strokovna, srednja splošna	27,1	30,8	37,2	37,5	29,1	31,2	22,5	27,1	21,6	25,8				
16 visokošolska 1. stopnje ipd.	9,4	12,3	18,1	22,2	12,6	16,2	6,9	8,9	6,0	6,7				
17 visokošolska 2. stopnje ipd.	6,8	9,5	12,2	15,7	12,0	15,9	5,5	7,3	3,2	3,4				
18 visokošolska 3. stopnje ipd.	0,5	0,6	0,2	0,2	0,9	1,2	0,7	0,8	0,3	0,3				
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0				

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2016); po osebni poizvedbi.

Priloga C: Prijavljena prosta dela po področjih dejavnosti, 2010

Prijavljena prosta dela po področjih dejavnosti, 2010

Področje	dec.10
C PREDELOVALNE DEJAVNOSTI	2,816
G TRGOVINA; VZDRŽEVANJE IN POPRAVILA MOTORNIH VOZIL	2,041
N DRUGE RAZNOVRSTNE POSLOVNE DEJAVNOSTI	1,802
F GRADBENIŠTVO	1,503
M STROKOVNE, ZNANSTVENE IN TEHNIČNE DEJAVNOSTI	1,070
I GOSTINSTVO	925
P IZOBRAŽEVANJE	918
Q ZDRAVSTVO IN SOCIALNO VARSTVO	827
H PROMET IN SKLADIŠČENJE	728
K FINANČNE IN ZAVAROVALNIŠKE DEJAVNOSTI	375
O DEJAVNOST JAVNE UPRAVE IN OBRAMBE; DEJAVNOST OBVEZNE SOCIALNE VARNOSTI	317
J INFORMACIJSKE IN KOMUNIKACIJSKE DEJAVNOSTI	307
S DRUGE DEJAVNOSTI	207
R KULTURNE, RAZVEDRILNE IN REKREACIJSKE DEJAVNOSTI	192
L POSLOVANJE Z NEPREMIČNINAMI	79
E OSKRBA Z VODO; RAVNANJE Z ODPLAKAMI IN ODPADKI; SANIRANJE OKOLJA	78
A KMETIJSTVO IN LOV, GOZDARSTVO, RIBIŠTVO	60
D OSKRBA Z ELEKTRIČNO ENERGIJO, PLINOM IN PARO	37
T DEJAVNOST GOSPODINJSTEV Z ZAPOSLENIM HIŠNIM OSEBJEM; PROIZVODNJA ZA LASTNO RABO	26
B RUDARSTVO	19
U DEJAVNOST EKSTERITORIALNIH ORGANIZACIJ IN TELES	1
Slovenija	14,328

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2016).

Priloga Č: Prijavljena prosta dela po področjih dejavnosti, 2015

Prosta delovna mesta po področjih dejavnosti, 2015

Področje	dec.15
C PREDELOVALNE DEJAVNOSTI	1,258
Q ZDRAVSTVO IN SOCIALNO VARSTVO	966
F GRADBENIŠTVO	879
N DRUGE RAZNOVRSTNE POSLOVNE DEJAVNOSTI	638
G TRGOVINA; VZDRŽEVANJE IN POPRAVILA MOTORNIH VOZIL	568
P IZOBRAŽEVANJE	510
H PROMET IN SKLADIŠČENJE	499
I GOSTINSTVO	405
M STROKOVNE, ZNANSTVENE IN TEHNIČNE DEJAVNOSTI	323
O DEJAVNOST JAVNE UPRAVE IN OBRAMBE; DEJAVNOST OBVEZNE SOCIALNE VARNOSTI	231
K FINANČNE IN ZAVAROVALNIŠKE DEJAVNOSTI	216
J INFORMACIJSKE IN KOMUNIKACIJSKE DEJAVNOSTI	118
R KULTURNE, RAZVEDRILNE IN REKREACIJSKE DEJAVNOSTI	93
S DRUGE DEJAVNOSTI	81
E OSKRBA Z VODO; RAVNANJE Z ODPLAKAMI IN ODPADKI; SANIRANJE OKOLJA	59
D OSKRBA Z ELEKTRIČNO ENERGIJO, PLINOM IN PARO	29
L POSLOVANJE Z NEPREMIČNINAMI	26
A KMETIJSTVO IN LOV, GOZDARSTVO, RIBIŠTVO	14
B RUDARSTVO	5
T DEJAVNOST GOSPODINJSTEV Z ZAPOSLENIM HIŠNIM OSEBJEM; PROIZVODNJA ZA LASTNO RABO	2
U DEJAVNOST EKSTERITORIALNIH ORGANIZACIJ IN TELES	1
Slovenija	6,921

*ZRSZ nima več podatkov o vseh prostih delovnih mestih v državi, saj je dne 12. 4. 2013 pričel veljati Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o urejanju trga dela (ZUTD-A), ki je ukinil obvezno prijavo prostega delovnega mesta pri Zavodu. Delodajalci, ki ne sodijo v javni sektor ali niso gospodarske družbe v večinski lasti države, tako

lahko objavo prostega delovnega mesta zagotovijo sami, o tem pa ZRSZ ne obveščajo.

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2016).

Priloga D: Transkripcije intervjujev

Alen (29 let)

Vprašanje: Preden začneva, mi lahko zaupate, koliko dolgo ste že brezposelni?

Odgovor: Evo, zdej že tri leta, al tri pa pu, sej ne vem več točno.

Vprašanje: Povejte mi, koga lahko prosite za pomoč v tem času, ko ste brezposelni? V tem primeru me zanimata predvsem emocionalna opora in morebitna finančna podpora?

Odgovor: Js sm že tuk dolgo brez šihta, da sem bl ku ne sam s sabo in s svojimi problemi. S starši se ne razumem najbulš, sem meu, že kar smo bli mali, probleme z njimi. Ku je res hudu, se obrnem na sestro, ku me vsaj kukr tuk razume. Samu ona je mela srečo in se je dost hitr odselila. Js pa sem biu trmast in sem hotu vsem dokazat, da lahku končam faks, no zdj pa mam, zdj pa ne dobim šihta nikjer. Mam enga prjatla, ku je pa u zaporu prstau, z njim sem biu skuz skupi. Finančno me pa fotr podpira, sej nima druge, al pa če prstanem nekje ku klošar.

Vprašanje: Kako bi opisali, kakšen odnos imate s temi osebami? Ste trdno povezani?

Odgovor: Edinu s tem prjatlom sem se najbl razumu, samu kaj ku mi on iz zapora nima kej pomagat.

Vprašanje: Kdo je prvi v vrsti, ki mu zaupate in veste, da vam bo pomagal?

Odgovor: Sestra bi mi pomagala. Mam še bratrance pa sestrične, ku bi jih lahku vprašu za pomoč, samu mi je preveč bednu spraševat za pomoč, ku sem pa itak sam kriv za tu, da nimam šihta.

Vprašanje: Ali so te osebe zelo zaskrbljene za vaš položaj in kako se vam zdi, ali se veliko ukvarjajo z vami?

Odgovor: Ne, se mi ne zdi. Al pa mogoč da so, samu se ne pogovarjamo velik, tku da ne vem če so zaskrbljeni.

Vprašanje: Katera vrsta pomoči se vam zdi najbolj pomembna? Ali je to čustvena opora v smislu tolažbe, ali mogoče finančna pomoč?

Odgovor: In enu in drugu je pomembnu, kr če bi js meu mal več razumevanja pa manj kritik, bi mogoč tut js biu drugačn. Pa bi drugač razmišlju pa tu. Želu bi si, da se ni tku odvijalu kukr se je. Samu se mi zdi, da ni use u dnarju no...

Vprašanje: Kaj pričakujete od opore teh oseb?

Odgovor: Zdej nč več. Itak sta me ta stara čist odpisala, sta kao razočarana nad mano. Edinu, če se sestra še bo hotla pogovarjat z mano, če ji bo ostalu še kej volje.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da so vam pomembne tudi kakšne druge vrste opore, poleg finančne in emocionalne?

Odgovor: Sicer se mi zdi, da so te dve najbul pomembne, sploh za moj položaj. K js sm prstau tut že na zaprtem oddelku, ku se mi je mal utrgal, pač tut tu se zgodi ne. Pa mi je pomagal tu, da sem se mau odmaknu od doma, tam sem meu velik pogovorov z dohtarji pa tu. Ok, tut tableti so svoje nardili, ku js mam kr en strah skuz. In to je ok, oni me usaj ne kritizirajo.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da se morate v vaši situaciji katerim stvarem še posebej odrehati?

Odgovor: Men je važnu, da mam za čike pa za kavo. O drugmu niti ne razmišljam trenutno, ku mi grejo druge stvari po glavi.

Vprašanje: Ali ste zadovoljni s prejeta pomočjo/oporo?

Odgovor: Ne, se mi zdi, da jo sploh nimam. Sploh nimam nobenih občutkov. No, ne bi rad zdej sestre u isti koš metu, samu sej ona tut ne more skuz viset z mano.

Vprašanje: Se vam zdi, da vas prejeta opora kakorkoli omejuje pri prehodu v 'odraslost' v smislu prehoda na trg dela?

Odgovor: Ja, delno ja. Kukr sm že prej reku, bi najbrž blo drugač, če bi se doma bulš zastopli, tku pa je ku je. Delno pa sm najbrž da tut sam kriv, ku si ne najdm dela.

Vprašanje: Imate morda občutek, da se vas družba izogiba zato, ker ste brezposelni?

Odgovor: Sej družbe niti nimam, težku si najdm nove prjatele, ku pa sm večinoma doma. Trenutno je komp moja najbulša družba.

Vprašanje: Se vam zdi, da se opora, ki jo prejmate zdaj, razlikuje od opore, katere ste bili deležni kot študent? Če poenostaviva, ali prejmate drugačne vrste opore kot v študentskih letih?

Odgovor: Pa rečmo, da ja, se razlikuje ja. Ku sm biu še študent, sm meu še štipendijo pa mau prek študenta delu, tku da me ta stari usaj finančno niso rabli podpirat. Pa je blu manj problemov. Zdej pa tega več ni. Pa drugač je blu, družli smo se s sošolci, en družga smo podpirali, pol pa je usak šu po svoji poti. Sem pa ke se kej slišmo po fejsbuku, tu je pa tut use.

Vprašanje: Ste deležni čustvenih opor in materialnih pomoči v večji ali manjši meri? Zanima me, ali so se zaradi povečanih ali zmanjšanih opor odnosi kakorkoli spremenili?

Odgovor: Ja, prej ku sem še biu študent, sm biu samozadosten. Zdej pa sm odvisn od drugih. Že tku se doma nismo najbul zastopli, zdej pa je samu še huje. Tku ku gledam drugje, usi se dobr zastopjo, samu pr nas doma zmeri frka. Lih od ta starih bi pričakovau, da bi se zame mau zauzela, me pa samu dol tlačta. Pol pa se ti itak use zameri. In zdej, ku me morta finančno podpirat, mam občutek, da jima je itak odveč, ku sem že tuk star, da bi moru bit že finančno neodvisn... pa sej js tu vem, js bi tut raje meu šiht pa bi lahk šu od doma, zdej sm pa dobesedno prklenjen tle. In to vpliva name čist negativno in se pozna, pozna se na temu, da se nočm družt niti z bratrance, ku smo bli prej tut dost skupi, raje sm sam.

Vprašanje: Kar nekaj raziskav je pokazalo, da brezposelnost lahko negativno vpliva na zdravje posameznika. Se vam zdi, da brezposelnost vpliva na vaše fizično in psihično počutje?

Odgovor: Zdi se mi predvsem, da vpliva na stres. Skuz sm pod stresom. Pol pa najbrž da use tu potegne za sabo neke posledice. Spijem velik kave, tku da me včasih mal trese pa povišan imam srčni utrip. In pol tut jest ne morm, čutm lakoto, ampak ne morm jest. Na psiho mi pa itak udari vsakič, ku pomislim na tu, da me noben noče v službo uzet, a sm res tuk nesposoben, kaj narobe delam. Pa me pol zamori, sej ne morm za vedno ostati v tej situaciji pa me prganja misu, kaj pa, če ostane taku. Začaran krog. Sej zato pa sm lansko leto doživu živčnega...

Vprašanje: Vam pri tem morda pomaga opora bližnjih, ali se vam zdi, da morda nekvalitetna opora ravno tako vpliva na slabo počutje? Mislite, da to lahko vodi do dolgoročnih posledic?

Odgovor: Js sm živ dokaz za tu, kaj se zgodi ne... da zatu, ku me stari niso lih neki podpirali, so me sam kritizirali. Ja, js bi reku, da posledice so že vidne.

Vprašanje: Če se sedaj še uspešno borite proti slabemu počutju, se vam zdi, da vam opora pri tem pomaga?

Odgovor: Ne trdm se več niti boriti neki posebi, kar bo bo. Velik kolesarim, to je še edinu, s čim se zamotm, ku lahku pobegnem od usega...

Vprašanje: Čigava opora je tu najpomembnejša?

Odgovor: (smeh in brez odgovora)

Vprašanje: Ste morda zaradi povečanega stresa začeli kaditi ali konzumirati alkohol (oziroma povečali obseg, če že kadite ali pijete alkohol), morda nedovoljene droge?

Odgovor: Kadim več ku prej, velik več. Alkohola niti ne smem, še zmeri tablete jemljem. Ampak predn sem doživu živčnega, sm ga tut kr velik spiu. Pa kakšno doło tut skadu. Zdej pa se bojim, da če bi še kakšnga skadu, da bi se mi ta strah še poveču pol pa bi blo spet sr****. Pa še bulš, da je tku, sej si ga itak ne morm prvoščit.

Ana (25 let)

Vprašanje: Preden začneva, mi lahko zaupate, koliko dolgo ste že brezposelni?

Odgovor: Eno leto.

Vprašanje: Povejte mi, koga lahko prosite za pomoč v tem času, ko ste brezposelni? V tem primeru me zanimata predvsem emocionalna opora in morebitna finančna podpora?

Odgovor: Za pomoč sem prosila mamo in očija, kr sta mi nudila podporo tut med faksom. Onadva mi zaenkrate pomagata plačevati stroške od zavarovanja pa to. Dobro čustveno podporo mi pa nudi sestra, kr sva si kar blizu. Sm pa v kontaktu s prijatli, s katerimi se pa tut dobr razumemo.

Vprašanje: Kako bi opisali, kakšen odnos imate s temi osebami? Ste trdno povezani?

Odgovor: S starši ja, je kar vrede odnos, razen ko se skregamo. S sestro smo pa že od nekdaj zelo blizu in vedno kadar sm jo rabla je bla na voljo.

Vprašanje: Kdo je prvi v vrsti, ki mu zaupate in veste, da vam bo pomagal?

Odgovor: Sestra

Vprašanje: Ali so te osebe zelo zaskrbljene za vaš položaj in kako se vam zdi, ali se veliko ukvarjajo z vami?

Odgovor: Ja, mama je ponavadi tista k jo skrbi kako bomo pa tko. Drugač pa se s sestro in prijatli veliko pogovarjamo o šihitu in kakšna je država. Kar se tiče psihične pomoči mam kar dobro podporo.

Vprašanje: Katera vrsta pomoči se vam zdi najbolj pomembna? Ali je to čustvena opora v smislu tolažbe, ali mogoče finančna pomoč?

Odgovor: Obe vrsti pomoči sta mi pomembni.

Vprašanje: Kaj pričakujete od opore teh oseb?

Odgovor: Da mi bojo na razpolago, ko jih potrebujem.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da so vam pomembne tudi kakšne druge vrste opore, poleg finančne in emocionalne?

Odgovor: Jo, sploh pozitivna motivacija, pozitivni citati pa tko.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da se morate v vaši situaciji katerim stvarjem še posebej odrekat?

Odgovor: Ah seveda, ne morm it tam kamr želim, ne morm si kupit kar bi si želela in me to kr zamori, hkrati pa podkuri da čimprej najdm šihit...

Vprašanje: Ali ste zadovoljni s prejeto pomočjo/oporo?

Odgovor: Ma bo.

Vprašanje: Se vam zdi, da vas prejeta opora kakorkoli omejuje pri prehodu v 'odraslost' v smislu prehoda na trg dela?

Odgovor: Ne, mislm, da je fajn, da mam oporo, dokler ne dobim bilo kakšnega šihita.

Vprašanje: Imate morda občutek, da se vas družba izogiba zato, ker ste brezposelni?

Odgovor: Ne, zato ker sami vejo, kako je, če si brez šihita.

Vprašanje: Se vam zdi, da se opora, ki jo prejimate zdaj, razlikuje od opore, katere ste bili deležni kot študent? Če poenostaviva, ali prejimate drugačne vrste opore kot v študentskih letih?

Odgovor: Pa kaj pa vem, ja. Na faksu je bila potrebna bolj čustvena opora pomembna, ker sem mela štipendijo in je bilo lažje plačevati lastne stroške.

Vprašanje: Ste deležni čustvenih opor in materialnih pomoči v večji ali manjši meri? Zanima me, ali so se zaradi povečanih ali zmanjšanih opor odnosi kakorkoli spremenili?

Odgovor: Povečana je bolj čustvena opora, ker je zame psihično bolj naporno biti doma in biti neuporaben. Pa doma vidjo, da me to kar mori in mislim da smo se malo bolj povezali, čeprav se kdaj tudi skregamo, ker si gremo na živce.

Vprašanje: Kar nekaj raziskav je pokazalo, da brezposelnost lahko negativno vpliva na zdravje posameznika. Se vam zdi, da brezposelnost vpliva na vaše fizično in psihično počutje?

Odgovor: Pa, odvisno od človeka. Psihično je mislim da nevarno, počutim se neuporabno, fizično pa mislim da lahko prepreči človeka s telovadbo. Sama hodim okrog jezera, pa malo na hrib pa tko ne.

Vprašanje: Vam pri tem morda pomaga opora bližnjih, ali se vam zdi, da morda nekvalitetna opora ravno tako vpliva na slabo počutje? Mislite, da to lahko vodi do dolgoročnih posledic?

Odgovor: Ja, ker vpliva nekvalitetna opora. Ampak zaenkrat imam še vredno oporo. Me pa skrbi kako bo v prihodnosti, če ne dobim šihata, pač če me bojo doma še tokrat meli na grbi kot do zdaj.

Vprašanje: Če se sedaj še uspešno borite proti slabemu počutju, se vam zdi, da vam opora pri tem pomaga?

Odgovor: Pomaga pomaga

Vprašanje: Čigava opora je tu najpomembnejša?

Odgovor: Pa od useh.

Vprašanje: Ste morda zaradi povečanega stresa začeli kaditi ali konzumirati alkohol (oziroma povečali obseg, če že kadite ali pijete alkohol), morda nedovoljene droge?

Odgovor: Jo kje, ne maram cigaret. Alkohol pa samo, ko je kakšno veselje.

Anita (27 let)

Vprašanje: Preden začneva, mi lahko zaupate, koliko dolgo ste že brezposelni?

Odgovor: Eno leto.

Vprašanje: Povejte mi, koga lahko prosite za pomoč v tem času, ko ste brezposelni? V tem primeru me zanimata predvsem emocionalna opora in morebitna finančna podpora?

Odgovor: Ja, jst glede na to, da še živim doma pri starših, sta onadva tista, ki mi pomagata stalno. Mami je načeloma ta, ki me podpira pri vsem, od tega, da me razume, kako mi je, tudi sama je bila kar nekaj časa brezposelna. Trudi se mi pomagati, kakor ve in zna. Oče mi pa bolj svetuje in pomaga pri iskanju zaposlitve. Na fanta pa se tudi lahko zanesem, ko mi je hudo. Potem pa so tu še prijatelji, tudi na njih lahko računam, ko me kaj mori. Ker me pač razumejo, ker so isto stari in se lahko z njimi odprto pogovarjam o vsemu. Tudi, če mi ne morejo drugače pomagati, me vsaj poslušajo, to je včasih dovolj.

Vprašanje: Kako bi opisali, kakšen odnos imate s temi osebami? Ste trdno povezani?

Odgovor: Ja, s starši in fantom še posebej. Prijatelji so ok, sam mi ne morejo vedno pomagati, še sploh ne finančno, ker to od njih niti ne pričakujem.

Vprašanje: Kdo je prvi v vrsti, ki mu zaupate in veste, da vam bo pomagal?

Odgovor: No, tu moram malo razmisliti, saj se lahko zanesem in na starša in na fanta. Najbrž bi pa v prvi vrsti poklicala starše na pomoč, če bi se mi kaj zgodilo.

Vprašanje: Ali so te osebe zelo zaskrbljene za vaš položaj in kako se vam zdi, ali se veliko ukvarjajo z vami?

Odgovor: Kakor jim čas dopušča, ja. Mama in oči sta tako in tako vedno doma, in se veliko pogovarjata z mano. Seveda se tud s fantom vsak dan dobim, vendar je on ta, ki me poskuša razvedriti, da ne mislim stalno na to, da sem brezposelna.

Vprašanje: Katera vrsta pomoči se vam zdi najbolj pomembna? Ali je to čustvena opora v smislu tolažbe, ali mogoče finančna pomoč?

Odgovor: V bistvu mislim, da je dobro, da imaš finančno pomoč, ker pač živimo v družbi, ki je zelo potrošniško naravnana, vendar pa mi je bolj pomembno, da imam nekoga, ki me zna poslušat, me razume in me ne pusti same, ko je najbolj potrebno.

Vprašanje: Kaj pričakujete od opore teh oseb?

Odgovor: V bistvu pričakujem, da mi bo to pomagalo tud v prihodnje, ko bom še iskala službo in če jo tudi v prihodnje ne dobim, mi bo pomagalo, da me še naprej podpirajo.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da so vam pomembne tudi kakšne druge vrste opore, poleg finančne in emocionalne?

Odgovor: Mislim, da je druženje vsekakor pomembno, saj se skozi pogovore z drugimi lahko nekako dokoplješ do informacij, ki bi ti koristile. Tako sem v bistvu js dobila prejšnjo službo in se mi zdi, da je to nekako ostalo kot prepričanje, da bom mogoče še enkrat na ta način prišla do zaposlitve.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da se morate v vaši situaciji katerim stvarem še posebej odrekat?

Odgovor: Ne bi rekla, kar rabim, mi starši omogočijo.

Vprašanje: Ali ste zadovoljni s prejeto pomočjo/oporo?

Odgovor: Ja, precej.

Vprašanje: Se vam zdi, da vas prejeta opora kakorkoli omejuje pri prehodu v 'odraslost' v smislu prehoda na trg dela?

Odgovor: Ne. Prej bi rekla, da imam bolj svetel pogled na vse skupaj, ravno zaradi vseh, ki me podpirajo.

Vprašanje: Imate morda občutek, da se vas družba izogiba zato, ker ste brezposelni?

Odgovor: V bistvu ne, bl mam občutek, da me želijo vabiti ven, da se družmo. To mi velik pomen, k vidm tud jst, da so to ta pravi prijatli. Mam že js več slabe vesti pr tem, k si js ne vzamem več časa za druženje z njimi, k nočm težit pa še dost časa posvetim fantu.

Vprašanje: Se vam zdi, da se opora, ki jo prejimate zdaj, razlikuje od opore, katere ste bili deležni kot študent? Če poenostaviva, ali prejimate drugačne vrste opore kot v študentskih letih?

Odgovor: Vsekakor se je spremenilo, zdaj šele vidim, komu koliko pomenim. Sej veste, da šele v slabih časih izveš, kdo so ti prijatli. Če bl razmislim, bi rekla, da se je krog mojih prijatlov zmanjšau, ni več takšna družba, kot je bla v študentskih časih. Ostali smo ti, k smo se največ družli, vsi ostali iz iste družbe so postali nekak bolj 'pomembni'. Starši pa finančno nekoliko več zdaj.

Vprašanje: Ste deležni čustvenih opor in materialnih pomoči v večji ali manjši meri? Zanima me, ali so se zaradi povečanih ali zmanjšanih opor odnosi kakorkoli spremenili?

Odgovor: Ja to že. Opažam, da smo se doma bolj povezali. Še posebej z mamine strani, ona je tista, ki me podpira sto procentno. Itak mi pa zmerom dajeta kak denar, češ ti rabiš. Tud prej sta me zalagala, sam prej sem lahk tud kej prek študenta zaslužla, tko da nisem vzemala tega denarja, zdaj pa se ga ne branim. Žalostno je, da se najbrž to ne bo tko hitr spremenil, tko da se že zdj zavedam, da mi bo težko. S prijatli smo si pa tko al pa tko skoz nekak blizu in ne občutim razlike, razen teh, ki jih v mojem krogu več ni.

Vprašanje: Kar nekaj raziskav je pokazalo, da brezposelnost lahko negativno vpliva na zdravje posameznika. Se vam zdi, da brezposelnost vpliva na vaše fizično in psihično počutje?

Odgovor: Na fizično ne. Vsake toliko me pa mogoče mal zaskrbi, kaj še bo. Pa mal mi pol na samozavest udari, sam zaenkrat še ni tok hudo, da bi se tud psihično slabo počutla.

Vprašanje: Vam pri tem morda pomaga opora bližnjih, ali se vam zdi, da morda nekvalitetna opora ravno tako vpliva na slabo počutje? Mislite, da to lahko vodi do dolgoročnih posledic?

Odgovor: To sem pa prepričana. Meni sicer ni hudega, poznam pa enga fanta, ki nima službe že dolga leta ne, živi pr starših, prejema neki malega s sociale in je čist zabredu. Njegovi so itak čist razočarani in mislm, da je to tud delno, se prav negativno vplivalo na njegovo iskanje službe. To ni ne, to bi moral bit starši prvi, k bi ga spodbujali, tko pa so ga čist zamoril. Tko da ja, čist vrjamem, da to lahk vpliva na zdravje, sploh dolgoročno. Ker pač poznam primer, vrjamem pa, da ni edini.

Vprašanje: Če se sedaj še uspešno borite proti slabemu počutju, se vam zdi, da vam opora pri tem pomaga?

Odgovor: Meni že pomaga.

Vprašanje: Čigava opora je tu najpomembnejša?

Odgovor: Mamina in pa fantova, z njima namreč preživim največ časa.

Vprašanje: Ste morda zaradi povečanega stresa začeli kaditi ali konzumirati alkohol (oziroma povečali obseg, če že kadite ali pijete alkohol), morda nedovoljene droge?

Odgovor: Ma se mi ne zdi, da bi povečala, k kadim že kar nekaj časa... no koker kdaj, odvisno od situacije, če sem živčna, potem ja, pržgem kako cigareto več. Alkohol se pa pije, kadar smo kej zuni, če je kakšna fešta, sicer pa ne, da bi zaradi brezposelnosti začela pit, al pa jemat droge.

Darja (26 let)

Vprašanje: Preden začneva, mi lahko zaupate, koliko dolgo ste že brezposelni?

Odgovor: Naj razmislim. Hmm, konec leta 2015 sem še imela službo, sicer sam za določen čas, potem pa sem kot višek in kot zadnja, k sem pršla, odletela...itak. No, recimo več k pol leta.

Vprašanje: Povejte mi, koga lahko prosite za pomoč v tem času, ko ste brezposelni? V tem primeru me zanimata predvsem emocionalna opora in morebitna finančna podpora?

Odgovor: Ja, predvsem na starše. Pa tudi prijatelje, če recimo rabim nekoga, da se mu zjokam.

Vprašanje: Kako bi opisali, kakšen odnos imate s temi osebami? Ste trdno povezani?

Odgovor: Hja, s starši je odnos tak kakršen pač je odnos staršev do otrok. Včasih so razumljivi, včasih popadljivi, tut kritizirat znajo...češ, ko so bli oni mojih let pa to ni blo tko. Sicer sta ok. S prijatelji je drugače, ker te razumejo. Imam kar nekaj prijateljev, al pa rečmo tut znancev, k so na podobnem.

Vprašanje: Kdo je prvi v vrsti, ki mu zaupate in veste, da vam bo pomagal?

Odgovor: Starša. Za zih. Čeprov sta včasih tečna, kar se tega tiče, za pomagat sta pa oba.

Vprašanje: Ali so te osebe zelo zaskrbljene za vaš položaj in kako se vam zdi, ali se veliko ukvarjajo z vami?

Odgovor: Vedno. Sej pravim, sej kritizirata, ampak vem, da mi hočeta samo dobro. A kaj ko je situacija takšna, kakršna je. Trudim se dobit drugo službo pa nekako ne gre.

Vprašanje: Katera vrsta pomoči se vam zdi najbolj pomembna? Ali je to čustvena opora v smislu tolažbe, ali mogoče finančna pomoč?

Odgovor: Hmm, no mami me vsekakor potolaži vsakič, ko dobim (če sploh dobim) zavrnjeno prošnjo za službo. Ati je pa nergač. Ampak je on tisti, ki me zalaga z "žepnino".

Vprašanje: Kaj pričakujete od opore teh oseb?

Odgovor: Menda samo to, da se ne bosta naveličala. Ker še vedno živim doma, mi je to, da me podpirata, zelo pomembno. Mogoče še to, da bi se malo bolj vživela v mojo kožo. Ampak ne, pritoževala se pa ne bom.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da so vam pomembne tudi kakšne druge vrste opore, poleg finančne in emocionalne?

Odgovor: Mislim, da druženje s prijatelji veliko pomeni. Si zunaj, za trenutek pozabiš, v kakšni situaciji se nahajaš, čeprov samo začasno. Pomaga. Ne moreš pa recimo veliko hodit po lokalih, ker skušaš prihraniti kakšen evro.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da se morate v vaši situaciji katerim stvarjem še posebej odrekat?

Odgovor: Se mi zdi, da ja. Žepnino, k jo daje ati, ni bajna. Nekaj dobim iz sociale, vendar ta del poskušam prihraniti, ker nikoli ne vem, kaj bo. Ne morem si kupiti na primer torbice, ki mi je všeč, ker ni nujno potrebna, kupujem si večinoma samo nujne stvari, na primer stvari za osebno higieno. Nove obleke si nisem kupila že, odkar sem ostala brez službe. Raje pokrijem strošek zdravstvenega zavarovanja, to se mi zdi bolj pomembno.

Vprašanje: Ali ste zadovoljni s prejeto pomočjo/oporo?

Odgovor: Za situacijo, v kateri sem, sem zelo zadovoljna. Ne morem...ne smem se pritoževati.

Vprašanje: Se vam zdi, da vas prejeta opora kakorkoli omejuje pri prehodu v 'odraslost' v smislu prehoda na trg dela?

Odgovor: Ne, ravno nasprotno. Ostajam pozitivna in upam, da se kmalu kakšna služba najde tudi zame. Tako si želita zame tudi moja starša.

Vprašanje: Imate morda občutek, da se vas družba izogiba zato, ker ste brezposelni?

Odgovor: Tega js sicer ne občutim, vsaj zaenkrat še ne. Sej nas je velik takih, k smo brez služb pa smo bolj ko ne vsi na istem. Zato pa ni postrani gledanja ali obsojanja.

Vprašanje: Se vam zdi, da se opora, ki jo prejimate zdaj, razlikuje od opore, katere ste bili deležni kot študent? Če poenostaviva, ali prejimate drugačne vrste opore kot v študentskih letih?

Odgovor: Ahm, niti ne.

Vprašanje: Ste deležni čustvenih opor in materialnih pomoči v večji ali manjši meri? Zanima me, ali so se zaradi povečanih ali zmanjšanih opor odnosi kakorkoli spremenili?

Odgovor: V obeh primerih sem imela vedno podporo staršev. Ko sem bila študentka, sta mi kljub štipendiji plačevala dom in prevoz (nisem namreč iz Ljubljane, kjer sem študirala), tako da sem si sama krila v bistvu samo prehrano. Moralno sta me podpirala pri vsakem izpitu, k sem ga padla in se z mano veselila, ko sem jih nardila. Recimo, bila sta zelo zelo vesela, ko sem dobila službo, sta me pa tolažila, ko sem jo zgubila. Dajeta mi tudi veliko motivacije za naprej.

Vprašanje: Kar nekaj raziskav je pokazalo, da brezposelnost lahko negativno vpliva na zdravje posameznika. Se vam zdi, da brezposelnost vpliva na vaše fizično in psihično počutje?

Odgovor: Zaenkrat še ne občutim negativnih posledic na svojem zdravju. Morda se tu in tam prikrade kakšna negativna misel, vendar ne za dolgo. Probam se zamotiti s kakšnim hobijem, al pa grem ven...na sprehod, da si zbistrim misli.

Vprašanje: Vam pri tem morda pomaga opora bližnjih, ali se vam zdi, da morda nekvalitetna opora ravno tako vpliva na slabo počutje? Mislite, da to lahko vodi do dolgoročnih posledic?

Odgovor: Podpora staršev se mi zdi ena najpomembnejših, zato verjamem, da tisti, ki nimajo opore staršev, ali koga drugega, potem ja, se zna zgoditi, da se človek ne počuti najbolje. Js mislim, da če dolg nimaš službe, neke posledice so.

Vprašanje: Če se sedaj še uspešno borite proti slabemu počutju, se vam zdi, da vam opora pri tem pomaga?

Odgovor: Bi rekla, da ja.

Vprašanje: Čigava opora je tu najpomembnejša?

Odgovor: Starševska, absolutno. Vendar po drugi strani, če so vidne posledice na zdravju, mislim, da bi morale tut kakšne institucije vskočiti in oni ponuditi kakšno pomoč.

Vprašanje: Ste morda zaradi povečanega stresa začeli kaditi ali konzumirati alkohol (oziroma povečali obseg, če že kadite ali pijete alkohol), morda nedovoljene droge?

Odgovor: Ne kadim in niti zaradi tega ne bi začela kaditi, se mi zdi neumno. Da o drogah sploh ne govorim.

Davor (28 let)

Vprašanje: Preden začneva, mi lahko zaupate, koliko dolgo ste že brezposelni?

Odgovor: Brezposeln sem približno 3 leta.

Vprašanje: Povejte mi, koga lahko prosite za pomoč v tem času, ko ste brezposelni? V tem primeru me zanimata predvsem emocionalna opora in morebitna finančna podpora?

Odgovor: V tem času so moja podpora družina in prijatelji. Starša mi pomagata predvsem finančno, medtem ko se k prijateljem zatekam po emocionalno podporo.

Vprašanje: Kako bi opisali, kakšen odnos imate s temi osebami? Ste trdno povezani?

Odgovor: Z vsemi omenjenimi sem močno povezan. Najbolj sem seveda povezan z očetom in mamo, saj mi ves čas moje brezposelnosti stojita ob strani.

Vprašanje: Kdo je prvi v vrsti, ki mu zaupate in veste, da vam bo pomagal?

Odgovor: Rekel bi, da predvsem starša. Njiju mi je najlažje prositi za pomoč, čeprav to počnem z velikim odporom.

Vprašanje: Ali so te osebe zelo zaskrbljene za vaš položaj in kako se vam zdi, ali se veliko ukvarjajo z vami?

Odgovor: Mislim, da so precej zaskrbljeni. Biti brez zaposlitve je zelo stresna situacija, saj se počutiš neuporabnega, kar pa se potem pozna na tvojem splošnem počutju. Zdi se mi, da mi posvečajo precej pozornosti, zaradi česar mi je, iskreno povedano, včasih precej težko. Sem v obdobju življenja, ko bi moral načrtovati družino in skrbeti sam zase, v resnici pa sem odvisen od pomoči drugih.

Vprašanje: Katera vrsta pomoči se vam zdi najbolj pomembna? Ali je to čustvena opora v smislu tolažbe, ali mogoče finančna pomoč?

Odgovor: Mislim, da je najbolj pomembna finančna podpora, saj mi ta zagotavlja kolikor tolikšno normalno življenje.

Vprašanje: Kaj pričakujete od opore teh oseb?

Odgovor: V resnici ne pričakujem ničesar, saj se mi zdi, da nihče ne bi smel biti v situaciji, ko je odvisen od pomoči drugih. Sem pa za vsako obliko podpore neizmerno hvaležen.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da so vam pomembne tudi kakšne druge vrste opore, poleg finančne in emocionalne?

Odgovor: Verjetno so, toda s časom se vrednost take opore izgubi. Lepo je, da te ljudje poskušajo motivirati in pomagati z nasveti, ampak po določenem času, ko se tvoja situacija ni popolnoma nič spremenila, se začneš v takih trenutkih počutiti nelagodno.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da se morate v vaši situaciji katerim stvarjem še posebej odrehati?

Odgovor: Zdi se mi, da se odrekam prav vsemu, tako da bi težko določil prav posebno stvar.

Vprašanje: Ali ste zadovoljni s prejeto pomočjo/oporo?

Odgovor: S prejeto podporo sem zelo zadovoljen.

Vprašanje: Se vam zdi, da vas prejeta opora kakorkoli omejuje pri prehodu v 'odraslost' v smislu prehoda na trg dela?

Odgovor: Mislim, da ne. Sam trenutne podpore ne doživljam kot nekaj preveč pozitivnega in bi jo takoj zamenjal za redno zaposlitev.

Vprašanje: Imate morda občutek, da se vas družba izogiba zato, ker ste brezposelni?

Odgovor: Včasih res dobim tak občutek. Verjetno ne gre za direktno izogibanje, ampak bolj za nenamerno izogibanje. Vaša družba vas ne vabi več zraven na družabne dogodke, saj ima občutek, da vam bo neprijetno, ker ste brez denarja in boste s tem prišli v neprijetno situacijo tekom časa druženja.

Vprašanje: Se vam zdi, da se opora, ki jo prejimate zdaj, razlikuje od opore, katere ste bili deležni kot študent? Če poenostaviva, ali prejimate drugačne vrste opore kot v študentskih letih?

Odgovor: Mislim, da gre predvsem za to, kako sem gledal na podporo v študentskih letih. Takrat me ni motilo, če sta mi starša dala nekaj denarja za druženje s prijatelji ali pa za počitnice. Danes, ko mi starša pomagata finančno, se počutim izjemno neprijetno in osramočeno.

Vprašanje: Ste deležni čustvenih opor in materialnih pomoči v večji ali manjši meri? Zanima me, ali so se zaradi povečanih ali zmanjšanih opor odnosi kakorkoli spremenili?

Odgovor: Spet gre verjetno za stvar perspektive. V študentskih letih bi se mi taka pomoč zdela naravna in sprejemljiva, danes pa se mi zdi mukotrpna. Ja, lahko rečem, da sem danes deležen precej večje podpore oz. da mi je danes podpora veliko bolj pomembna in potrebna. Mislim, da se odnosi niso veliko spremenili, vsaj tisti najpomembnejši ne.

Vprašanje: Kar nekaj raziskav je pokazalo, da brezposelnost lahko negativno vpliva na zdravje posameznika. Se vam zdi, da brezposelnost vpliva na vaše fizično in psihično počutje?

Odgovor: Zagotovo brezposelnost vpliva na moje psihično zdravje. Ker sem brez službe, imam težave s samozavestjo, velikokrat imam napade tesnobe in pogosto sem nejevoljen.

Vprašanje: Vam pri tem morda pomaga opora bližnjih, ali se vam zdi, da morda nekvalitetna opora ravno tako vpliva na slabo počutje? Mislite, da to lahko vodi do dolgoročnih posledic?

Odgovor: Težko drugi ljudje rešijo tvoje težave, sploh če te izvirajo iz brezposelnosti. S podporo, ki jo prejmem, sem izjemno zadovoljen, hkrati se pa zavedam, da vsak živi svoje življenje in se ne more ukvarjati samo z mojimi težavami.

Vprašanje: Če se sedaj še uspešno borite proti slabemu počutju, se vam zdi, da vam opora pri tem pomaga?

Odgovor: Do neke mere mi zagotovo pomaga, toda dolgoročno bi mi pomagal sam dokončni izhodi iz trenutne situacije, tj. zaposlitev.

Vprašanje: Čigava opora je tu najpomembnejša?

Odgovor: Verjetno tistih, ki so mi najbližje in jim zaupam, torej starši in najbližji prijatelji.

Vprašanje: Ste morda zaradi povečanega stresa začeli kaditi ali konzumirati alkohol (oziroma povečali obseg, če že kadite ali pijete alkohol), morda nedovoljene droge?

Odgovor: Na srečo še nisem posegel po cigaretah ali pa alkoholu.

Jan (27 let)

Vprašanje: Preden začneva, mi lahko zaupate, koliko dolgo ste že brezposelni?

Odgovor: Dve leti.

Vprašanje: Povejte mi, koga lahko prosite za pomoč v tem času, ko ste brezposelni? V tem primeru me zanimata predvsem emocionalna opora in morebitna finančna podpora?

Odgovor: Predvsem na prijatelje. Zgleda da mam srečo v lajfu, mam kr fajn krog prijateljev, s katerimi se družmo vsak dan. Tut jim ni problem posodit kdaj kak dnar, sej pol nekaj probam vrnt in oni to vejo. Včasih ja, me mal tut čustveno prizadane, ko se zavem, da sem kar nekaj časa že brez dela, takrat me mal doma potolažijo... sej no kaj pa čjo družga, nimajo velik izbire, nism pa zihr, da jim je to ok.

Vprašanje: Kako bi opisali, kakšen odnos imate s temi osebami? Ste trdno povezani?

Odgovor: Ful smo povezani. Prjatlji smo že od malega in to najbolj šteje, vsaj zame. Mislm, da je zlo pomembn, da maš take ljudi okrog sebe, v svojmu lajfu.

Vprašanje: Kdo je prvi v vrsti, ki mu zaupate in veste, da vam bo pomagal?

Odgovor: Jaka, to je moj ta boljš prjatu. On je res tak, k rad pomaga... karkoli sem do zdj rabu, je probu zrihtat. Tut kdaj kak del, sicer na črno, a vsaj mal, tolk da mal k seb pridem.

Vprašanje: Ali so te osebe zelo zaskrbljene za vaš položaj in kako se vam zdi, ali se veliko ukvarjajo z vami?

Odgovor: No, ne morem reč, da so zakrbljeni, mi pa probajo pomagat recimo, koker sm prej reku, da mi najdejo kak del. Ko se dobimo, mal debatiramo o tem, kdo koga mogoč pozna in če bi se dal zaresno službo dobit. Al pa če kdo zve za neko delo, potem pa me nagovarjajo, da pošljem prošnjo.

Vprašanje: Katera vrsta pomoči se vam zdi najbolj pomembna? Ali je to čustvena opora v smislu tolažbe, ali mogoče finančna pomoč?

Odgovor: No, od prijateljev je najboljši 'fidbek' to, da me poslušajo, ko jamram in me poskušajo razumet. Kakšni so že bli v isti situaciji in me čist zastopjo, zato mi pa tut probajo pomagat, da dobim delo čimprej. Finančno pa...ja, mal me že mori, da sem vedno js tisti, ki nima od kje vzet, sam dokler sem še doma, je še ok. Problem bi bil, če bi živel sam...nekje v najemu...

Vprašanje: Kaj pričakujete od opore teh oseb?

Odgovor: Aaahm, glede na to, da so to zdaj vedno mi stal ob strani, valda bo tko tut naprej. Sej valda ne bom skoz v isti situaciji... Rad bi vidu, da se med nami nič ne spremeni. Pa da bodo še naprej pripravljeni za tako dolge pogovore in razumevanje...

Vprašanje: Ali se vam zdi, da so vam pomembne tudi kakšne druge vrste opore, poleg finančne in emocionalne?

Odgovor: Ja že cel čas govorim o prjatljih, tko da oni me motivirajo za naprej pa družjo se z mano. Pomemben mi je to, da grem ven iz stanovanja, da nisem skoz not. Vmesno vprašanje: A to potem pomeni, da ste samo zunaj ali tudi kaj počnete?

Odgovor: Pa včasih gremo na kakšno igrišče, na koš metat, to kadar majo pač čas. Ni pa to redno... js pa grem tut kdaj kej laufat, sam nisem v neki dobri kondiciji, pol pa se mi niti ne da.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da se morate v vaši situaciji katerim stvarem še posebej odrekat?

Odgovor: To itak. Nism lih v stanju velik trošit, prej sem bil reden gost v kinu, zdaj pa ne hodim več, kar mi manjka. Rad pogledam dober film v kinu. Pa bed mi je, k ne morem prjatlov častit s pijačo, vedno oni, k vejo, kako stojim finančno. Sej, ko pa mi rata kej na črno zaslužit, pol tut js takrat častim.

Vprašanje: Ali ste zadovoljni s prejeto pomočjo/oporo?

Odgovor: Sem ja. Tko da upam, da jim lahko kdaj povrnem vse to. Je treba tut kdaj bit hvaležen, ne sam zahtevat.

Vprašanje: Se vam zdi, da vas prejeta opora kakorkoli omejuje pri prehodu v 'odraslost' v smislu prehoda na trg dela?

Odgovor: Neeee... srečen sem lahko, da mam tako družbo, k me rine naprej in ne nazaj.

Vprašanje: Imate morda občutek, da se vas družba izogiba zato, ker ste brezposelni?

Odgovor: Nikakor.

Vprašanje: Se vam zdi, da se opora, ki jo prejimate zdaj, razlikuje od opore, katere ste bili deležni kot študent? Če poenostaviva, ali prejimate drugačne vrste opore kot v študentskih letih?

Odgovor: Kar se tiče prjatlov, ne. Edin doma se mi zdi, da so mal razočarani, k ne dobim službe. Ko sem bil še študent, so bli doma veseli, da sem se odloču it na študij, zdj pa mam filing, da niso zadovoljni z mojo situacijo. Vrjetn jih je strah za mojo prihodnost. Ampak vseen mi pa ne bi odrekli pomoči, in mi jo ne odrekajo, ko jih prosim za kaj.

Vprašanje: Ste deležni čustvenih opor in materialnih pomoči v večji ali manjši meri? Zanima me, ali so se zaradi povečanih ali zmanjšanih opor odnosi kakorkoli spremenili?

Odgovor: S prjatlji se še vedno enako razumemo, s starši pa se mi zdi, da so se za malenkost poslabšali, kar ne razumem čist najbol. Sej skoz aktivno iščem službo, sej ne morem bit čist sam odgovoren za svoj položaj, ne vem no.

Vprašanje: Kar nekaj raziskav je pokazalo, da brezposelnost lahko negativno vpliva na zdravje posameznika. Se vam zdi, da brezposelnost vpliva na vaše fizično in psihično počutje?

Odgovor: Fizično se js počutim odlično, tko da ne, ne vpliva. Na psihično tudi zaenkrat še ne, res pa je, da te zamori na polno, ko dobiš že stoto zavrnjeno prošnjo, češ da so zaposlili nekoga drugega, res ne rabim tega vedet. Če ti sploh pošljejo odgovor... zna ti samozavest zbit do podna ja. Potem misliš, da pač nisi dober za nobeno službo in se sprašuješ, ali sploh kdaj boš dobil službo. Maš ful tak slab filing, da ne veš, kako bo šlo naprej, pa zbuja se ti slab občutek, da si nekomu v breme.

Vprašanje: Vam pri tem morda pomaga opora bližnjih, ali se vam zdi, da morda nekvalitetna opora ravno tako vpliva na slabo počutje? Mislite, da to lahko vodi do dolgoročnih posledic?

Odgovor: Moji doma so taki ja, da ne bojo nč velik povedali, da se jim zdi, da sem sam kriv za svoj položaj, js pa to nekak občutim, ne vem. Tko da mi domači neki ne pomagajo velik, mam prjatlje za to. Mislm pa, da ja, dolgoročno pa se lahko pozna predvsem na občutku manjvrednosti. To je težko potem si izbit iz glave, še posebi, če te doma tako gledajo.

Vprašanje: Če se sedaj še uspešno borite proti slabemu počutju, se vam zdi, da vam opora pri tem pomaga?

Odgovor: Pomaga, pomaga. Men že. Sam sam pr prjatljih dobim oporo. Žal pa ne doma, kar mi mogoče tut mal manjka.

Vprašanje: Čigava opora je tu najpomembnejša?

Odgovor: Vsekakor prijateljska opora, mogoče bi spet izpostavu Jaka, res me zna dvignt, ko sem na tleh.

Vprašanje: Ste morda zaradi povečanega stresa začeli kaditi ali konzumirati alkohol (oziroma povečali obseg, če že kadite ali pijete alkohol), morda nedovoljene droge?

Odgovor: Ne, ne kadim. Ko sem bil v srednji šoli, sem kao neki probaval sam sem vidu, da to ni zame. Tko da tut zdj ne mislim začet kadit al pa pit. O drogah pa itak ne razmišljam, k vem, da bi mi lahk lajf do konca uničl. Že tko ni rožnata situacija, s tem pa bi si še dodatno vse zamoriu.

Mare (28 let)

Vprašanje: Preden začneva, mi lahko zaupate, koliko dolgo ste že brezposelni?

Odgovor: Brezposeln sem že slaba tri leta.

Vprašanje: Povejte mi, koga lahko prosite za pomoč v tem času, ko ste brezposelni? V tem primeru me zanimata predvsem emocionalna opora in morebitna finančna podpora?

Odgovor: Na starše in partnerico.

Vprašanje: Kako bi opisali, kakšen odnos imate s temi osebami? Ste trdno povezani?

Odgovor: V redu.

Vprašanje: Kdo je prvi v vrsti, ki mu zaupate in veste, da vam bo pomagal?

Odgovor: To bi bil pa oče.

Vprašanje: Ali so te osebe zelo zaskrbljene za vaš položaj in kako se vam zdi, ali se veliko ukvarjajo z vami?

Odgovor: Veliko se pogovarja z mano in mi daje nasvete. Ni pa videt zaskrbljen, vsaj ne navzven.

Vprašanje: Katera vrsta pomoči se vam zdi najbolj pomembna? Ali je to čustvena opora v smislu tolažbe, ali mogoče finančna pomoč?

Odgovor: Predvsem finančna pomoč.

Vprašanje: Kaj pričakujete od opore teh oseb?

Odgovor: Ne maram bit brez denarja, zato bi bilo dobro, da oče potrpi z mano in me podpira, dokler ne dobim zaposlitve.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da so vam pomembne tudi kakšne druge vrste opore, poleg finančne in emocionalne?

Odgovor: Da, veliko se družim s prijatelji, k me moralno dvignejo.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da se morate v vaši situaciji katerim stvarjem še posebej odrehati?

Odgovor: Da, zaradi finančnega stanja si marsikej ne morm privoščit, tko kt moji prijatelji. Avta na primer...se mi zdi, da je skoraj nujen, če hočeš ostat 'in'. Al pa kak novejši telefon na primer, k bi rad meu.

Vprašanje: Ali ste zadovoljni s prejeto pomočjo/oporo?

Odgovor: Pa sem ja...

Vprašanje: Se vam zdi, da vas prejeta opora kakorkoli omejuje pri prehodu v 'odraslost' v smislu prehoda na trg dela?

Odgovor: Ne.

Vprašanje: Imate morda občutek, da se vas družba izogiba zato, ker ste brezposelni?

Odgovor: Kdaj pa kdaj pa že to občutim. Js se rad družim, mam pa včasih res tak občutek, da morda me pa ne želijo met zraven, lahk pa, da se mi to sam zdi.

Vprašanje: Se vam zdi, da se opora, ki jo prejimate zdaj, razlikuje od opore, katere ste bili deležni kot študent? Če poenostaviva, ali prejimate drugačne vrste opore kot v študentskih letih?

Odgovor: Da, kot študent sem delal preko študenta, zdaj pa sem finančno odvisen od pomoči drugih, kar mi ni čist všeč.

Vprašanje: Ste deležni čustvenih opor in materialnih pomoči v večji ali manjši meri? Zanima me, ali so se zaradi povečanih ali zmanjšanih opor odnosi kakorkoli spremenili?

Odgovor: Materialna pomoč se zdaj vsekakor pozna v večji meri kot pa prej, ko sem še bil študent. Čustvenih opor pa nikoli posebej nisem rabil, se mi zdi, da nisem take vrste človek, k bi to rabu.

Vprašanje: Kar nekaj raziskav je pokazalo, da brezposelnost lahko negativno vpliva na zdravje posameznika. Se vam zdi, da brezposelnost vpliva na vaše fizično in psihično počutje?

Odgovor: Mislim, da zaenkrat ne.

Vprašanje: Vam pri tem morda pomaga opora bližnjih, ali se vam zdi, da morda nekvalitetna opora ravno tako vpliva na slabo počutje? Mislite, da to lahko vodi do dolgoročnih posledic?

Odgovor: Menim, da imam precej trden karakter in težko se bom počutu slabo. Ne, mislim, da dolgoročnih posledic ne bo čutil. Sam sem že precej časa brez zaposlitve pa mislim, da bom kar ok.

Vprašanje: Če se sedaj še uspešno borite proti slabemu počutju, se vam zdi, da vam opora pri tem pomaga?

Odgovor: Verjetno, da tudi nekaj prispeva k temu.

Vprašanje: Čigava opora je tu najpomembnejša?

Odgovor: Čeprav ni nekega slabega počutja, morda pa prav zaradi partnerice, ki mi stoji ob strani že ves čas.

Vprašanje: Ste morda zaradi povečanega stresa začeli kaditi ali konzumirati alkohol (oziroma povečali obseg, če že kadite ali pijete alkohol), morda nedovoljene droge?

Odgovor: Kadim sicer redno že kar nekaj časa, tudi že pred brezposelnostjo sem kadil, se mi pa zdi, da se ni nič povečalo. Alkohol samo občasno, ko gremo ven s prijatelji, pa še to je bolj redko v zadnjem času, se bolj družimo "izven gostiln". Drogam se izogibam. Tudi družba ni taka, da bi to konzumirala.

Marjana (29 let)

Vprašanje: Preden začneva, mi lahko zaupate, koliko dolgo ste že brezposelni?

Odgovor: 2 leti

Vprašanje: Povejte mi, koga lahko prosite za pomoč v tem času, ko ste brezposelni? V tem primeru me zanimata predvsem emocionalna opora in morebitna finančna podpora?

Odgovor: Najbrž na partnerja in tudi na brata.

Vprašanje: Kako bi opisali, kakšen odnos imate s temi osebami? Ste trdno povezani?

Odgovor: Zelo trdno povezani.

Vprašanje: Kdo je prvi v vrsti, ki mu zaupate in veste, da vam bo pomagal?

Odgovor: Poleg partnerja je to zagotovo moj brat.

Vprašanje: Ali so te osebe zelo zaskrbljene za vaš položaj in kako se vam zdi, ali se veliko ukvarjajo z vami?

Odgovor: Nista zaskrbljena, ker verjameta vame in v moja prizadevanja za iskanje nove zaposlitve.

Vprašanje: Katera vrsta pomoči se vam zdi najbolj pomembna? Ali je to čustvena opora v smislu tolažbe, ali mogoče finančna pomoč?

Odgovor: Zagotovo čustvena. Finančne ne potrebujem tako zelo, ker s partnerjem lahko za silo shajava tudi z eno plačo.

Vprašanje: Kaj pričakujete od opore teh oseb?

Odgovor: Predvsem vzpodbudne besede.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da so vam pomembne tudi kakšne druge vrste opore, poleg finančne in emocionalne?

Odgovor: Da, pomembno mi je, da prepozna moj obup v določeni situaciji in me spravi ven, med ljudi in v naravo.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da se morate v vaši situaciji katerim stvarjem še posebej odrekat?

Odgovor: Rada bi več potovala, a si tega trenutno žal ne morem privoščiti.

Vprašanje: Ali ste zadovoljni s prejeto pomočjo/oporo?

Odgovor: Da, zelo.

Vprašanje: Se vam zdi, da vas prejeta opora kakorkoli omejuje pri prehodu v 'odraslost' v smislu prehoda na trg dela?

Odgovor: Ne, ker je bolj vzpodbuda kot potuha.

Vprašanje: Imate morda občutek, da se vas družba izogiba zato, ker ste brezposelni?

Odgovor: Ne, ne mislim, da se me izogibajo, ker nisem edina v družbi, ki sem brezposelna.

Vprašanje: Se vam zdi, da se opora, ki jo prejimate zdaj, razlikuje od opore, katere ste bili deležni kot študent? Če poenostaviva, ali prejimate drugačne vrste opore kot v študentskih letih?

Odgovor: Da, je drugače. V študentskih časih je bila bolj v smislu dokončanja šolanja in tudi finančna podpora je bila namenjena temu. Sedaj se gre bolj za odgovornost, saj smo starejši in neka zaposlitev se od nas že avtomatsko pričakuje.

Vprašanje: Ste deležni čustvenih opor in materialnih pomoči v večji ali manjši meri? Zanima me, ali so se zaradi povečanih ali zmanjšanih opor odnosi kakorkoli spremenili?

Odgovor: Finančnih v manjši, čustveni pa v enaki meri – a vseeno je drugače.

Vprašanje: Kar nekaj raziskav je pokazalo, da brezposelnost lahko negativno vpliva na zdravje posameznika. Se vam zdi, da brezposelnost vpliva na vaše fizično in psihično počutje?

Odgovor: Psihično počutje je zagotovo slabše zaradi dejstva, da sem brezposelna. Skrbi me, kako bo v prihajajočih časih, ker bi rada rešila prvo stanovanjsko vprašanje.

Vprašanje: Vam pri tem morda pomaga opora bližnjih, ali se vam zdi, da morda nekvalitetna opora ravno tako vpliva na slabo počutje? Mislite, da to lahko vodi do dolgoročnih posledic?

Odgovor: Da. Če ne bi uživala podpore družine in partnerja, bi bila zagotovo v slabši situaciji. Pravzaprav si sploh ne predstavljam, da te podpore ne bi bilo oziroma da bi bila celo negativna.

Vprašanje: Če se sedaj še uspešno borite proti slabemu počutju, se vam zdi, da vam opora pri tem pomaga?

Odgovor: Definitivno. Verjetno je prav ta opora razlog, da se tako uspešno borim proti slabemu počutju.

Vprašanje: Čigava opora je tu najpomembnejša?

Odgovor: Partnerjeva.

Vprašanje: Ste morda zaradi povečanega stresa začeli kaditi ali konzumirati alkohol (oziroma povečali obseg, če že kadite ali pijete alkohol), morda nedovoljene droge?

Odgovor: Ne, ne bi rekla. Mislim, da je moje kajenje in uživanje alkohola na normalnih ravneh – enakih kot pred nastopom brezposelnosti.

Peter (26 let)

Vprašanje: Preden začneva, mi lahko zaupate, koliko dolgo ste že brezposelni?

Odgovor: 1 leto

Vprašanje: Povejte mi, koga lahko prosite za pomoč v tem času, ko ste brezposelni? V tem primeru me zanimata predvsem emocionalna opora in morebitna finančna podpora?

Odgovor: Na družino predvsem.

Vprašanje: Kako bi opisali, kakšen odnos imate s temi osebami? Ste trdno povezani?

Odgovor: Definitivno, z vsemi družinskimi člani sem dobro povezan.

Vprašanje: Kdo je prvi v vrsti, ki mu zaupate in veste, da vam bo pomagal?

Odgovor: Partnerica.

Vprašanje: Ali so te osebe zelo zaskrbljene za vaš položaj in kako se vam zdi, ali se veliko ukvarjajo z vami?

Odgovor: Ne bi rekel, da so pretirano zaskrbljene. Predvsem me vzpodbujajo pri iskanju nove zaposlitve in dajejo predloge.

Vprašanje: Katera vrsta pomoči se vam zdi najbolj pomembna? Ali je to čustvena opora v smislu tolažbe, ali mogoče finančna pomoč?

Odgovor: Niti ne tolažbe, bolj vzpodbude. Finančna pomoč seveda blagodejno vpliva v tej situaciji, vendar so besede vzpodbude in nasveti tisto, kar mi največ pomeni.

Vprašanje: Kaj pričakujete od opore teh oseb?

Odgovor: Kot sem omenil, predvsem vzpodbudne besede in nasveti, kako do nove zaposlitve.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da so vam pomembne tudi kakšne druge vrste opore, poleg finančne in emocionalne?

Odgovor: Še najbolj pomembna se mi zdi kakšna neposredna »veza« do potencialne zaposlitve.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da se morate v vaši situaciji katerim stvarjem še posebej odrekat?

Odgovor: Nepotrebnemu luksuzu.

Vprašanje: Ali ste zadovoljni s prejeto pomočjo/oporo?

Odgovor: Da, sem.

Vprašanje: Se vam zdi, da vas prejeta opora kakorkoli omejuje pri prehodu v 'odraslost' v smislu prehoda na trg dela?

Odgovor: Ne, ker mi omogoča eksistenco.

Vprašanje: Imate morda občutek, da se vas družba izogiba zato, ker ste brezposelni?

Odgovor: Ne, sem in tja pa vseeno občutim neodobravanje okolice, češ, najdi si že delo, saj je prostih delovnih mest veliko.

Vprašanje: Se vam zdi, da se opora, ki jo prejimate zdaj, razlikuje od opore, katere ste bili deležni kot študent? Če poenostaviva, ali prejimate drugačne vrste opore kot v študentskih letih?

Odgovor: V študentskih letih sem imel kar zajetno štipendijo, tako da domače opore niti nisem imel preveč, če govorim o finančni dimenziji.

Vprašanje: Ste deležni čustvenih opor in materialnih pomoči v večji ali manjši meri? Zanima me, ali so se zaradi povečanih ali zmanjšanih opor odnosi kakorkoli spremenili?

Odgovor: Materialna pomoč je večja, čustvena pa drugačna, predvsem zato, ker sem manj časa na voljo za pogovore, ker ne živim več doma kot v študijskem času.

Vprašanje: Kar nekaj raziskav je pokazalo, da brezposelnost lahko negativno vpliva na zdravje posameznika. Se vam zdi, da brezposelnost vpliva na vaše fizično in psihično počutje?

Odgovor: Ne. Menim, da imam še več časa za ukvarjanje s samim seboj in svojim telesom. Morda je še največja razlika v odstotku zdrave hrane, ki si jo lahko privoščim.

Vprašanje: Vam pri tem morda pomaga opora bližnjih, ali se vam zdi, da morda nekvalitetna opora ravno tako vpliva na slabo počutje? Mislite, da to lahko vodi do dolgoročnih posledic?

Odgovor: Glede dolgoročnih posledic ne vem, definitivno pa bi slaba opora oz. odsotnost le-te negativno vplivala name in na mojo zaposlitveno pot.

Vprašanje: Če se sedaj še uspešno borite proti slabemu počutju, se vam zdi, da vam opora pri tem pomaga?

Odgovor: Da.

Vprašanje: Čigava opora je tu najpomembnejša?

Odgovor: Opora partnerice.

Vprašanje: Ste morda zaradi povečanega stresa začeli kaditi ali konzumirati alkohol (oziroma povečali obseg, če že kadite ali pijete alkohol), morda nedovoljene droge?

Odgovor: Ne. Vsaj ne v povečanem obsegu.

Špela (27 let)

Vprašanje: Preden začneva, mi lahko zaupate, koliko dolgo ste že brezposelni?

Odgovor: Brezposelna sem odkar sem magistrirala, kar je malo manj kot 1 leto.

Vprašanje: Povejte mi, koga lahko prosite za pomoč v tem času, ko ste brezposelni? V tem primeru me zanimata predvsem emocionalna opora in morebitna finančna podpora?

Odgovor: Brezposelnost zame trenutno ni tako težka, saj me preživlja moj fant. Majhno dodatno finančno pomoč mi nudita tudi moja starša.

Vprašanje: Kako bi opisali, kakšen odnos imate s temi osebami? Ste trdno povezani?

Odgovor: Res močno sem povezana z družino in fantom.

Vprašanje: Kdo je prvi v vrsti, ki mu zaupate in veste, da vam bo pomagal?

Odgovor: Na prvem mestu je moj fant.

Vprašanje: Ali so te osebe zelo zaskrbljene za vaš položaj in kako se vam zdi, ali se veliko ukvarjajo z vami?

Odgovor: Kljub temu, da me moj fant trenutno preživlja in s tem nima nikakršnih problemov, ga vseeno skrbi za mojo prihodnost. Zaveda se, da bom pri svojih letih in dejstvu, da sem ženska, ki še nima otrok, težko zaposljiva oseba.

Vprašanje: Katera vrsta pomoči se vam zdi najbolj pomembna? Ali je to čustvena opora v smislu tolažbe, ali mogoče finančna pomoč?

Odgovor: Mislim, da je najbolj pomembna finančna podpora.

Vprašanje: Kaj pričakujete od opore teh oseb?

Odgovor: Ne zdi se mi prav, da bi od kogar koli kaj pričakovala. Po drugi strani pa sem za vso podporo, ki jo dobivam, zelo hvaležna, saj se zavedam, da se ljudje odrekajo svojemu času v želji, da mi pomagajo.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da so vam pomembne tudi kakšne druge vrste opore, poleg finančne in emocionalne?

Odgovor: Mislim, da je pomembna predvsem določena mera razumevanja in pomoč pri iskanju zaposlitve. Vse drugo je le trepljanje po ramenu.

Vprašanje: Ali se vam zdi, da se morate v vaši situaciji katerim stvarjem še posebej odrekat?

Odgovor: Trenutno se mi ni potrebno odrekat ničesar.

Vprašanje: Ali ste zadovoljni s prejeto pomočjo/oporo?

Odgovor: S prejeto podporo sem zelo zadovoljna.

Vprašanje: Se vam zdi, da vas prejeta opora kakorkoli omejuje pri prehodu v 'odraslost' v smislu prehoda na trg dela?

Odgovor: O tem nisem veliko razmišljala, vendar bi se s to trditvijo lahko strinjala. Namreč, ker me trenutno preživlja fant, ne čutim hudih posledic zaradi brezposelnosti. Zaradi tega nisem pod pritiskom iskanja zaposlitve, kot bi mogoče bila, če ne bi imela take podpore.

Vprašanje: Imate morda občutek, da se vas družba izogiba zato, ker ste brezposelni?

Odgovor: Trenutno takega občutka nimam.

Vprašanje: Se vam zdi, da se opora, ki jo prejimate zdaj, razlikuje od opore, katere ste bili deležni kot študent? Če poenostaviva, ali prejimate drugačne vrste opore kot v študentskih letih?

Odgovor: Iskreno povedano ne. V študentskih letih sta me preživljala starša, trenutno pa mi je v oporo fant. Seveda govorimo predvsem o finančni opori. Emocionalna pa je ostala nekako enaka.

Vprašanje: Ste deležni čustvenih opor in materialnih pomoči v večji ali manjši meri? Zanima me, ali so se zaradi povečanih ali zmanjšanih opor odnosi kakorkoli spremenili?

Odgovor: Zame se ni spremenilo veliko. Še vedno imam oporo v ljudeh, ki so mi najbližje. Odnosi med nami se zaradi moje brezposelnosti niso spremenili.

Vprašanje: Kar nekaj raziskav je pokazalo, da brezposelnost lahko negativno vpliva na zdravje posameznika. Se vam zdi, da brezposelnost vpliva na vaše fizično in psihično počutje?

Odgovor: Težko sodim. Sama se namreč ne smatram kot tipična brezposelna oseba. Prav tako trenutno ne čutim nobenih posledic zaradi svoje brezposelnosti.

Vprašanje: Vam pri tem morda pomaga opora bližnjih, ali se vam zdi, da morda nekvalitetna opora ravno tako vpliva na slabo počutje? Mislite, da to lahko vodi do dolgoročnih posledic?

Odgovor: Sama sem zadovoljna z oporo, ki jo dobivam. Verjamem pa, da so brezposelni brez kvalitetne opore pod izredno velikim pritiskom in stresom, kar gotovo zelo vpliva na njihovo zdravje in počutje.

Vprašanje: Če se sedaj še uspešno borite proti slabemu počutju, se vam zdi, da vam opora pri tem pomaga?

Odgovor: Opora mi izredno pomaga, saj sploh še ne čutim negativnih posledic zaradi svoje brezposelnosti.

Vprašanje: Čigava opora je tu najpomembnejša?

Odgovor: Zagotovo opora mojega fanta.

Vprašanje: Ste morda zaradi povečanega stresa začeli kaditi ali konzumirati alkohol (oziroma povečali obseg, če že kadite ali pijete alkohol), morda nedovoljene droge?

Odgovor: Iskreno povedano, kajenje sem celo zmanjšala.